

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 56.

Tisdagen den 23 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 17 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Lindberg till mig riktat en interpellation, så lydande: »Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på de hygieniska och sociala faror för vårt land, som kunna uppstå till följd af den import af utländska arbetare, som för närvarande försiggår i vissa landsdelar, och i så fall, ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder för att möta dessa faror?»

Med anledning af denna interpellation skall jag be att få anföra följande:

Rätt länge hafva i Tyskland och Danmark utländska säsongarbetare, företrädesvis från Polen och Galizien, i stor omfattning anlitats vid jordbruksarbetet. Sedan några år tillbaka användas, som bekant, dylika arbetare äfven i vissa trakter af södra Sverige, särskildt vid betodlingen.

Då denna tillströmning af utländska arbetare med år 1907 antog större omfattning, verkställdes genom kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik en utredning rörande deras arbets- och lefnadsvillkor samt vissa andra med deras vistelse här i landet förknippade omständigheter. Denna utredning är, som kammaren kanske känner, utgifven på trycket.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Enligt hvad jag i kommerskollegium inhämtat har ifrågavarande immigration under de senaste åren ej nämnvärdt ökats. Antalet galizier och polacker, som användts i det svenska jordbruket, har nämligen på senare tider hållit sig vid ungefär samma siffra som år 1907 eller cirka 1,700 per år. Den öfvervägande delen har utgjorts af galiziska kvinnor. I regeln synas samma arbetare år efter år återkomma till samma arbetsplatser. I allmänhet skildras de såsom arbetsamma, stillsamma och i sina lefnadsvanor jämförelsevis snygga. Enstaka undantagsfall i såväl det ena som det andra hänseendet hafva dock förekommit.

Emellertid måste man, såsom den ärade interpellanten erinrat, ha uppmärksamheten fäst på att dessa arbetare komma från länder med mindre goda hygieniska förhållanden än våra.

Såsom medicinalstyrelsen i afgifven promemoria framhåller, förekomma i länder, där vaccinationsvång ej är ordentligt genomfördt, ej så sällan mer eller mindre svårartade smittkoppepidemier. Det ligger därför alltid en viss fara i att immigranter från dylika länder kunna hit medföra koppssmitta. Fall af smittkoppor hafva också några gånger förekommit bland galizierna i Skåne, men har faran genom myndigheternas vaksamhet afvärjts. I förbigående ber jag att i detta sammanhang få meddela dels att det senast i pressen omtalade fallet icke synes hafva varit annat än s. k. vattkoppor, dels ock att »svarta koppor», hvarom interpellanten talat, enligt hvad medicinalstyrelsen meddelat, icke är någon särskild sjukdom utan endast en form af vanliga smittkoppor, som ej är mer smittsam än andra koppor.

Äfven andra smittosamma sjukdomar kunna naturligtvis tänkas införas genom galizierna, hvilka icke alltid äro så snygga af sig. Medicinalstyrelsen har också från början följt dessa förhållanden med mycken uppmärksamhet och äfven hos Ortsmyndigheterna inskärpt nödvändigheten af vaksamhet. Sedan år 1909 äro de inkommande arbetarne underkastade läkarbesiktning i de hamnstäder, dit de först pläga anlända. Medicinalstyrelsen anser några andra försiktighetsmått ej för närvarande af nöden, dock att äfven läkarne vid arbetsplatserna, fortfarande som hittills, böra följa arbetarne med uppmärksamhet, särskildt under de första dagarna efter deras ankomst.

Såsom interpellanten antyder, finnas emellertid andra förhållanden än de sanitära, som påkalla statsmakternas uppmärksamhet i fråga om denna invandring. Därvid måste man dock, såsom Riksdagen i sin skrifvelse den 20 mars 1907, om framläggande af förslag till en invandringslag, uttryckligen framhållit, iakttaga den största varsamhet, så att icke den internationella samfärdseln hindras eller försvåras. Såsom bevis på den rådande rättsuppfattningen i detta afseende vill jag nämna, att i de internationella reglerna i fråga om främlingars mottagande och utvisande, som år 1892 föreslagits af Institutet för internationell rätt uttryckligen uttalas, att skydd för

det nationella arbetet icke i och för sig är tillräckligt motiv för Svar å interpellation. (Forts.)
 invandringsförbud och då i Frankrike under senare åren tid efter annan förslag framkommit i representationen om ytterligare åtgärder mot konkurrensen från utländska arbetare, hafva dessa förslag fallit hufvudsakligen med hänsyn till deras för den internationella samfärdseln hinderliga bestämmelser.

Inom civildepartementet har närmast med anledning af Riksdagens nyss omnämnda skrifvelse nyligen utarbetats ett förslag till lag rörande tillsyn å utläningar i riket. I detta lagförslag har man sökt förena de rådande internationella rättskutymerna i ämnet med det berättigade intresset att förekomma skador af invandring. Den senare synpunkten tillgodoses hufvudsakligen genom bestämmelser om allmän anmälningsskyldighet samt regler om afvisande och utvisning i vissa närmare angifna fall, men därjämte innehåller förslaget också föreskrifter om skyldighet för arbetsgifvare, som låta anskaffa utländska arbetare, hvilka sedan utvisas, att ersätta statsverket därigenom vållade kostnader. Lagförslaget, som för närvarande undergår granskning af lagrådet, kommer antagligen att kunna föreläggas nästa Riksdag.

Vidare anförde

Herr Lindberg: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt vördsamma tack för hans benägenhet att svara på min interpellation. Det svar, jag erhöll, var ju delvis till sitt innehåll för mig förut känt, då det utgjorde en del af den utredning, som på initiativ af regeringen företogs af kommerskollegium 1907. Jag har vid ett par föregående tillfällen tagit mig friheten besvara Riksdagen just med denna fråga om de utländska arbetarnes förekomst här i landet, och Andra kammaren har ett par gånger bifallit det förslag, jag gjort. Det har emellertid fallit i Första kammaren, där man tycks ha den åsikten, att denna import och förekomst af utländska arbetare skulle vara någonting för landet behöfligt och nyttigt. Ja, det har ju rent af ifrågasatts, om det icke vore nödvändigt för höjandet af rasens intelligens i allmänhet här i landet, denna beblandning med främmande arbetare och främmande element.

Emellertid är det ju så, som herr civilministern i sitt svar omnämnde, att de medicinska myndigheterna ha vid åtskilliga tillfällen uttalat betänkligheter för de faror, som kunna bli en följd af denna import af utländska arbetare, hvilka, såsom statsrådet mycket riktigt anmärkte, i de flesta fall komma från trakter och länder, där de hygieniska förhållandena och den hygieniska tillsynen icke äro sådana som hos oss och icke äro sådana, som de borde vara. Provinsialläkaren i Malmöhus län, doktor Sörman, skref redan 1907 och uttalade sina betänkligheter i det fallet samt förordade dessa undersökningar dels vid de orter, där ilandstigningarna i regeln försiggå, och

Svar å interpellation.
(Forts.)

dels på de platser, där dessa arbetare vistas och utföra sitt arbete. Till min glädje hör jag af herr statsrådet, att dessa undersökningar sedan 1909 äro igångsatta, hvilket jag icke visste förut. Med hvilken effektivitet dessa undersökningar vidtagits, vet man ju icke, men det är ju i alla fall glädjande, att någonting åtgjorts i den saken.

Jag ber herrarne söka förstå de bekymmer, som uppstått hos en del af den skånska befolkningen i anledning af dessa af mig påtalade förhållanden. Dessa bekymmer bli naturligtvis icke mindre, därför att man vid flera olika tillfällen i år haft tillfälle att läsa i tidningarna den ena notisen efter den andra om förekommande sjukdomsfall, som kunna anses vara en följd af denna invasion. Så lästes t. ex. i början af april månad en notis i landets flesta tidningar, att svenska konsuln i Köpenhamn hade inberättat till kommerskollegium, att professorn vid veterinärinstitutet i Köpenhamn, E. Bang tillställt danska landbruksministeriet en skrifvelse, hvori han framställde farhågor för att mul- och klöfsjuka skulle ha införts i landet genom galizierna. Professor Bang ansåg, att landbrukarnes uppmärksamhet borde fästas därpå, och han tillrådde dem att undersöka, huruvida dessa galizier varit i beröring med smittade djur, undersöka deras kläder, etc. Kommerskollegium har sålunda fått sin uppmärksamhet riktad på förhållandena sådana de utvecklats i Danmark, men jag har mig icke bekant, om på grund af dessa påpekningar någonting åtgjorts.

Icke så långt därefter uppdök i tidningarna en notis om, att det skulle varit ett fall af svarta koppor, hvilket ju efter hvad herr civilministern upplyst är ungefär detsamma som smittkoppor, i Helsingborgstrakten bland därvarande galizier, och att en svensk kvinna, som varit intagen på sjukhuset där, skulle ha blifvit smittad af denna farliga sjukdom. Det kan ju hända — och det vore ju så mycket bättre — att dessa fall af smittkoppor kunna reduceras till att vara vanliga vattukoppor, men det är dock så, att räddhågan där nere för smittkoppor är mycket stor. För icke länge sedan utbröt i Vålinge socken på Stureholms gård en smittkoppsepidemi bland galizierna. Denna epidemi kostade den lilla landskommunen en summa af, om jag icke missminner mig, 1,400 kronor för vidtagande af sanitära åtgärder för att förhindra denna smittas spridande. Det är således ganska förståeligt, att man bland befolkningen är rädd för dessa smittosamma sjukdomar, och att man väntar att åtgärder må vidtagas för hindrande af sådana sjukdomars spridande.

Tidningarna ha också underriättat om, att det på en plats i Tyskland, som jag omnämmt i motiveringen till min interpellation, hade utbrutit en farlig smittkoppsepidemi, och att orsaken var densamma där såsom här, nämligen förekomsten af utländska arbetare. I detta fall var det visst polska eller ryska arbetare, men det kan ju göra detsamma. Det var i alla fall folk, som kommo från orter, där de sanitära förhållandena äro mindre tillfredsställande. Då denna notis gick genom tidningspressen, ökades bekymren i så hög grad, att jag

fann mig föranlåten att ännu en gång besvära Riksdagen med denna frågas framförande och nu i form af en interpellation till regeringen, väl vetande att en motion i denna fråga icke skulle leda till det ringaste resultat. Dels visste jag ju nämligen hurudan stämningen var, och dels känner jag till det folk, som sitter i medkammaren och vet, att det har en helt annan synpunkt på denna fråga än hvad jag och flertalet af denna kammares ledamöter hafva.

Till hvad jag nu anfört, kan måhända läggas en annan sak, som också kommit fram i tidningspressen på senaste tiden, och det är, att fall af en smittosam scharlakansfeberepidemi utbrutit bland arbetande galizier på ytterligare ett gods, nämligen Klågerup. Tidningarna veta berätta, att hela den styrka af galiziska arbetare, som har haft sysselsättning på detta gods, blifvit hemskickad af sina arbetsgifvare. Dessutom meddelades i notisen, att de järnvägsvagnar, hvori de transporterats, godhetsfullt desinficerats af järnvägsbolaget. Det är en ganska upprörande historia detta, och det var icke utan, att jag, då jag läste denna notis, kände mig medskyldig till denna behandling af dessa stackars människor. Det föll mig nämligen in, att det möjligen kunde vara min interpellation, som utgjort anledningen till, att man förfarit så strängt mot dessa utländska arbetare. En scharlakansfeberepidemi är ju på långt när icke så farlig som en smittkoppsepidemi, och det förefaller mig, som om man med litet god vilja skulle kunnat vårda dem här i landet och återställt dem till hälsa och krafter, utan att det skulle varit så synnerligen stor fara för smittans spridande. Nu skickar man hem dem i stället, väl att märka på deras egen bekostnad, hvilket äfven påpekats i tidningarna. Jag har, som herrarne minnas, påpekat just dessa upprörande förhållnaden, att arbetsgifvaren undandrager sig skyldigheter, som han enligt mitt förmenande bör äga, nämligen att antingen vårda dem, som han tagit i sitt arbete, vid påkommande sjukdomsfall, eller ock ersätta dem för sjukvårds- och resekostnaderna, om det visar sig nödvändigt att skicka dem ur landet. Det är minsann icke någon liten utgift, som dessa arbetare få kostas på sig. Efter att ha varit i arbete en helt kort tid, i de flesta fall kanske en månad eller så, skickas de ut ur landet och få på egen bekostnad göra en lång resa till sin hembygd. Och det blir så mycket mer påkostande, som de, efter hvad för en tidningsman förevisade kontrakt mellan de galiziska arbetarne och deras arbetsgifvare gifvit vid handen, icke åtnjuta högre aflöning per dag än 1: 50 för manliga och 1: 15 för kvinnliga. Härtill komma då vissa naturaförmåner, i form af bostad, potatis, mjöl och dylikt, som de i de flesta fall komma i åtnjutande af. Emellertid förstå ju herrarne, hvad en sådan resa skall komma att kosta för detta folk.

Jag skall be att få omnämna ännu en tidningsnotis. Den innehåller ett meddelande, som ju icke kan vara ägnadt att glädja mig och dem, som ha samma mening som jag. Af den notisen framgår, att man tagit sig för att importera dessa galiziska arbetare ända

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. ¶
(Forts.)

hit upp i Södermanland. Jag vill minnas, att jag vid ett föregående tillfälle i denna kammare fäst uppmärksamheten på detta förhållande och riktat en maning till herrarne, som representera de mellersta delarna af landet att se upp, så att de icke inom kort en vacker dag hade detta folk ibland sig. Hvad jag då sade har också besannat sig, då det säges här, att chefen för aktiebolaget Separator, direktör John Bernström, till sitt gods Högantorp i Södermanland »på prof», som det heter, importerat fem galiziska flickor, som skulle sysselsättas med trädgårdsarbete.

Det är emellertid, som jag också tillåtit mig påpeka, icke endast sanitära vådor, som äro förknippade med denna galizierimport, och öfverhufvud taget förekomsten af främmande arbetare i landet. Det är också ganska stora sociala olägenheter, som sammanhännga därmed. Visserligen är det endast ett jämförelsevis litet antal arbetare, som det här är fråga om, mellan 1,500 och 1,700, och det är visserligen sant, som herr civilministern för en stund sedan sade, att enligt de beräkningar, som äro gjorda, ser det icke ut, som om dessa arbetare ökats i antal under de sista åren.

Hvad däremot den saken beträffar, som herr civilministern också framdrog, att det i regel är samma personer, som komma tillbaka hvarje år, så betviflar jag, att detta är fallet. Jag har varit i tillfälle att lägga märke till dessa människor, och det är ganska påfallande, att det ständigt är nytt folk för hvarje år. Jag tillsporde en landbruksinspektör vid ett större gods i Skåne om saken, och han förklarade, att det i allmänhet icke var samma personer, som kommo år efter år. I regel komma de endast ett par år i följd, men när de varit här några gånger och kunna förstå svenska språket någorlunda samt genom umgänge med svenska arbetare lärt känna, under hvilka förhållanden man i allmänhet arbetar här i landet, bli de missnöjda och fordra att få lika mycket betaldt som de svenska arbetarne, och då — förklarade landbruksinspektören — kunde man naturligtvis icke längre ha dem, men det gjorde icke så mycket; det kom ständigt nytt folk.

Jag tror, att det i de flesta fall är så, som han sade. Folket byts om efter ett par års tid, därför att de utländska arbetarne bli missnöjda med sin ställning, när de lära känna svenska förhållanden, och den, som sett, under hvilka förhållanden de arbeta, undrar icke på den saken.

Det är icke blott i landtbrukets tjänst och för betupptagning, som galizierna användas. Det torde åtminstone för ledamöterna från Skåne vara bekant, att det är en ganska stor industriell anläggning i Kristianstads län, nämligen Bromölla kaolinfabrik, som nästan uteslutande sysselsätter utländska arbetare. Det lär också vara utlänningar, som äga fabriken. Man kan icke undra på, att de svenska arbetarne, bland hvilka alltsomoftast förekommer arbetslöshet, med oblida ögon se denna galizierimport, utan man begriper

lätt, att de måste göra det, om man söker sätta sig in i deras förhållanden.

En fråga, som ofta varit före under diskussionen af det föreliggande ämnet, har varit denna: behövas de utländska arbetarne för den svenska arbetsmarknaden? Ja, säga somliga, de äro nödvändiga åtminstone för jordbruket på grund af det säsongarbete, som förekommer inom denna näring, därför att det är omöjligt att få svenska arbetare i den utsträckning, som behöfs för jordbruksarbetet. Andra säga, att det alls icke är nödvändigt att taga in utländska arbetare, utan att det finnes tillräckligt med svenska arbetare: om arbetsgifvarne blott bära sig någorlunda hyggligt åt och ge dem något så när väl betaldt, är det icke omöjligt att få svenska arbetare.

Dessa meningar stå mot hvarandra. Jag kan icke afgöra, hvilkendera är den rätta. Men jag kan icke neka till att jag blef något besynnerlig till sinnes, när jag för någon tid sedan läste ett uttalande, som gjorts af arbetsförmedlingsinspektören, doktor Huss. En tidningsman hade i en intervju frågat honom, om han trodde, att galizierna behöfdes här i landet. Han skulle då enligt tidningen bland annat ha sagt så här: »Nu är det tämligen klart, att då jordbruksarbetet är föga älskadt af den svenske arbetaren, så skall denna osnygga gren af det» — han åsyftade betupptagningen — »vara det så mycket mindre. Arbetet med betodlingen tillgripes endast som sista resursen, knappast det. Häraf följer naturligtvis brist på arbetskraft, och den bristen måste fyllas från något håll. Förr lyckades man nog i ganska stor utsträckning tillgodose behovet från Småland — smålänningarna ha ju varit vana vid att nöja sig med mindre än andra människor — men det är slut äfven med den tiden, och man har måst tillgripa importen.»

Ja, det är sant, att det var en tid, när betodlingen eller det arbete, som därmed var förenadt, hufvudsakligen sysselsatte småländska arbetare. Flickor från de småländska bygderna kommo till Skåne vid tiden för betupptagningen och hade arbete där till fram emot vintern, då det var slut. Men dessa arbeterskor ha till stor del försvunnit från de skånska betfälten och blifvit ersatta med galizier. Orsaken är, säger man, att smålänningarna icke vilja sysselsätta sig med detta osnygga arbete. Jag har emellertid en motsatt åsikt; jag tror icke, att det är arbetet i och för sig, som afskräckt dem, utan jag tror, att de gärna skulle fortsatt därmed. Jag vet mycket väl, att de ansågo arbetet på betfälten gifva dem ett godt tillfälle att hjälpa sina fattiga föräldrar, att lindra penningbekymren. Men jag vet också, att dessa småländska »betflickor» rönte en sådan behandling från de skånska arbetsgifvarnes sida, att man sannerligen inte undrar på, om de tröttna vid detta arbete och de snuskiga förhållanden, under hvilka de nödgas lefva. De bostäder, som ställdes till deras förfogande, voro under all kritik. Man måste tänka på, att dessa människor komma våta från ett snuskigt arbete om kvällarna under de ruskiga och regniga höstdagarna, och att de då komma in

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

i bostäder, där det kanske icke finnes någon eldstad eller i bästa fall en fullständigt otillräcklig sådan och att de sålunda icke kunna torka sina våta kläder och bli något så när återställda och hämta nya krafter till nästa dags arbete. De måste taga på sig sina våta kläder för att i tidiga morgonstunden börja en ny dags arbete på samma sätt som den föregående dagen. Och så har det fortsatt, så länge arbetet varat. Och jag tror ej, att jag säger för mycket, om jag påstår, att en stor del af dessa arbetare våga både hälsa och lif i sitt arbete. På så sätt ha de blifvit trötta vid att längre sysselsätta sig på de svenska betfälten, och så gick det till att man började ersätta de småländska betplockarna med galiziska arbetare — om jag ej misstagar mig, så var det dåvarande landshöfdingen i Malmöhus län, Tornérhjelm, som visade de skånska arbetsgifvarne på de utländska arbetskrafter, som man redan börjat använda sig af i Tyskland och Danmark.

Bland alla uttalanden, som jag antecknat i denna fråga, minnes jag mycket väl, hvad som yttrades af en ärad ledamot på skånebänken för ett par år sedan, då frågan var före — jag syftar på grefve Hamilton på Ovesholm. Han uttalade sina tvifvel angående behöfligheten af dessa utländska arbetare, och för sin del ansåg han dem icke nödvändiga, utan menade, att man mycket väl kunde nöja sig med svenska arbetare och att det var möjligt att få dessa i tillräckligt antal. För resten detta tal om det »snuskiga» arbetet, som den svenska arbetaren icke vill sysselsätta sig med, det tror jag icke på. Den svenska arbetaren är ej van att arbeta med glacehandskar på händerna, utan kan ta i med hvad som helst och han griper gärna till hvilket arbete som helst om han blott behandlas som en människa och får tillräckligt betaldt. Jag har sett i närheten af den plats, där jag bor, exempel på, att ganska välsitueradt folk åtagit sig arbete med betplockning, visst icke därför således, att nödvändigheten bjudit dem det, utan därför, att de på detta sätt kunde förtjäna penningar, och därför ha de icke dragit sig för att befatta sig med detta, som man kallar det, »snuskiga arbete».

Ja, det skulle kunna vara ganska mycket att säga i denna för öfrigt ganska mycket omdebatterade fråga. Jag har velat draga fram den återigen i den form jag gjort, därför att jag mycket väl vet, att det icke är endast bland själfva arbetarebefolkningen där nere i Skåne, som man är missnöjd på grund af de utländska arbetarnas förekomst, utan missnöjet sträcker sig till ganska vida lager af Skånes öfriga befolkning och sprider sig mer och mer i samma grad, som denna okontrollerade invandring försiggår. Jag vågar säga *okontrollerade*, ty jag tror icke, att de åtgärder, som hittills blifvit vidtagna, äro tillfyllestgörande och tillfredsställande. Då man nu samtidigt som denna utländska import pågår har tillfälle att snart sagdt hvarenda dag lägga märke till den utvandring af svenska arbetare, som försiggår från vårt eget land — om man står på kajen i Trälleborg, så kan man den ena dagen se, huru galiziska trasbylten

komma in, och den andra dagen iakttaga, huru de utpinade svenska arbetarna begifva sig ut ur landet — då så är, säger jag, kan man icke underlåta den reflexionen: hurudant är egentligen tillståndet här i landet, kan ingenting åtgöras för att hindra, att det fortgår på detta sätt? Det har talats om och sagts, att det endast var så, att motviljan mot de utländska arbetarna var dikterad af den rent socialistiska uppfattningen och att det var endast de häraf frammanade känslorna, som gjorde att man med oblida ögon såg på dessa utländska arbetare. Nej, jag vågar försäkra, att så är icke förhållandet. Jag tror, att, om det vore så, att dessa arbetare komme in i landet fullt jämnställda med svenska arbetare och fullt värdiga att taga upp konkurrensen med dem på arbetsmarknaden, då skulle de svenska arbetarne icke med oblida ögon se detta. Men när man vet, att dessa utländska arbetare förekomma här i landet, därför att de arbeta billigare och användas af arbetsgifvarne för att trycka ned lönerna, då torde alla kunna begripa, att de svenska arbetarne icke kunna vara glada öfver dessa utläningar.

Jag har själf, sedan jag framställde min interpellation, fått mottaga ett uttalande från just dessa arbetare vid det kaolinbruk i Kristianstads län, som jag förut talat om, och jag skall be, herr talman, att få besvara med att i Riksdagens protokoll få införd denna resolution, som jag för min del anser tillräckligt tolka den stämning och de känslor, som göra sig gällande hos de svenska arbetarne i fråga om dessa förhållanden. Resolutionen är af följande innehåll: »Arbetare å Bromölla, samlade till möte för behandling af frågan om importen af utländsk arbetskraft, få härmed till vederbörande myndigheters beaktande anföra följande. — Vid den arbetsplats, där vi ha anställning (Ivö kaolin- och chamottefabrik), införskrifvas årligen cirka 180 galiziska arbetare. De vådor, denna import i hygieniskt afseende innebär, torde vara allmänt bekanta; den skatteböroda vi i kommunalt hänseende få bära skulle afsevärdt underlättas, om dessa 180 utländska och från skatt befriade arbetare ersattes med svensk arbetskraft, hvilken senare fordran är så mycket mer billig, som på denna ort någon brist på svensk arbetskraft långt ifrån förefinnes. Vi svenska arbetare hemställa därför, att lika verksamt skydd, som man varit så angelägen att åstadkomma för att skydda inhemsk industri mot utländsk konkurrens, jämväl med det snaraste måtte åvägbringas till skydd för den svenska arbetskraft, som nu alltmer ser sin existens hotad af den i utslutande profitsyfte pågående galizierimporten, och uttala vi hoppet om, att, då denna fråga nu i anledning af framställd interpellation förekommer i Riksdagen, jämväl dessa af fattiga svenska arbetare framhållna synpunkter må beaktas. Bromölla den 8 maj 1911. Å mötets vägnar: Alfred Kronkvist, Nils Svensson, Oskar Nilsson.»

Detta är, tycker jag, ett uttryck för den stämning, som är rådande bland stora lager af de svenska arbetarne angående denna

Svar å interpellation.
(Forts.)

sak, och jag har därför icke kunnat underlåta att här återgifva detta uttalande.

§ 3.

Härpå erhöles ordet af

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson, hvilken anförde: Herr talman, mina herrar! I en med Andra kammarens tillstånd till mig riktad interpellation hafva framställts följande frågor:

Har regeringen ägnat någon uppmärksamhet och något intresse åt spörsmålet om beredande af möjlighet att utöfva politisk rösträtt åt vissa grupper af medborgare, hvilka af sin verksamhet äro hindrade att personligen aflämna sin röstsedel? Om så är, hvad är anledningen till att proposition i denna angelägna sak ej kunnat framläggas innan periodens utgång? Ha några särskilda svårigheter för frågans lösning framträdt och i sådant fall hvilka?

Interpellanten har erinrat om Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 22 maj 1908, i hvilken anhölls, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor undantag må kunna göras från den i 24 § riksdagsordningen gifna bestämmelsen, att rösträtt ej må utöfvas af annan valberättigad än den, som vid val tillfälle personligen inställer sig, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Den fråga, som genom denna skrifvelse hänskjutits till Kungl. Maj:t, har äfven före år 1908 vid några tillfällen utgjort föremål för Riksdagens pröfning.

Den väcktes först genom en vid 1902 års riksdag inom Andra kammaren afgifven motion, i hvilken framlades förslag *dels* till ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen, *dels* till lag angående hvad iakttagas bör, när röstberättigad, hindrad att personligen inställa sig vid riksdagsmannaval, ändock vill sin rösträtt utöfva. Motionen afstyrktes af konstitutionsutskottet, hvars utlåtande godkändes af båda kamrarna.

Vid 1903 års riksdag väcktes en liknande motion. Äfven denna afstyrktes af konstitutionsutskottet, men häremot afgåfvo utskottsledamöter från Andra kammaren reservation med yrkande om en skrifvelse till Kungl. Maj:t af hufvudsakligen det innehåll, som sedermera den år 1908 aflåtna, nyss omförmälda riksdagsskrifvelsen erhöil. Båda kamrarna biföllo emellertid hvad utskottet hemställt.

Samma motion framlades änyo vid 1906 års riksdag och blef jämväl då af konstitutionsutskottet afstyrkt. Denna hemställan biträdtes af Första kammaren, men Andra kammaren antog en vid utskottets utlåtande fogad reservation, hvori föreslogs skrifvelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Slutligen enades kamrarna vid 1908 års riksdag, i öfverens-

stämelse med konstitutionsutskottets förslag, om förut berörda skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Såsom interpellanten äfven omförmält, har från Sveriges fartygsbefälsförening till Kungl. Maj:t inkommit en skrifvelse, hvori gifvits uttryck åt föreningens anslutning till Riksdagens framställning samt uttalats förhoppning, att ett förslag i ämnet skulle komma att föreläggas innevarande års Riksdag. Ett liknande uttalande har i gemensam skrifvelse till Kungl. Maj:t gjorts af representanter för sjökapstenssocietyten i Stockholm, ångfartygsbefälhafvaresällskapet samt sjömannaföreningen i Stockholm.

Af de i föreliggande ärende framställda förslagen hafva några varit mera omfattande, andra mera begränsade. Vissa förslag hafva nämligen gått ut på att öfver hufvud taget hvarje röstägande, som genom något giltigt förfall är hindrad att tillstädeskomma vid riksdagsmannaval, skall vara berättigad att utöfva sin rösträtt genom insändande af valsedel. Från andra håll åter har yrkats, att befoget till rösträtts utöfvande på sådant sätt skall tillerkännas endast personer, som på grund af sitt yrke eller sin verksamhet i allmänhet icke hafva möjlighet att infinna sig vid valtillfällen.

Riksdagens skrifvelse synes afse en lagstiftning af den först angifna, större omfattningen. Efter att hafva framhållit att på vissa orter i vårt land hela grupper af röstberättigade medborgare, t. ex. sjömän och storsjöfiskare, på grund af sitt yrke nästan fullständigt vore uteslutna från möjligheten att deltaga i ett till viss dag utsatt riksdagsmannaval samt att äfven inom andra verksamhetsområden, t. ex. bland järnvägstjänstemän, ett stort antal valmän utöfver hela landet i regel vore förhindrade att personligen inställa sig vid valtillfällen, har nämligen Riksdagen uttalat den mening, att jämte dessa medborgare äfven andra, som hade verkligt förfall, ägde rättmätiga anspråk på att tillfälle till rösträttens utöfvande bereddes dem.

Såsom nyss antydde, har emellertid — jämväl bland dem, som förordat en lagändring i förevarande syfte — uppfattningen, att man bör gå så långt som Riksdagen föreslagit, icke varit obestridd. Det må erinras om, att de reservanter inom 1903 års konstitutionsutskott, hvilka först föreslog en skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t, enligt hvad under förhandlingarna i Andra kammaren uttryckligt tillkännagafs, åsyftade, att undantag från anspråket på personlig inställelse skulle göras endast för vissa grupper af röstberättigade, särskildt sjömän, fiskare, den vid kommunikationerna anställda personal och dem, som befunno sig i militär tjänstgöring. Äfven 1906 års konstitutionsutskott, som visserligen på särskilda grunder afstyrkte det då framlagda förslaget, men dock förklarade sig finna en förändring i angifna riktning kunna vara önskvärd ur billighetssynpunkt, gjorde detta uttalande endast med hänsyn till sådana klasser af valberättigade, hvilka genom sitt yrke eller sin tjänst i regel vore förhindrade att iakttaga personlig inställelse vid riksdagsmannaval. De mycket knapphändiga yttrandena i frågan lämna icke någon närmare upp-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. (Forts.) lysning om anledningen till att 1908 års Riksdag, enligt hvad det vill synas, funnit öfvervägande skäl tala för mera vidtgående bestämmelser.

De af interpellanten framställda spörsmål hafva också en mera begränsad omfattning, i det de ju afse endast frågan om beredande af möjlighet att utöfva politisk rösträtt åt vissa grupper af medborgare, hvilka af sin verksamhet äro hindrade att personligen aflämna sina röstsedlar.

Innan jag öfvergår till besvarande af dessa spörsmål, torde jag böra lämna en kort redogörelse för de i utländsk rätt förefintliga bestämmelserna i förevarande ämne.

Stadganden om mera allmän befogenhet för röstberättigad, som ej kan personligen infinna sig vid valtillfälle, att rösta genom insändande af valsedel finnas, såvidt jag vet, blott i Norge. För inrikes varande röstberättigade har sådan befogenhet varit stadgad alltifrån år 1814. I fråga om utomlands varande infördes den däremot först år 1896. Nu gällande bestämmelser i ämnet finnas *dels* i grundlagen § 60, *dels* beträffande inrikes varande i vallagen den 29 mars 1906 och i afseende å utrikes varande i en särskild lag af den 2 juni 1906, båda dessa lagar med däri den 1 maj 1909 vidtagna förändringar.

Grundlagens stadgande innehåller följande:

»De inom riket varande röstberättigade, som icke kunna iakttaga inställelse på grund af sjukdom, militärtjänst eller annat laga förfall, kunna skriftligen sända sina röstsedlar till dem, som leda valtingen, innan dessa afslutats.

I hvilken omfattning och under hvilka former det kan tillåtas röstberättigade, som uppehålla sig utanför riket, att skriftligen sända sina valsedlar till dem, som leda valtingen, bestämmes genom lag.»

Villkoren för att inrikes varande personer få utöfva rösträtt skriftligen angifvas närmare i vallagens § 24, där det stadgas, att laga förfall hafva:

a) de röstberättigade, som icke kunna inställa sig på valtinget på grund af naturhinder, sjukdom, alderdomssvaghet, kroppsfel, hafvandeskap, nedkomst, digifning eller nödig tillsyn med små barn eller andra hjälplösa personer;

b) de röstberättigade, som icke kunna inställa sig på valtinget på grund af militärtjänst eller andra viktiga plikter, som ej kunna uppskjutas, eller på grund af förrättningar, hvilkas åsidosättande skulle medföra väsentlig förlust för den röstberättigade.

Röstberättigade, som äro utanför rikets gränser när valet hålles, kunna enligt § 1 i lagen om dylika personers rösträtt skriftligen insända sina röstsedlar till valledningen, om de hafva laga förfall jämligt den nyss återgifna § 24 i vallagen.

Båda lagarna innehålla utförliga bestämmelser om sättet för afgifvande af röst genom valsedels insändande. Att här redogöra för desamma skulle föra för långt.

Äfven bestämmelser i syfte att för särskilda befolkningsgrupper göra undantag från regeln om personlig inställelse vid utöfvande af politisk rösträtt äro mycket sällsynta. Jag har mig åtminstone icke bekant, att sådana förekomma annat än i vissa af Amerikas Förenta stater samt i Schweiz, hvarjämte i Danmark utfärdande af dylika stadganden torde vara omedelbart förestående.

Det i de amerikanska staterna stadgade undantaget lär allenast gå ut på att röstberättigad, som i krigstid gör militärtjänst, kan under edlig bekräftelse öfversända sin röstsedel i slutet konvolut till annan röstberättigad, tillhörande samma kommun, hvarefter denne har att öfverlämna röstsedeln öppnad till valstyrelsen.

I Schweiz skall enligt en lag af den 19 juli 1872 med förändring af den 20 december 1888 tillfälle att deltaga i edsförbundets val och omröstningar beredas röstberättigade, som vid sådana tillfällen befinna sig i militärtjänst, äfvensom tjänstemän och andra personer anställda vid post-, telegraf- och tullförvaltningen, järnvägar och ångfartyg, kantonala anstalter och poliskåren. Närmare bestämmelser få meddelas af kantonala myndigheter.

Hvad Danmark beträffar, har ett förslag till lag om tillfälle för sjöfolk att deltaga i folketingsval och val af elektorer till landstinget i dessa dagar antagits af riksdagen, men lag i ämnet torde ännu icke vara utfärdad. Förslaget innebär, att sjömän som genom sin verksamhet såsom sådana äro förhindrade att personligen komma tillstädes och afgifva röst i den valkrets, där vederbörande är valberättigad, må rösta genom att till valstyrelsen insända röstsedel enligt detaljerade, i förslaget angifna regler.

För det engelska underhuset lära några gånger genom enskildt initiativ hafva framlagts förslag att gifva sjömän tillfälle att utöfva rösträtt, utan att dock dessa förslag ledt till något resultat.

En viss lättnad vid utöfvande af rösträtt beredes i Finland på annat sätt enligt bestämmelser i vallagen den 20 juli 1906. Valman får nämligen rösta inom annat omröstningsområde än det, i hvars vallängd han är upptagen, såframt han ingifver för sådant ändamål utfärdadt utdrag ur sagda vallängd. Då valrätt sålunda utöfvas af valman från annan valkrets, skall namnet å denna valkrets anbringas å yttre sidan af valsedeln, innan denna nedlägges i valurnan. Dylika valsedlar skola sedermera vid rösträkningen afskiljas från de öfriga och öfversändas till centralvalnämnden i den röstberättigades valkrets.

Äfven i Schweiz får röstberättigad utöfva sin rösträtt på den plats där han vistas, jämväl om vistelsen är tillfällig.

Till stöd för de i vårt land framkomna förslagen i förberörda syfte har särskildt den norska lagstiftningens exempel pläгат åberopas. Belåtenheten med denna lagstiftning är dock i dess hemland ingalunda oblandad. I stortinget hafva gång efter annan uttalats klagomål öfver de missförhållanden densamma föranledt och önskingar om därpå påkallade lagändringar. Äfven borttagande af ifråga-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Scar à interpellation.
(Forts.)

varande rätt har varit föreslaget. Sälunda hade 1908 års stortingskonstitutionskommitté att afgifva yttrande öfver väckt motion, att antingen första stycket af grundlagens § 60 skulle upphävas och alltså inom landet varande röstberättigades rätt att rösta genom valsedlars insändande upphöra eller ock hela nämnda paragraf och därmed samma rätt för såväl inom som utom landet varande skulle upphävas.

Kommittén fann erfarenheten tyda på att reglerna för afgifvande af röst vid förfall borde skärpas. Att det förekomme missbruk i detta hänseende vore icke obekant. Och det måste väl — menar kommittén — betecknas såsom mindre tilltalande, när vissa partier infunne sig på sjukhus och andra anstalter liksom hos gamla och afsigkomna personer för att så att säga tilltvinga sig röstsedlar, vare sig de röstberättigade vore vid full andlig vigör eller icke och utan hänsyn till om de själfva uttalat någon önskan om att afgifva röst eller icke. Att ändra eller upphäva § 60 i grundlagen ansåg dock kommittén sig icke kunna tillstyrka. Det vore den allmänna lagstiftningens uppgift att afhjälpa de olägenheter, som i fråga om såväl utomlands som inrikes varande vore förenade med utöfningen af frånvarandes rösträtt. Blott om det visade sig, att man icke på denna väg förmådde skydda de röstandes frihet och valens enhet, borde det blifva tal om att förändra grundlagen.

I en till 1909 års storting aflåten kungl. proposition föreslogos därefter vissa förändringar i bestämmelserna i ämnet, i syfte särskildt, enligt hvad i propositionen framhölls, att inskränka det öfverhandtagande bruket af förfallsanmälningar och samtidigt förebygga missförhållanden af den art, som dylika anmälningar enligt vunnit erfarenhet dittills gifvit anledning till. Berörda förändringar ingingo bland dem, som, efter hvad jag förut nämnt, den 1 maj 1909 vidtogos i 1906 års lagar angående rösträtts utöfvande.

I det, såvidt jag vet, enda land, där det i stor utsträckning tillåtits röstberättigade att vid hinder för personlig inställelse utöfva politisk rösträtt genom valsedlars insändande, äro sälunda erfarenheterna från denna lagstiftnings tillämpning långt ifrån odeladt gynnsamma. Obestriddigen är detta förhållande förtjänt af det största beaktande, då nu ifrågasättes att i vårt land införa en liknande lagstiftning, och detta så mycket mer som synnerlig försiktighet tydligen bör iakttagas, när det gäller att medgifva undantag — och särskildt ett mera omfattande sådant — från den viktiga grundsatsen, att den, som vill utöfva politisk valrätt, skall ej blott själf afgifva sin röst utan äfven personligen infinna sig vid valtilfället.

De antydda betänkligheterna förlora gifvetvis i betydelse, i den mån den föreslagna lagstiftningens omfattning inskränkes och rätt att rösta genom valsedlars insändande beredes endast särskilda efter yrke eller verksamhet bestämda klasser af röstberättigade. Vid uppdragande af en sådan begränsning möta emellertid nya svårigheter. Inom många och olika lefnadsställningar kunna föreligga förhållanden,

på grund af hvilka billigheten kan synas fordra, att berörda undantag erhöles tillämpning, och det är därför svårt att på en gång i skäligh utsträckning tillgodose dylika hänsyn samt gifva begränsningen önskvärd effektivitet.

Svar å interpellation.
(Forts.)

För det åsyftade ändamålets vinnande erfordras, förutom ändring i riksdagsordningen, jämväl en särskild lag med angifvande af ordningen för rösträtts utöfvande genom insändande af valsedel. Det är af stor vikt att erhålla tillförlitlig kontroll därå, att valsedel, som inkommer till valförrättare, härleder sig från den uppgifne röstberättigade samt att denne utan obehörigt tryck fullgjort hvad å honom ankommit för valsedelns ifyllande och insändande. Att utarbete både betryggande och enkla bestämmelser i dessa afseenden utgör äfvenledes en svårlost lagstiftningsuppgift, och de behöfliga stadgandena torde blifva ganska vidlyftiga, en uppfattning, som vunnit bekräftelse genom det nyss omnämnda danska lagförslaget.

Hvad jag nu yttrat innebär ingalunda, att jag skulle ställa mig afvisande i fråga om den i Riksdagens berörda skrivelse gjorda framställningen. Redan då jag inför Kungl. Maj:t föredrog det sedermera för 1907 års Riksdag framlagda förslaget till ändrade bestämmelser om den politiska rösträtten framhöll jag, att syftet att de, som af sitt yrke eller sin tjänst äro hindrade att personligen deltaga i riksdagsmannaval, skola äga möjlighet att till valförrättaren insända sina valsedlar är högst beaktansvärdt, hvarvid jag dock tillika erinrade om, att detta spörsmål är i sig själf ganska inveckladt, och att den åsyftade anordningen icke bör genomföras, med mindre det kan antagas, att densamma ej kommer att menligt inverka på valens säkerhet.

Genom hvad jag anfört torde emellertid vara tillräckligt påvisadt, att — hvad för öfrigt frågans tidigare behandling i riksdagen tydligen nog gifver vid handen — förevarande lagstiftningsuppgift är ganska omfattande och synnerligen svår. Den kräver därför mycket arbete och noggrant öfvervägande, innan förslag i ämnet kunna föreläggas Riksdagen. Hittills har det icke varit möjligt att föra berörda uppgift till slut, så mycket mindre som tillgängliga arbetskrafter varit strängt upptagna af andra ärenden, hvilka ansetts äga företräde. Arbetet för frågans lösning skall emellertid fullföljas med den skyndsamt förhållandena medgifva.

Härefter yttrade:

Herr Martin: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt vördsamma tack för det svar han lämnat på det af mig framställda spörsmålet. Af detta svar framgår, att herr statsrådet fortfarande lyser intresse för frågan och ämnar ägna den all den uppmärksamhet, som saken onekligen förtjänar. Herr statsrådet nämner, att andra viktiga ärenden ha varit föremål för behandling

Svar å interpellation.
(Forts.)

inom departementet, hvilket gjort, att denna fråga skjutits åt sidan. Jag måste dock beklaga, att frågan ansetts vara af så ringa vikt, att den fått en sådan undanskjuten plats inom departementet och på herr justitieministerns arbetsordning. Herr justitieministern framhöll, att frågan är synnerligen komplicerad och därför tarfar en grundlig och noggrann utredning. Herr justitieministern åberopar äfven de erfarenheter, som gjort sig gällande i andra länder, särskildt i Norge, erfarenheter, som icke skulle tala till förmån för de lagförslag, som där varit före. Jag anser dock, att vid bedömandet af en sådan fråga de olägenheter, som varit förknippade med den norska lagstiftningen, i detta fall icke bort vara afskräckande, utan tycker snarare, att de fördelar, som stå att vinna genom att lägga en sådan lagstiftning som den norska till grund för den utredning, som behöfver verkställas inom departementet, bort leda till, att ett förslag hastigare kommit fram.

Att frågan är synnerligen viktig för stora folkgrupper i vårt land, framgår, såsom ju herr justitieministern mycket riktigt anförde, af de skrivelser, som inkommit från Sveriges fartygsbefälsförening, ångfartygsbefälhafvareföreningen, sjökaptenssocietyten och sjömannaföreningen. Jag anser, att som en konsekvens af det nu genomförda valsättet borde ha följt, att ett lagförslag i detta syfte kommit fram, så att icke de stora folkgrupper, som nu verkligen äro beröfvade rösträtt, fortfarande få stå utanför. Det är icke mindre än 28,000 svenska medborgare, som äro anställda i sjöfartsnäringsens tjänst dels inom landet och dels i utrikes sjöfart. En hel del af dessa faller gifvetvis för åldersstreckket, men det återstår dock ett mycket stort antal, som på grund af sitt yrke beröfvats den förnämsta medborgarrätten, rätten att deltaga i riksdagsmannavalen.

Jag ber därför att få uttala den förhoppningen, att denna fråga snarast möjligt måtte föreläggas Riksdagen till behandling, och det är endast att beklaga, att det oaktadt minst 6 år ovillkorligen måste förflyta, innan denna fråga, äfven om den skulle lösas snart, skall få några praktiska verkningar. Ty det är nästan otänkbart, att, äfven om den skulle lösas inom den närmaste framtiden, någon praktisk verkan af reformen kan göra sig gällande, förrän tidigast vid 1917 års val, om icke dessförinnan någon riksdagsupplösning kommit till stånd. Jag beklagar än en gång, att denna fråga icke hunnit lösas under loppet af de tre år, som förflutit sedan Riksdagens skrivelse afläts.

Herr Lindley: Herr talman! Jag skall också be att få lifligt understryka, hvad den föregående ärade talaren sagt om en snar lösning af rösträtsfrågan för sjöfolkets vidkommande. Det är ett faktum, att sjöfolket under långa tider utgjort en mycket efterblifven kategori. Jag har i olika motioner påpekat, hurusom arbetarklassen under tidernas lopp fått ständigt ökade sociala och med-

borgerliga rättigheter, under det att sjömännen i mångt och mycket nu står i sämre ställning än till och med under medeltiden, då de vore relativt fria i jämförelse med förhållandena i närvarande stund.

Men det är icke allenast i rent politiskt och medborgerligt hänseende, som sjöfolket är en efterblifven och vanlottad klass, utan äfven i socialt hänseende. Jag vill påpeka, att det nu är 10 år sedan industriarbetarna i landet fingo sin olycksfallsförsäkringsfråga löst, men sjöfolket är fortfarande i afsaknad af den förmånen, som kommit alla andra arbetare till del.

Det synes mig också att vore det något fack, för hvilket man borde hysa medkänsla, så skulle det väl vara sjöfolket, när man betänker den ofantligt stora procenten olycksfall med dödlig utgång, som inträffar på sjöfartens område.

Jag vill peka på en annan sak. En fråga af Plimsoll-lagstiftningens oerhörda betydelse har här i landet icke vunnit något beaktande. Det är ju 30 å 40 år sedan man i England började lagstifta om åtgärder till sjöfolkets säkerhet, men här i vårt land är det blott 4 å 5 år sedan, vi togo initiativet till lösningen af denna fråga, som ju för öfrigt ännu icke är löst, ehuru vi fått fram ett förslag, som antagligen kommer på Riksdagens bord nästa år.

Om man nu frågar sig, hvaraf detta kommer, så måste man säga, att det nog icke är slumpens verk, som gjort detta och bidragit till att kvarhålla sjöfolket i den efterblifna ställning, som det nu intager, utan det är nog så, att sjöfolket icke haft något politiskt inflytande. Det är först när de fått politiskt inflytande, som de olika politiska partierna komma att finna det förenligt med sina intressen att göra något för sjöfolket. Det är först sedan sjömännen blifvit valmän, som man kommer att taga hänsyn till deras önskemål. Innan detta skett, kommer man gifvetvis icke att taga någon hänsyn till hvad de begära.

Herr justitieministern nämnde en sak, som förvånade mig. En af hans starkaste betänkligheter mot att gifva sjöfolket denna rösträtt var, att man då helt säkert skulle komma att utnyttja rösträtten på ett sätt som icke vore lämpligt, och han hänvisade till förhållandena utomlands, där folk går omkring och värfvar röster, som sedan utnyttjas för de olika politiska partierna. Men det förvånar mig, att man icke förde fram dessa betänkligheter, då man införde den kommunala rösträttsreformen med bibehållande af fullmakts-systemet, detta system, som nu för tiden användes af bolag och de besittande på ett mycket drastiskt sätt, då det gäller att uppträda i klump och lägga stora, tunga röster i vågskålen. Precis samma betänkligheter skulle herr justitieministern gifvetvis kunnat föra fram, då fullmaktsystemet bibehölls vid våra kommunala val, men det har han icke gjort. Att då hänvisa till den fara, som skulle ligga i, att en enda personlig röst kan värfvas och utnyttjas i politiskt syfte, tror jag är att hysa alltför stora betänkligheter, då det gäller att möjliggöra utöfningen af politisk rösträtt för en stor grupp

Svar å interpellation.
(Forts.)

af medborgare och därigenom tillförsäkra dem något inflytande på de politiska förhållandena.

Jag hoppas emellertid, att det icke skall stanna vid dessa önskingar och denna välvilja, utan att man snart skall hafva en utredning färdig och kunna framlägga något förslag, som Riksdagen sedan skall få behandla och besluta öfver. Jag hoppas, som sagt, att frågan snart skall lösas.

Herr Rydén: Äfven jag ber att få yttra ett par ord i denna fråga. Det synes mig vara med all önskvärd tydlighet ådagalagdt i herr justitieministerns anförande, att det möter vissa svårigheter att reglera denna fråga genom lagstiftning på ett lämpligt sätt. Jag vill också till fullo behjätta, hvad han sagt om de stora arbeten inom justitiedepartementet, som undanskjutit denna frågas lösning, fastän jag tror, att om det inom justitiedepartementet hade varit så, att denna fråga framstått som en angelägenhet, som tarfvade en snar lösning, så hade det tvifvelsutan kunnat beredas ett rum på arbetsplanen åt denna fråga i stället för åtskilligt annat, som kommit fram från samma departements sida.

Jag begärde emellertid ordet för att pointera, att jag för min del icke önskar få frågan begränsad till att vara bara en fråga för sjöfolket, då genom de båda målsmännens för skärgårdsintresset och sjöfartsintresset yttranden här det kunde hända, att frågan skulle kunna få denna något ensidiga riktning i debatten. Jag behjärtar till fullo, att det här för sjöfolket måste framstå som en särskild orättfärdighet, att de praktiskt taget äro utestängda från rösträtt, om de icke genom en lycklig slump befinna sig hemma i landet och hemorten och där kunna utöfva sin rösträtt. Men samma oegentlighet förefinnes t. ex. beträffande vissa grupper af statsfunktionärer och vissa grupper af arbetare. Det är ju alldeles gifvet, att järnvägsfolket t. ex. icke kan i stor utsträckning — ja, jag kan godt säga att hälften är alldeles utestängd — utöfva rösträtt på grund af sin tjänstgöring. Det finnes också vissa industrier, där arbetet icke låter sig afbrytas, och arbetarne där bli därför med nödvändighet utestängda från att utöfva sin rösträtt. Det synes mig därför vara riktigt — det betonar jag här i kammaren vid detta tillfälle — att man icke inskränker den omfattning, som Riksdagens skrifvelse 1908 tvifvelsutan hade, utan att det betonas här, att man bör gifva denna lagstiftning, när den kommer, så stor omfattning, att den kan upptaga samtliga sådana grupper medborgare, som på grund af sitt yrke och vissa funktioner, som de utöfva i arbetet eller i samhället, icke äro i tillfälle att afgifva sina röster.

Hvad sedan beträffar de oegentligheter, som alldeles gifvet ha framträdt i Norge, därigenom att man missbrukat lagstiftningen där, så synes mig dock anmärkningsvärdt, att här i Sverige, där man i de kommunala valen använder ett fullmaktssystem, som leder till tiodubbelt, ja hundradubbelt missbruk mot, hvad dessa bestämmelser

i Norge ha ledt till, att man här framskjuter detta så i förgrunden. Jag erkänner, att det kan förekomma missbruk, och att det är önskvärdt, att lagstiftningen reglerar det så, att man förekommer dessa missbruk. Men jag tycker, det skulle vara en lika stor angelägenhet för justitieministern att med samna principiella utgångspunkt, som han gjorde sina påpekningar beträffande den norska lagen, inskränka, jag vågar säga, det rena skoj, som bedrifves på många håll med det kommunala fullmaktssystemet, där de politiska partierna insamla röster i massa, utan att, kan man säga, många gånger valmännen ha klart för sig, hvilket politiskt parti, de agenter tillhöra, som samla fullmakterna.

Jag skall sluta mitt anförande med att uttala den förhoppningen, att vi icke måtte försitta ännu en hel riksdagsperiod, innan vi få lagstiftning i detta ämne, samt att, när den lagstiftningen kommer, den måtte bli så omfattande, att den upptager såväl sjöfolket som ock andra medborgargrupper, som sättas ur stånd att utöfva sin rösträtt på grund af sina funktioner i arbetet eller i samhället.

Herr Broström: Herr talman! Då jag redan för tre år sedan motionerat här i kamnaren om rösträtt för sjömän, så är det klart, att denna fråga för mig har ett särskildt intresse, och att jag med stor glädje skulle se, om densamma blefve löst. Men jag erkänner äfven till fullo, att man icke gärna kan, som den föregående ärade talaren också antydde, lösa denna fråga för enbart sjömännens vidkommande, utan man måste också tillse, när denna ganska invecklade fråga skall lösas, att äfven för andra medborgargrupper, som för sitt uppehälle nödgas vara borta från hemorten vid valtillfällena, vi måtte få sådan lagstiftning införd, att de kunna bli i tillfälle att utöfva sina medborgerliga rättigheter.

Emellertid begagnade en ärad talare på stockholmsbänken detta tillfälle, då det gäller frågan, att vårt sjöfolk icke har någon möjlighet att utöfva sin rösträtt, att rikta ett anfall mot sjölagstiftningen. Jag tror, man måste säga, att det är till en stor grad oberättigadt. Han sade, att den viktiga frågan om olycksfallslagstiftning för sjömän undansköts, då Riksdagen för tio år sedan lagstiftade om olycksfallsförsäkring i arbetet. Men det är ju för herrarne väl bekant, att såväl nuvarande sjölag af 1891 som föregående sjölagstiftning har skyddat denna grupp af arbetstagare på så sätt, att de stå i en undantagsställning såväl med hänsyn till sjukvård som annat. Det är icke obetydliga summor, som vi hvarje år måste utbetala i sjukvårdsafgift till våra sjömän. Det rederi, jag representerar, får utbetala flere tusen kronor om året. Dessutom är det väl känt, att så godt som undantagslöst har, hvad angår utgående sjöfart, genom frivilligt träffade aftal olycksfallsföräkring tagits af rederierna i afsikt att, skydda sjömännen. Jag tror därför, att man icke kan säga, att ehuru sjömännen icke fingo vara med om 1901 års olycksfallslagstiftning, deras ställning är i det hänseendet så betryckt, att

Svar å interpellation.
(Forts.)

man klaga på, att de icke haft talesmän här i Riksdagen, som skyddat deras intressen.

Hvad beträffar det, hr Lindley anförde rörande Plimsoll-lagstiftningsfrågan och dylikt, så är det ju en fråga, som står på dagordningen. Om den kommer att införas, tror jag dock icke, att den skall ha något som helst inflytande i afseende på minskning i olycksfallsprocenten med hänsyn till den utgående sjöfarten, som i allmänhet är underkastad denna restriktiva lagstiftning. Det ömtåliga i detta ämne är, i hvad mån denna lagstiftning kommer att utsträckas till den mindre sjöfarten, som nog kommer att få mycket svårt att bära den tunga, som detta kommer att medföra.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få uttala den önskan, att icke en ny treårsperiod måtte förflyta, innan Kungl. Maj:t framlägger förslag om rösträtt för sjömän och öfriga medborgare, som i viss mån kunna anses likställda med dem i detta afseende. Jag vet, att jag härmed uttalar ett stort antal sjömäns allvarliga önskan, och jag kan intyga, att det skulle vålla en synnerligen stor beklämning, om en ny treårsperiod skulle gå till ända, utan att de finna, att Kungl. Maj:t åtgjort åtminstone något synligt i denna deras utomordentligt viktiga fråga.

Herr Lindley: Herr talman! Jag kan icke låta det stå oemot sagt, då den ärade representanten på Göteborgsbanken säger, att olycksfallsförsäkringsfrågan för sjömännen icke är af någon större vikt. Saken är nämligen den, att hvad han åberopade beträffande det understöd, som sjöfolket har enligt sjölagen, är någonting, som finnes kvar sedan medeltiden och sammanhänger med legohjonsstadgan, som föreskrifver, att husbonde vore skyldig att värda tjänare, som är stadd i hans tjänst, under den tid han är sjuk, till dess han kan skicka i väg honom. Då sjöman insjuknar i utlandet, kan man icke helt enkelt kasta honom i land och låta honom ligga där, utan man måste föra honom till ett hospital eller sjukhus, och våra konsulter kräfva då ut af redarne betalning för några veckors underhåll för den första tiden af hans sjukdom, sedan äro de fria från honom.

Beträffande vidare olycksfall, som kunna inträffa, och de skador en sjöman kan ådraga sig för lifvet, så har han för dem icke det ringaste skydd och får icke den ringaste ersättning, om jag än måste erkänna, att på fartyg, som gå på utrikes ort, redarne i mycket stor utsträckning börjat att frivilligt olycksfallförsäkra sitt sjöfolk. Men det är icke statens eller samhällets förtjänst, att skeppsredarne frivilligt göra det staten skulle ålägga dem — såväl som alla andra arbetsgifvare att göra. Men det finns också en annan stor kategori af sjömän, som man icke tagit med i beräkningen, nämligen alla de många, som finnas på fartyg i inrikes trade, och hvilka följaktligen icke falla under sjölagen. Dessa ha icke det ringaste skydd,

vare sig i det ena eller andra afseendet, utan de äro lämnade totalt åt sitt öde. *Svar å interpellation.*

Jag tror verkligen att denna fråga är af så pass brännande art för sjöfolkets vidkommande, att det icke går att göra den liten och obetydlig.

I fråga om alla de andra reformerna är jag fortfarande af den åsikten, att sjöfolket som kategori betraktadt icke får sina berättigade anspråk beaktade, förrän de blifvit medborgare af betydelse i samhället. Därför yrkar jag på, att Kungl. Maj:t så snart som möjligt måtte framkomma med förslag till en sådan reform, som afser röst-rättens utsträckning till sjöfolket.

§ 4.

Herr vice talmannen gaf vidare på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Nylander, som anförde: Ledamoten af denna kammare herr O. H. Waldén har med kammarens begifvande till mig framställt spörsmål,

huruvida jag ägde kändedom om de stora olägenheter, som genom några af bestämmelserna i § 7 af Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 25 oktober 1907, angående vissa föreskrifter rörande fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvattnen, förorsakats en stor del af den svenska fiskeribefolkningen vid Öresund, samt

huruvida jag ansåge dessa olägenheter vara af den beskaffenhet och betydelse, att de snarast möjligt borde afhjälpas, och om åtgärder från Kungl. Maj:t vore att förvänta, hvarigenom den för Öresundsstäderna gällande undantagsbestämmelsen i nyssberörda paragraf kunde komma att upphävas.

Såsom interpellanten i sitt anförande omnämnde, har den åberopade paragrafen följande lydelse:

»Rödspätta, som i totallängd icke håller 25 $\frac{1}{2}$ centimeter (21 centimeter från nosspetsen till stjärtroten), må ej finnas ombord å fartyg eller båt, som befinner sig i Kattegatt med dess vikar och fjordar på fiske eller för fiskhandel, och ej heller vid kusterna af Kattegatt med dess vikar och fjordar föras i land, hållas till salu eller utbjudas, säljas eller från ort till annan forslas, utan skall sådan rödspätta, därest den varder vid fiske upptagen i farkost eller på land, snarast och så vidt möjligt i oskadadt tillstånd i hafvet åter utsläppas.

För Öresund gälla samma bestämmelser, dock må, med undantag för det till städerna — å svenska sidan Helsingborg, Landskrona och Malmö, å danska sidan Helsingör och Köpenhamn — hörande vatten- och landområde, i sundet fångad rödspätta, som i totallängd håller minst 21 centimeter (17 centimeter från nosspetsen till stjärtroten), finnas ombord och föras i land för att förbrukas inom någon af de Öresunds kuster närmast belägna kommuner.»

Svar å interpellation.
(Forts.)

Bestämmelserna i denna paragraf föranleda således därtill, att man å svenska sidan icke får i städerna Helsingborg, Landskrona och Malmö afyttra rödspättor, som hafva mindre totallängd än 25,5 cm., men att det är tillåtet att i Öresund fånga och å landsbyggheden afyttra rödspättor, som i totallängd hålla endast 21 cm.

Ofvan nämnda nådiga kungörelse den 25 oktober 1907 grundar sig på en den 14 juli 1899 emellan Sverige och Danmark ingången konvention angående fiskeriförhållandena i de till de båda rikena gränsande farvattnen, hvilken konvention uti nu ifrågavarande del ändrades den 5 oktober 1907.

Vid besvarandet af interpellationen måste jag något beröra de förutsättningar, som gjorde sig gällande vid underhandlingarna om nämnda ändring i och tillägg till denna konvention, och har jag härom inhämtat följande.

På grund af åtskilliga framställningar från fiskare vid Öresund ingick Malmöhus läns fiskeristyrelse den 16 februari 1905 till Kungl. Maj:t med underdånig hemställan, att 1899 års konvention med Danmark måtte ändras så, att i densamma infördes förbud dels mot ilandförande och försäljning af rödspätta under 21 cm:s totallängd och dels mot fiske i Öresund med s. k. stryk- eller snurrevad, detta för upphjälpande af den tillbakagång i rödspättefisket, som där förmärkts. Konungens befallningshafvande i Malmöhus län tillstyrkte detta förslag och landtbrukstyrelsen förordade, att underhandlingar måtte inledas med danska regeringen om utfärdande af gemensamma bestämmelser i nämnda afseende samt rörande ett gemensamt minimimått för rödspättor, som finge ilandföras och försäljas äfven vid Kattegatt.

I Danmark hade emellertid, vid tiden för här berörda förhandlingar, redan utarbetats ett förslag till ny lag om saltvattensfiske, hvilket förslag ock i all hufvudsak upphöjdes till lag den 4 maj 1907. Enligt bestämmelserna i denna danska lag får man i Öresund fånga samt i Danmark föra i land och försälja rödspättor, som äro 20,9 cm. långa och däröfver, dock med det undantag att i städerna Köpenhamn och Helsingör rödspättor icke få föras i land eller försäljas, därest de icke hålla minst 25,6 cm. i längd. I motiven till lagen framhålles, att det var med hänsyn till kontrollen, som förslaget om förbud mot att ilandföra rödspättor mellan 20,9 och 25,6 cm:s totallängd i Köpenhamn och Helsingör hade tillkommit. Man ville nämligen förekomma, att undermåliga rödspättor, som fångats i Kattegatt infördes till de båda städerna med uppgift att de vore fiskade i Öresund, och man hade icke kunnat finna någon annan tillfyllestgörande kontroll härför.

Vid förhandlingarna om de skånska fiskarnas här förut nämnda önskemål, emellan den härför utsedde svenske och den danske sakkunnige personen, ville den danske förhandlaren med bestämdhet göra gällande, att städerna Helsingborg, Landskrona och Malmö

skulle, liksom Köpenhamn och Helsingör, undantagas från de orter vid Öresund, där rödspättor af totallängd mellan 21 och 25,6 cm. finge föras i land och säljas; och denna bestämmelse gillades slutligen från svensk sida hellre än att de från Malmöhus län framställda önskemålen skulle falla. Genom eftergift i fråga om rödspättornas minimidimensioner vann man således från svensk sida fördelen af ett förbud mot fiske i Öresund med stryk- eller snurrevad.

Svar å interpellation.
(Forts.)

I anslutning till den sålunda träffade öfverenskommelsen afslöts sedermera den ofvannämnda konventionen af den 5 oktober 1907 mellan Sverige och Danmark.

De skånska fiskarnas rödspättefiske i Öresund har emellertid högst väsentligt förändrat sig efter tiden för underhandlingarna för och afslutandet af 1907 års konvention. Af till mig lämnade uppgifter, som insamlats genom Malmöhus läns hushållningssällskaps försorg, framgår, att rödspättefisket i Öresund sjönk ganska afsevärdt från 1906 till 1907, men steg sedan åter, så att det år 1910 blef betydligt större än år 1906. Samma fiske i Kattegatt, hvilket åren 1905—1910, hvad Skåne beträffar, endast utöfvades från Borstahusen och Råå, har i det hela gått motsatta vägen: det var störst 1907 och har därefter varit obetydligt.

Beträffande det i interpellationen särskildt nämnda fiskeläget Borstahusen, så har det därifrån i Öresund utöfvade rödspättefisket under senaste åren snabbt stigit i värde, från 1,825 kronor år 1907 till 15,060 kronor år 1910, medan man från det fiskeläget sedan 1908 rent af tyckes ha öfvergifvit rödspättefisket i Kattegatt, hvilket fiske dock 1907 lämnade Borstahusens fiskare ej mindre än 45,270 kronor i bruttoinkomst.

Häraf framgår sålunda, att det här nämnda rödspättefisket i Öresund i jämförelse med det skånska rödspättefisket i Kattegatt nu fått en mycket större betydelse än det hade så sent som åren 1906 och 1907. Framför allt gäller detta fiskeläget Borstahusen, hvarifrån man, som sagdt, under tiden öfvergått till att uteslutande fiska rödspättor i Öresund. En följd häraf har gifvetvis blifvit, att det för flere skånska fisklägen, och särskildt för Borstahusen under 1910, blifvit mycket betydelsefullare än förut att kunna få afsätta fångade mellan 21 och 25 $\frac{1}{2}$ cm. långa rödspättor äfven i städerna, hvadan gällande bestämmelser i berörda hänseende uppenbarligen numera tyckas vara dem till olägenhet.

Härmed torde interpellantens första fråga få anses besvarad.

Beträffande de åtgärder, som från Kungl. Maj:ts sida kunna vara att förvänta, så är det tydligt, att ändring i de i nädiga kungörelsen den 25 oktober 1907 förekommande bestämmelserna förutsätter ändring jämväl i den med Danmark ingångna konventionen.

De förut påpekade olägenheterna för skånska fiskare påkalla gifvetvis, att närmare undersökningar af hithörande förhållanden snarast verkställas.

Nu gällande bestämmelser i konventionen synas mig böra kunna

Svar å interpellation.
(Forts.)

ersättas genom andra för fiskeribefolkningen mindre betungande föreskrifter; och åt sakkunnig person på ifrågavarande område har jag redan uppdragit att under hand träda i förbindelse med de danska vederbörande för att söka inhämta, huruvida det från dansk sida vore att vänta tillmötesgående i berörda hänseende. I händelse gynnsamma meddelanden därifrån inkomma, torde vidare underhandlingar böra äga rum, hvilka underhandlingar jag hoppas skola kunna leda till ett för vår fiskeribefolkning nöjaktigt resultat.

Herr Waldén yttrade härefter: Herr vice talman! Af oss tre interpellanter, som i dag emottagit svar af vederbörande statsråd på de spörsmål, vi vågat framställa, tror jag mig hafva den största anledningen att vara tacksam, och jag skall äfven be att få betyga min tacksamhet till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det välvilliga svar, han lämnat, och icke minst för de undersökningar, som han varit nog vänlig att igångsätta med anledning af min interpellation.

Jag har egentligen ingenting att tillägga utöfver hvad jag framhållit i motiveringen till min interpellation, men ber dock att såsom ytterligare stöd för mina spörsmål få omtala, att vid ett möte, som för någon tid sedan hölls just i det fiskeläge, jag särskildt berördt, nämligen Borstahusen, och där, enligt de uppgifter jag erhållit, ett sjuttiootal personer voro närvarande, man uttalade sin liffiga anslutning till hvad jag i min interpellation anfört, liksom sin glädje öfver, att deras svåra förhållanden blifvit uppmärksammade. Särskildt påpekades det, att den för städerna Landskrona, Helsingborg och Malmö gällande undantagsbestämmelsen i den nu omförmälda kungörelsen egentligen förfelade sin verkan, för så vidt den afsåge att hindra en utrotning af rödspättan. Det framhölls nämligen, att ingenting hindrar, att rödspättor nedtill 21 cm:s längd föras i land och säljas till landskommuner, och således vore det icke så mycket bevändt med kontrollen öfver sådana spättor, som fångades i Kattegat. I själfva verket komme denna bestämmelse att verka, särskildt för Borstahusens fiskare, såsom ett rent förbud, därför att de icke kunde blifva i tillfälle att afyttra sin vara på den för dem lämpligaste platsen. Det framhölls äfven, att dessa fiskare under omkring sex månader af året voro nästan uteslutande hänvisade till rödspätfisket, samt att detta vore nästan deras enda inkomst under dessa månader, enär annan fisk, åtminstone under sommaren, icke har något vidare värde.

Äfven jag har mig bekant, att detta fiske under senare åren betydligt tilltagit, såsom herr statsrådet framhöll, men därför blir också förlusten för sundets fiskare så mycket kännbarare. Dessutom förhåller det sig så, att det endast undantagsvis i Öresund finnes rödspättor som äro öfver 25 centimeter, och att det således icke finnes någon anledning för Öresundsfiskarna att fiska rödspättor, då de icke kunna få afsätta dem på lämpligt sätt.

Vid Borstahuset finnes det omkring 40 fiskarbåtar, som sysselsätta sig med rödspätfiske, och enligt uppgifter, som jag erhållit därifrån, förlora fiskarna där årligen 35,000 kr. på grund af undantagsbestämmelsen, att de icke få afsätta denna fisksort i Landskrona. Således skulle, ifall denna undantagsbestämmelse nu kunde upphävas, detta tillföra fiskarbefolkningen i Borstahuset en merinkomst af minst detta belopp årligen, och det betyder naturligtvis ganska mycket för fattiga fiskare.

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

De framhöllo också vid detta tillfälle, att det vore en bakvänd anordning, att fisk, som får föras i land och säljas i en landskommun, icke får användas till föda åt fiskarbefolkningen själf, då denna befinner sig under någon af sundsstädernas jurisdiktion, såsom förhållandet är just med det fiskeläge, jag särskildt talat om. Det är ju tyvärr så, att denna yrkesgrupp icke har någon representant i riksdagen, och därför har jag vågat taga mig friheten framhålla deras bekymmer och säga ifrån, att frågan gäller för dem nära nog deras ekonomiska existens.

Jag är fullt medveten om de svårigheter, som äro förenade med ett upphäfvande af ifrågavarande undantagsbestämmelser, så mycket mer som de grunda sig på en konvention med ett annat land. Men jag vågar dock uttala mitt lifliga hopp om, att det skall lyckas herr statsrådet och Kungl. Maj:t att öfvervinna dessa svårigheter. Jag är också förvissad om, att fiskarbefolkningen där nere vid sundet skall känna sig både glad och tacksam öfver den undersökning, som herr statsrådet satt i gång, och man får väl hoppas, att de underhandlingar, som blifvit en följd därutaf, skola leda till ett för dessa fiskare lyckligt resultat.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtande nr 54 samt sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial nr 2.

§ 6.

Efter föredragning härpå af sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 123, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 8.

Härpå föredrogos hvart för sig och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 124, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om dels väckta motioner angående norrlandsfiskarens fiske- och bostadsrätt, dels väckt motion om främjande af skärgårdsbefolkningens egenahemsrörelse; och

nr 125, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

§ 9.

Jordbruksutskottets härefter föredragna utlåtande nr 126 blef ånyo lagdt på bordet.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.

§ 10.

Till afgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi m. m.

I en den 7 april innevarande år aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bifogadt utdrag af stadsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges, dels besluta anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi, dels ock till påbörjande af järnvägarna samt för anordnande af militärstation vid Keräsjoki håll- och mötesplats å järnvägen Lappträsk—Veittijärvi bevilja erforderliga medel.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft dels en inom Första kammaren af herr *Bergström* väckt motion nr 109, dels ock följande inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 117 af herr *Ström* i Öfver-Torneå, nr 365 af herrar *Berglund*, *Carlsson* i Malmberget och *Lundström* samt nr 368 af herr *Riström*.

I förstnämnda motion hade herr *Bergström* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 207 i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta tills vidare anstå med byggnadsarbetena å statsbanan från Lappträsk till Veittijärvi och dels taga under ompröfning fråga om anläggning af normalspårig järnväg från Lappträsk förbi Långträsk, Sävits och Nikkola till Haparanda med bispår till Karl Johans stad och med bibanor med 0,6 meters spårvidd i Tornedalen mellan Matarengi och Haparanda samt eventuellt mellan Lappträsk och

Karungi, äfvensom till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Herr *Ström* i Öfver-Torneå hade i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i afvaktan på den proposition, som kunde komma att aflätas rörande fortsättning af Norra stambanan från Veittijärvi, höja det af Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknade anslaget med 1,100,000 kronor att beräknas till 2,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Vidare hade herrar *Berglund m. fl.* i motionen nr 365 föreslagit, att Riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 207 jämväl måtte, under det i samma proposition omförmälda förbehåll, besluta anläggning af statsbana från Karungi till Haparanda i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bansystem litt. A i årets proposition efter beräknad kostnad af 1,844,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter järnvägen borde genomgå.

Slutligen hade i ofvan berörda motion herr *Riström* hemställt, att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 207 ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning samt upprättande af fullständig, af kostnadsförslag åtföljd plan för en statsbanas framdragande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med chefens för generalstaben den 3 april 1911 framlagda förslag från Lappträsk utefter Sangisdalen till Haparanda med en uthamn vid Karl Johans stad eller, därest denna plats icke ansåges fullt lämplig, vid någon annan punkt i angränsande trakt till exempel vid Båtskärnäs.

Utskottet hemställde,

1) att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition och med afslag å herr Bergströms ofvan omförmälda motion, måtte under förbehåll att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 7 april 1911 förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges,

a) besluta anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi för en beräknad kostnad af 2,837,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägarna borde genomgå, och

b) för år 1912 bevilja till påbörjande af samma anläggningar ett anslag af 900,000 kronor samt för anordnande af militärstationen vid Keräsjoki håll- och mötesplats å järnvägen Lappträsk—Veittijärvi ett anslag af 32,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 232,500 kronor; samt

2) att herrar *Ströms* i Öfver-Torneå, *Berglunds* med flere och *Riströms* förberörda motioner måtte anses besvarade genom hvad utskottet härofvan hemställt.

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m. (Forts.)

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar friherre *Gripenstedt*, greve *Klingspor*, greve *Taube*, friherre *J. G. Beck-Friis*, *Bergström*, *Starbäck*, *Odqvist*, *Ekman* i Mögård och *Nilson* i Örebro, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå,

1:o att Riksdagen med bifall till herr Bergströms ofvan omnämnda motion samt med afslag å dels Kungl. Maj:ts föreliggande proposition och dels herrar Ströms i Öfver-Torneå och Berglunds med flera motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta tills vidare anstå med byggnadsarbetena å statsbanan från Lappträsk till Veittjärvi och dels taga under ompröfning fråga om anläggning af normalspårig järnväg från Lappträsk förbi Långträsk, Sävits och Nikkola till Haparanda med bispår till Karl Johans stad och med bibanor med 0,6 meters spårvidd i Tornedalen mellan Matarengi och Haparanda samt eventuellt mellan Lappträsk och Karungi, äfvensom till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda,

2) att herr Riströms förberörda motion måtte anses besvarad genom hvad sålunda föreslagits.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Berglund, som anförde: Herr talman, mina herrar! För 17 år sedan inlämnade Norrbottens läns landsting en begäran till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande hos regeringen ville anhålla, att regeringen inginge till Riksdagen med begäran om norra stambanans fortsättning från Boden till Torne älf. År 1897 års Riksdag anslog de första medlen till påbörjande af detta arbete. Sedan dess, mina herrar, ha 14 år gått, och vi ha ännu två mil kvar på den 14 mil långa vägen mellan Boden och Torne älf. Det kan ju icke förvåna herrarne, om man där uppe blir otålig och tror sig öfvergifven och lämnad åt sitt öde. Genom petitioner och framställningar har man vänt sig till regering och Riksdag, man har försökt skjuta på denna fråga, men det har icke lyckats. Det är sålunda, som sagdt, icke underligt, om man visar otålighet där uppe, i all synnerhet, när man har den nära till hands liggande jämförelsen med förhållandena inom grannlandet. Som herrarne känna till, var nämligen den finska banan till Torneå färdig för sex år sedan, och under de två sista åren ha finnarne byggt en tiomilsjärnväg från Kemi till Rovaniemi. Denna bana är byggd på två och ett kvarts år, under det att vi med en tolfmilsbana hållit på i öfver fjorton år. Efter alla uttalanden som gjorts, hade man säkert väntat och hoppats, att Kungl. Maj:t åtminstone i år skulle framkomma med ett förslag till slutgiltig lösning utaf denna banfråga där uppe. Och när den kungl. propositionen kom, och man saknade denna linje Karungi—Haparanda, är det klart, att det uppstod mycket stark besvikenhets här uppe, och jag har haft

tillfälle att till samtliga herrarne öfverlämna ett telegram från Haparanda stadsfullmäktige, däruti de uttala ett beklagande af att icke denna bana kommit till stånd.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

När man genomläser den kungl. propositionen, får man dock den uppfattningen, att det hade varit regeringens önskan att samtidigt med byggandet utaf banan Lappträsk-Karungi-Matarengi äfven skulle byggas de 2 1/2 milen från Karungi till Haparanda. Man får den uppfattningen, att regeringen har önskat så, men så kommer generalstabschefen och säger sitt non possumus, och vidare kommer krigsministern med en hemlig dossier till regeringen, som föranleder denna att icke anse sig kunna göra detta förslag. Det har blifvit allmän besvikenhets däruppe. Man har sagt, och jag tror icke utan skäl, att militären har försenat och försinkat och förstört våra norrländska banor. Och dock, det var ju en tid, mina herrar, då befolkningen där uppe, då länsstyrelsen, då järnvägsstyrelsen uttalade sig för att draga banan från Lappträsk ner till kusten och till Haparanda. Men hur blef det då? Jo, då hade generalstabschefen äfven denna gång sitt non possumus. Då ville han draga banan till gränsen. När man sedan lyckades få Riksdagen med på att draga banan till Veittijärvi, hvad säger generalstabschefen då? Jo, då vill han inte ha denna linje. Nu vill generalstabschefen ha den linje orsbefolkningen för länge sedan önskade att få. Herrarne få betänka, hvad orsbefolkningen måste ha för tankar härom.

Det är ju stora kulturella och ekonomiska riktsintressen att bevaka där uppe. Jag skall icke tala om de kulturella intressena, de äro väl kända. En stor del af herrarne var ju i somras i tillfälle att där uppe göra sig ett begrepp härom.

Och hvad de ekonomiska förhållandena beträffar, få väl herrarne medge, att det icke kan vara ekonomiskt att bygga på det sätt, som man har gjort. Om vi t. ex. tänka oss, att vi skulle bygga en kanal på 12 mil, och att vi ha kommit så nära sjön, att det endast är 2 mil kvar, skulle det då vara skäl att afbryta arbetet med den motiveringen: »det är så farligt, det går alls inte an». Handlar man på det sättet, kan man naturligtvis icke få sin kanal rentabel. Det är alltså ekonomiskt synnerligen olämpligt på detta sätt. Här gäller det nu ett stort ekonomiskt och stort riktsintresse, som vi här få söka bevaka. Jag tror, att man bör se denna sak icke från ensidig militärsynpunkt, ej heller från en ohållbar ekonomisk synpunkt, utan man måste se den från en mycket vidare synpunkt, från riktsintressets, från det nationella intressets synpunkt, som fordrar, att vi ju förr dess hellre kunna få binda ihop denna bana med den finska banan, så att vi få den att bära sig. Redan nu är det ju mycket stora förluster på driften mellan Boden och Lappträsk, och denna förlust kommer icke att minskas, och banan kommer icke att bli rentabel, förrän vi bundit ihop den med den finska.

Men högre än dessa ekonomiska intressen står dock riktsintresset,

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

som fordrar, att dessa banor ju för dess hellre komma ihop. Jag har försökt och jag har trott, att det skulle vara möjligt, att bringa denna sak igenom, men jag inser naturligtvis nu, huru lönlöst det är att på en enskild motionärs framställning drifva igenom denna sak. Då icke ens statsutskottet vågar sig på att kritisera dessa militära skäl, som ha regerat, måste jag under dessa förhållanden, herr talman, inskränka mig till att rösta för Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, då jag fruktar, att, om vi här skulle gå på reservanternas förslag, skulle byggandet af denna bana kanske försinkas många, många flera år framåt. Jag vill ock uttrycka den förhoppningen, att den regering och den Riksdag, som härnäst komma att bestämma öfver denna sak, icke skola låta de militära synpunkterna spela första fiolen gentemot riksintressena, gentemot ordsintressena och gentemot befolkningens intressen.

Såsom förhållandena nu gestaltat sig, kommer jag, herr talman, att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Vidare yttrade:

Herr Riström: Herr talman, mina herrar! Då jag i föreliggande fråga väckt en motion, som i hufvudsak öfverensstämmer med statsutskottets nu föreliggande beslut, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag. Dock vill jag ha till protokollet antecknade några synpunkter rörande den enligt min mening ganska snart återkommande frågan om banans framdragande till Haparanda. Den utredning, jag i min motion begär, om huruvida ej det vore lämpligast, att hufvudbanan skulle dragas från Lappträsk efter Sangisdalen i närheten af Sangis älf ned till kusten och vidare norr ut till Haparanda, får jag anse själfklart ändock kommer till stånd, därest nu statsutskottets beslut antages af Riksdagen, hvilken utredningsbegäran jag dock ville hafva särskildt understruken, då denna linje blir till stort gagn och nytta äfven för Nederkalix stora sockens befolkning, på samma gång den berör flera stora byar af den finsktalande befolkningen emellan Nederkalix och Haparanda, till stor nytta, kanske i ännu högre grad än den skulle göra för den finsktalande befolkningen, om banan droges rakt ned från Karungi och Haparanda. Och att utvecklingsmöjligheterna i afseende på jordbruk m. m. äro vida större efter denna älfdal än i någon af de ifrågasatta, t. ex. Keräsjoiki, Veittjärvi och Karungi, skall den blifvande utredningen komma att besanna. Bärigheten af banan efter denna linje blir också vida större än de ofvannämnda linjerna, då den kommer att beröra en mycket folkrikare trakt af fast befolkning och dessutom den mera rörliga befolkningen vid fyra sågverk nere vid kusten inom Nederkalix socken, däribland två stora — jämte verkstäder och djupa hamnar för sjötrafik.

Denna linje blir också obetydligt längre än den från Karungi till Karl Johans stad. Jag skall be att få läsa upp en del af ett

mig tillsänt uttalande af kommunalstämman i Nederkalix den 15 dennes. Jag skall icke trötta herrarne med att läsa upp alltsammans, utan jag skall inskränka mig hufvudsakligen till det, som rör denna utredning. Här heter det på följande sätt:

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

»Herrar Berglunds m. fl. motion förbiser nämligen helt och hållet den största och folkrikaste kommunens, nämligen Nederkalix intressen. Visserligen är stambanan Morjärv--Lappträsk framdragen genom allra nordligaste delen af Nederkalix vidsträckt kommun, men berör denna bansträcka endast några få mindre byar, då däremot den allra största, bördigaste och folkrikaste delen af kommunen endast har ringa och indirekt fördel af nämnda sträckning.

Skulle däremot banan framdragas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med chefens för generalstaben förslag eller i enlighet med herrar Riströms och Bergströms motioner, men med en något västligare riktning igenom Björkfors i Nederkalix, fram till Haparanda med bispår till Karl Johans stad, skulle äfven Nederkalix intressen, så långt möjligt är, blifva tillgodosedda. Dessutom skulle förutom att de militära intressena måhända genom denna sydligaste sträckning bäst blefve tillgodosedda, jämväl större delen af Nedertorneå socken samt Haparanda stad hafva ojämförligt större nytta af denna sydliga sträckning, än af banans sträckning jämlikt kungl. maj:ts proposition samt herrar Berglunds m. fl. motioner.

Hvad särskildt Nederkalix beträffar, uppväger enbart denna sockens folkmängd, som för närvarande uppgår till 10,952 personer, sammanlagda invånarantalet inom hela Nedertorneå, Karl Gustafs, Hietaniemi och Öfvertorneå socknar. Då härtill kommer, att af Nederkalix nämnda invånarantal icke mindre än omkring 6,300 personer hafva oberäkneliga samt mera direkta fördelar af järnvägens sträckning förbi Björkfors, synes oss som endast denna omständighet skulle vara ett talande skäl för att, innan frågan angående stambanans sträckning från Lappträsk till Riksgränsen slutligen afgöres, en grundlig undersökning angående banans eventuella framdragande i af oss antydd riktning företoges.

För jordbruket och industrien, hvilka näringsgrenar inom Nederkalix äro jämförelsevis högt utvecklade, vore jämväl banans sträckning förbi Björkfors af det mest trängande behof. Såvida ej det uppvaknade intresset för jordbruket inom kommunen skall på grund af bristande afsättningsmöjligheter slappas, måste det betraktas såsom ett lifsvillkor för den jordbrukande befolkningen, att kommunikationer i största möjliga mån förbättras.

Banan skulle, om den framdrages förbi Björkfors, genomlöpa synnerligen vidsträckt och bördiga trakter, med ofantligt stora odlingsmöjligheter, hvilka trakter, därest de blefve uppodlade, kunde gifva tusentals personer sitt lefvebröd. Exempelvis kan här framhållas, att de allra närmast den föreslagna järnvägssträckan liggande byar inom Nederkalix hafva en areal af 410 hektar åker, 6,408

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m. hektar ängar och myrar, hvaraf största delen är odlingsbar, samt 10,723 hektar skogsmark.

Hvad industrien beträffar, skulle icke mindre än fyra sågverk inom Nederkalix med en sammanlagd årlig utskeppning af öfver 45,000 standards virke draga stora fördelar af, att banan komme så nära som möjligt.

Särskildt med hänsyn till att lätt monterade vattenfall förekomma både i Kalix och Sangis älfvar, hafva också trämassefabriker projekterats inom kommunen, och ligger i sakens natur att för realiserandet af dessa planer bästa möjliga kommunikationer beredas.

Ännu ett skäl vilja vi slutligen framhålla.

Genom Bottniska vikens så småningom skeende uppgrundning kan man nämligen vara fullt öfvertygad om, att inom en ej alltför långt aflägsen framtid behof af djupare och bättre hamnar än den vid Karl Johans stad kan komma att behöfvas; och erbjudas då *utmärkta och djupa sådana* inom Nederkalix, såväl vid Båtskärsnäs som Väanafjärden.»

På grund af hvad jag här haft äran yttra ber jag ytterligare att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Hr Ekman i Mogård: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan är enligt min uppfattning en bland de svåraste järnvägsfrågor, vi på senaste tiden haft att lösa, och den har blifvit ändå svårare därigenom, att den tid, som stått till disposition för att söka komma till en lösning af frågan så här under Riksdagens sista tid, har varit synnerligen begränsad.

Jag har, så godt jag kunnat, sökt bilda mig en uppfattning om denna fråga, och då har det synts mig, som om det vore tre synpunkter, som man borde ta största hänsyn till. Jag anhåller, att herrarne ville ta fram den karta, som är den sista utaf de vid propositionen fogade, då jag tror, att det i så fall blir lättast att följa med min tankegång,

Det är, som jag sade, tre synpunkter, som jag ansett alldeles särskildt påkalla hänsyn, då denna fråga skall lösas. Det är först frågan om tillgodoseende af Tornedalens behof af trafikleder, det är vidare frågan om tillgodoseende af Haparanda stads behof af en kommunikationsled och kanske i någon mån också dess behof af en verkligt god hamn, och det är slutligen de i dessa gränstrakter mera än eljest framträdande strategiska förhållandena, till hvilka det synes mig, att man äfven bör taga tillbörlig hänsyn. Det är med hänsyn till dessa tre synpunkter, som reservanterna ha kommit till det slut, som herrarne finna af den vid betänkandet fogade reservationen. Det vill synas oss, som om just det förslag vi framlagt, är ägnadt att täcka alla de angifna önskemålen.

Som herrarne funnit utaf den kungliga propositionen, så har det varit Kungl. Maj:ts afsikt att för närvarande icke ifrågasätta en längre byggnad af en bana med normal spårvidd än fram till

Karungi, med fortsättning norrut upp till Matarengi, hvaremot Haparanda för närvarande och tills vidare skulle ställas utan järnvägs-kommunikation. Ett sådant ordnande af trafikförhållandena för denna mest betydelsefulla ort på den svenska sidan i dessa nordliga trakter har jag icke ansett kunna vara tillfredsställande. Jag har haft den bestämda uppfattningen, att man måste söka bereda Haparanda tillfredsställande kommunikationer, och under sådana förhållanden har det synts, som om det af generalstabschefen framlagda förslaget vore mest ägnadt att lösa frågan, på samma gång man därigenom skulle vinna en lämplig slutpunkt för den norra normalspåriga banan. Jag menar, att man icke skulle tänka sig fortsättning af denna normalspåriga bana från Lapträsk och sedermera fram till Karungi, utan denna bansträcka skulle byggas med vida mindre spårvidd, under det man skulle låta den bredspåriga banan fortsättas söder ut med bispår till Karl Johans stad och med ändpunkt för den normalspåriga banan i Haparanda. Då arbetet på järnvägen till Veittjärvi för närvarande sannolikt icke framskridit så långt, att sådan ändring i planen för densamma skulle möta några svårigheter, skulle man kunna tänka sig att sedermera ända från Lapträsk till Karungi samt vidare utefter hela Tornedalen kunde byggas en bana, som endast hade 0,6 meters spårvidd. Att detta ur strategisk synpunkt skulle vara förmånligt, tror jag icke man behöfver särskildt understryka. Men jag har dessutom den uppfattningen, att i dessa icke allt för tätt befolkade trakter skulle en sådan bana till fullo uppfylla behofvet af kommunikationsmedel. Liknande banor har man utan någon olägenhet användt vid icke obetydliga industrisamhällen, då det gällt deras sammanbindande med det öfriga järnbane-systemet, och kan en sådan järnväg tjäna industrien i vida folkrikare trakter, i södra delarna af Sverige, anser jag det vara ställt utom allt tvifvel, att den också är tillräcklig för tillgodoseende af Tornedalens behof af järnvägsförbindelser. Hvad som är visst är också, att med ett bifall till reservationen, blir Tornedalens i dess helhet järnvägsfråga vida snabbare löst än genom ett bifall till utskottets förslag. Ty jag tror icke, att jag misstar mig, då jag — ehuru det kanske icke är lämpligt att ingå i närmare detaljer — måste förutspå, att, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts proposition, det kan komma att dröja många år, innan den södra Tornedalen från Karungi till Haparanda får sin järnvägsfråga löst.

Det är ju alldeles gifvet att för mig har det hufvudsakligen varit ekonomiska skäl som talat för åstadkommande af denna lösning af Tornedalens järnvägsfråga med en så pass smalspårig bana, som jag här antydt. Erfarenheterna från Tyskland ha visat, att man kan bygga sådana järnvägar för ända ned till 10,000 mark per kilometer. Enligt uppgifter, som lämnats mig, skulle anläggningskostnaden visserligen i somliga fall ha uppgått till 17,000 mark, men då är att märka, att byggandet har skett för tillgodoseendet af mycket folkrikare traktors i Tyskland trafikbehof, och banorna ha

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

alltså varit afsedda för vida lifligare trafik än man kan fordra af den järnväg, som skulle fylla Tornedalens trafikbehof. Hvad driftkostnaderna beträffar, ha dessa visat sig, enligt de uppgifter, som lämnats mig vara 41 % billigare än för de tyska enmetersbanorna. Det visar sig således, att både byggnadskostnaderna och driftkostnaderna i dessa trakter skulle kunna högst väsentligt nedbringas genom ett bifall till reservationen.

Den första ärade talaren, som inledde debatten i denna fråga, var icke blind för de svårigheter, som kunna uppstå beträffande det ekonomiska resultatet af dessa banor långt uppe i Norrland. Det synes mig därför som om man gärna kunnat acceptera reservanternas förslag, då det är gifvet, att det ekonomiska resultatet af en bana med så liten anläggningskostnad och så liten driftkostnad skall bli vida förmånligare än af en normalspårig tertiärbana.

Hvad beträffar den siste ärade talaren, så visste jag på förhand, att han skulle komma att yrka bifall till utskottets förslag, och jag var därför synnerligen förvånad öfver hela hans motivering, ty såvidt jag kunde finna, gick hela hans motivering ut på just åstadkommandet af den järnvägsförbindelse mellan Lappträsk och Haparanda, som reservanternas påyrkat. Och det var endast det slutliga yrkandet, som för dem, hvilka icke på förhand kände hans ståndpunkt, ådagalade, att han trots allt ville gå med på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. För min del har jag den uppfattningen, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som är detsamma som statsutskottets förslag, att ett bifall därtill komme att för mycket lång tid undanskjuta Haparanda stads tillgodoseende med nödiga kommunikationer. Och under alla förhållanden blir detta förslag också vida dyrare än reservanternas förslag. Att detta dessutom ur strategisk synpunkt är att förorda kan väl i all rimlighets namn icke vara något ondt uti.

Under dessa omständigheter vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr vice talman, mina herrar! Till följd af att min kollega, civilministern, icke kan vara närvarande i kammaren i dag, anhåller jag få yttra några ord i den föreliggande ganska viktiga frågan.

Jag instämmer gärna såväl med den förste som med den siste talaren däri, att denna fråga verkligen är svår att lösa. Jag vill dessutom instämma med den förste talaren däri, att det är ett verkligt riksintresse, som kräfver, att man bör jugera förhållanden så, att man uppnår det lyckligaste resultat, som man för närvarande kan komma till. Det gäller nu att besluta, huruvida man skall öfvergifva en ståndpunkt beträffande riktningen för järnvägen däruppe, som man förut varit inne på. Ty om man läser den kungliga propositionen och de uttalanden, som här förekommit, så finner man, att allt tydligt pekar i riktning mot Karungi. Därpå visar också Riksdagens beslut i fjol. Nu är det så, att det är rätt svårt

att kunna uttala sig fullt fritt i den föreliggande frågan. Detta gör, att jag egentligen icke kan komma fram med några andra skäl än dem, som föreligga i Kungl. Maj:ts proposition. Jag vill förutskicka, att på grund af att man anser denna fråga hafva mycket stor vikt, såväl såsom innebärande ett riksintresse som på grund af de lokala eller ortsintressena, har frågan varit af Kungl. Maj:t underkastad en ytterst noggrann och ingående pröfning. Regeringen har försökt att för sig själf klargöra, hvilka skäl som kunde tala för det ena och för det andra. Det är icke på grund af något hastverk, som Kungl. Maj:ts förslag framlagts, utan det är efter mycket moget och noggrant pröfvande, som regeringen kommit till denna sin uppfattning. Om jag likväl skall be att få yttra något om de skäl, som talat för den kungliga propositionen i motsats till reservanternas förslag, så vill jag först erinra därom, att den siste ärade talaren framhöll, att det vore tre skäl, som han funnit tala för reservanternas förslag, nämligen att tillgodose Tornedalens behof af kommunikationer, att tillgodose Haparanda stads behof af järnväg och möjligen en hamnplats samt vidare de strategiska förhållandena. Ja, mina herrar, det är just de skälen, som varit bestämmande för Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t öfvervägde, huruvida Kungl. Maj:t skulle framlägga detta grannliga ämne för Riksdagen, just de skälen och egentligen icke några andra. Det har sålunda varit Tornedalens och naturligtvis också Haparanda stads behof af järnvägar, som varit i öfvervägande, jämte de strategiska skälen. Om jag något närmare skulle specificera, hvad jag menar med Tornedalens behof af järnväg, skulle jag vilja skärskåda detta behof ur två skilda synpunkter. Den ena sammanhänger med hvad vi kalla det rent språkliga intresset, som här gör sig gällande. I propositionen framhålles, att i de trakter, som järnvägen skulle beröra, är 70 % af befolkningen finsktalande. Det måste vara af intresse för oss i alla afseenden att söka uppnå det målet, att denna befolkning däruppe undan för undan, och jag vågar säga så fort som möjligt, kommer under svenskt inflytande. Ingenting tror jag kan bidra därtill så mycket som om denna befolkning får en järnväg, som sammanknyter den med det öfriga Sverige. Det andra intresset är, hvad jag skulle vilja kalla odlingsintresset, bygdens behof af att kunna gå framåt i odling och finna förkofran i ekonomiska och andra förhållanden, att erhålla möjlighet att kunna få afsättning af sina produkter och genom järnvägen få sig tillförda de produkter, hvaraf den har behof. Slutligen vill jag framhålla de strategiska skälen, på hvilka jag dock icke ämnar inlåta mig utöfver hvad som står i propositionen. Det är dessa intressen, som herr Ekman nyss talade om, och det är särskildt de skälen, som tala äfven för oss. Men, säger man, hur ha då Kungl. Maj:t och utskottet i förslaget kunnat komma till ett resultat, som är motsatt det, som reservanterna kommit till, då man har precis samma ståndpunkt? Ja, saken är helt naturligt den, att Kungl. Maj:t har velat framlägga ett förslag, som icke

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

binder Riksdagen, icke binder Kungl. Maj:t vid hvad som skulle komma till stånd af järnvägsanläggningar söder om den linje, som här af Kungl. Maj:t är föreslagen. Regeringen vill tills vidare lämna den frågan öppen, och det af skäl, som jag här knappast borde behöfva ingå på. Vi hafva ansett, att järnvägens framdragande till Karungi och upp till Matarengi icke på något sätt möter afgörande betänkligheter. Genom att gå tillväga på detta sätt får man tid att planera, hvad som skulle komma till stånd söder om järnvägen. Jag antar, att man får en betänketid af 2 eller 3 år för en utredning om hvad som skulle komma till stånd söder om denna linje, och man vinner därvid vidare, att järnvägsbygget icke afbrytes. Det må ju kunna sägas, att om, trots de verkligen stora och starka skäl, som talade för det beslut, som Riksdagen i fjol fattade, att draga järnvägen till Veittijärvi, nya skäl skulle ha tillkommit, som kräfde, att något annat beslutades, så skulle man naturligtvis taga denna sak under öfvervägande och de skäl, som jag nu framhållit, skulle därvid icke på något sätt få vara afgörande. Men en viss betydelse ha dock dessa skäl: att afbryta byggandet, att väcka misströstan hos befolkningen, huru länge detta afbrott kan komma att vara, att afskeda det folk, som varit sysselsatt vid byggandet, och att offra dessa utgifter för anläggningen från Lappträsk till Veittijärvi, som vid maj månads utgång beräknas uppgå till 175,000 kronor utom det, som måste offras på redan afslutade entreprenadkontrakt, tillsammans — enligt de uppgifter jag nyligen fått — 225,000 kronor, approximativt beräknadt. Har man slagit in på den väg, som Kungl. Maj:t tänkt, så blir det, som nyss nämndes, tid att fundera på hvad som skall vara söder härom, och därvid kunna naturligtvis omständigheterna föranleda olika resultat, om hvilka man i denna stund hvarken vill eller kan eller bör uttala sig.

Jag ber att få sluta med det, jag började med, nämligen att det var efter noggrann pröfning, som Kungl. Maj:t för sin del kommit till det resultatet, att det klokaste vore att besluta byggandet af järnvägen på det sätt, som Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit och som statsutskottet bifallit. Och jag vågar bestämdt tro, att om Riksdagen fattar det beslutet, så fattar Riksdagen icke något oklokt beslut, men jag är icke alldeles säker på, att det icke kan finnas möjlighet för, att beslutet efteråt kan komma att anses oklokt, om Riksdagen följer reservanternas förslag.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Då jag biträdt det beslut, hvartill utskottets majoritet kommit, anhåller jag att med några ord få motivera detta.

Jag vill då först säga, att jag angående denna järnvägslinje helst skulle hafva sett, att Kungl. Maj:t i den föreliggande propositionen föreslagit dess slutpunkt i Haparanda eller Karl Johans stad i stället för i Matarengi. Men då jag insett, att jag hvarken i utskottet eller här i kammaren skulle kunna med hopp om framgång

yrka bifall till herr Berglunds m. fl. motion, måste jag följa det förslag, som enligt min uppfattning bäst tillgodoser det mål, vi i detta afseende i främsta rummet böra eftersträfvade, nämligen att inom kortast möjliga tid sätta Haparanda i förbindelse med statsbanan. Jag vill således yrka bifall till utskottets utlåtande, genom hvars antagande man kan förvänta, att banan tidigast kommer i förbindelse med Haparanda och det finska järnvägsnätet.

Ang. anläggning af statsbanan från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Jag måste dock säga några ord med anledning af den förberedande behandling, som hela detta banbyggnadsspörsmål erhållit. Om man läser den kungliga propositionen, så finner man på sid. 6 i densamma, att på de militära myndigheternas initiativ utstakades en järnvägslinje redan under åren 1900 och 1901, hvilken just sammanfaller med linjen A, till hvilken herr Berglund i sin motion yrkat bifall och som återfinnes på ett af de kartblad, som bilagts föreliggande proposition. Man var således åren 1900 och 1901 inom de militära kretsarna öfverens om, att de strategiska och kulturella synpunkterna då bäst förenades genom att draga fram järnvägen till Karungi och därifrån på ett afstånd af högst två å tre kilometer från Torneälf ned till Haparanda och kusten. Under det att de militära myndigheterna sträfvade efter att lägga banan i dess förbindelse med landets gräns så långt som möjligt i obygd, så kämpade samtidigt järnvägsstyrelsen och Konungens befallningshafvande, hvilka hafva att tillgodose icke allenast de *strategiska synpunkterna* utan äfven ortsintressena, banans rentabilitet och dess uppgift att tillfredsställa de kulturella behofven, för att järnvägen skulle förläggas så mycket som möjligt i bebodda trakter. Emellertid måste dessa båda myndigheter stryka på foten för de strategiska intressena, hvilka segrade, i det att Riksdagen slutligen uttalade sig för att järnvägen skulle stanna i Karungi. Sedan således de militära myndigheterna genom detta sitt intensiva arbete drifvit Riksdagen att fatta beslut och drifvit de myndigheter, som hafva att svara för banans kulturella och trafiktekniska uppgifter att släppa dessa och böja sig för herrar militärers önsknings, så kommer nu den nya militära auktoriteten, nuvarande generalstabschefen, och vill tillråda Riksdagen att upphäfvade ett föregående beslut och således retirera med de militära myndigheterna. Det är emellertid ett mycket dåligt omen för järnvägens fortsatta byggande, om Riksdagen skulle, därför att de militära myndigheterna ändrat uppfattning, retirera från sin hittills uttalade mening, då vi ju från Veittijärvi ha endast en mil fram till gränsen. Den nye generalstabschefen önskar, att banan skulle dragas från Lapträsk ned till kusten. Hans föregångare i ämbetet ha, som jag förut erinrat om, sträfvat efter att söka upp de mest ofruktbara, de mest obeboeliga trakter för att genom desamma draga järnvägen. En sådan fram- och tillbakagående järnvägspolitik kan jag för min del icke följa, utan då vi nu kommit så nära odlings- och fruktbar trakt, synes det mig, att Riksdagen bör fortsätta med den byggnadspolitik, åt hvilken den gifvit klara

Ang anläggning af statsbanan från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

riktlinjer, då den förra gången beslöt, att banan skulle gå fram till Karungi. Jag kan nämligen icke dölja för mig, att om Riksdagen beslutar att följa reservanterna, så tvingas vi att i denna bygd, där det icke kan bära sig att hafva många järnvägslinjer, bygga först enligt det nu föreliggande reservationsförslaget en järnväg från Lappträsk till Karl Johans stad och Haparanda för att söka förbindelse med det finska järnvägsnätet. Och sedan bli vi af omständigheternas makt tvingade att vidare bygga en banbit från Lappträsk till Karungi.

Det har visserligen af reservanterna ifrågasatts, att järnvägslinjen från Lappträsk till Karungi och från Haparanda till Matarengi skall byggas med 0,6 meter spårvidd, för att byggnads- och trafikknaderna skola blifva billigare. Jag vill emellertid fråga hvar och en, som har någon praktisk erfarenhet om järnvägsbyggnader, å ena, och om trafiken å en järnväg å andra sidan: Skulle ett enskildt järnvägsbolag, som förut byggt öfver 200 mil normalspåriga järnvägar i en enda sträcka, i slutet af denna järnväg lägga en liten bansträcka med en »alns» bredd mellan spåren, anskaffa för denna bana särskildt afpassad materiell, och anskaffa en tillräcklig vagn- och lokomotivpark för att hålla denna lilla bandel trafikerad? Jag kan icke förstå, huru detta skall ur ekonomisk synpunkt kunna försvaras. Och ur strategiska synpunkter betyder det ingenting, därför att reservanterna vilja ju, att vi skola framdraga hufvudlinjen, så att den kommer i förbindelse med de finska banorna, och där är det väl man egentligen har att taga hänsyn till de strategiska synpunkterna.

Det kan väl icke falla vare sig Finland eller Ryssland in att i strategiskt hänseende använda en smalspårig bana från Matarengi, då det finnes möjlighet att på vanligt normalspårigt järnvägsnät träffa vårt normalspåriga järnvägssystem på någon annan punkt i Torne-dalen. Ur strategiska synpunkter är således denna järnväg fullkomligt betydelselös, såvidt jag kan finna.

Då hafva vi endast att räkna med den rent ekonomiska sidan af saken, och därvidlag vill jag se klara bevis, innan jag biträder byggandet af en sådan banstump som den ifrågavarande med mindre spårvidd än de normalspåriga järnvägarna.

Nu har det sagts, att det vore så billigt att bygga denna järnväg. Ja, mina herrar, man kan bygga äfven en normalspårig järnväg billigt, om man vill. Våra spårvagnar, som förmedla trafiken mellan Stockholms stad och kringliggande villasamhällen, föras fram på en banvall, som är byggd nästan med normalspårig vidd, och vilja herrarne använda lättare rullande materiell är den enda skillnaden i kostnaden för en järnväg med en spårvidd af 0,6 meter och normalspårig, att man måste lägga banvallen något bredare samt anskaffa något längre slipers, och den saken bör väl ändå icke afskräcka, ty kronan har väl fortfarande så mycket skog, att om man hushållar ordentligt med skogen, så blir det icke någon synnerligen stor skillnad i kostnaden genom att använda längre slipers på denna lilla banbit.

Jag kan således icke komma till något annat resultat, än att jag måste i föreliggande fall ansluta mig till Kungl. Maj:ts proposition. Och jag gör detta, såsom jag sade, för att därigenom tvinga fram en förbindelse med det finska järnvägsnätet så fort som möjligt. Jag kan nämligen icke förstå den taktik, som våra militära myndigheter använda, ty det förefaller mig, som om de *borde inse, att det nu är för sent att rida spärr mot den utveckling, som drifver dessa båda järnvägsknutar tillsammans*, och då kan jag ur ekonomisk synpunkt icke förstå den hushållning, som tvingar den svenska statsbanan att afstå från allt det transitogods, som skulle kunna befordras å densamma, om nämligen vi hade en närmare förbindelse med det finska järnvägsnätet.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

När jag under nästföregående sommar hade tillfälle att på ort och ställe taga del af förhållandena däruppe i Norrland, så erfor jag, att det allmänt klagades öfver, att alla de varor, som sökte sig fram öfver denna järnväg, måste forslas efter häst och vagn från Morjärv, nu Lapträsk fram till Haparanda. Då vi komma med banan fram till Karungi, förkortas visserligen denna transportväg, men den återstående delen blir dock $2\frac{1}{4}$ mil, där man måste transportera med häst och vagn allt transitogods, och det förstår ju hvar och en, att så länge man har ett sådant transportmedel mellan Karungi och Haparanda, kan det icke blifva tal om någon inkomst för järnvägen af transitogods, hvilken kan i afsevärd grad bidraga till att förränta det i banan nedlagda kapitalet. Anhängarne af reservationen ha på frågans förberedande behandling framhållit, att sedan järnvägen dragits fram till Karungi skulle det dröja många år, innan Haparanda nåddes af densamma. Jag har en alldeles motsatt uppfattning, behovet af förbindelse med någon hamnplats på kusten och förbindelse med det finska järnvägsnätet skall med naturnödvändighet föra järnvägen till Haparanda. Och det är i förlitande på detta, herr talman, som jag tillåter mig yrka bifall till utskottets utlåtande och afslag på den föreliggande reservationen, som synes mig skola bidraga till att ytterligare uppskjuta byggandet af järnvägen, därför att om Riksdagen en gång har afstått från den plan, som den redan uppställt i föreliggande fråga, skall det blifva nya utstakningar och nya utredningar. Den nuvarande generalstabschefen synes hafva en omfattande plan för sina i utsikt ställda undersökningar. I sju olika punkter sammanfattar han hvad som ur militär synpunkt måste utredas, och då de militära myndigheterna icke hunnit med att klarera sina utredningar på 20 år, huru snart skola de då kunna blifva färdiga med utredningen rörande deras nya projekt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Ahlstrand, Lundström, Carlsson* i Malmberget, *Kronlund, Bäckström* och *Bosson*.

Herr Nilson i Örebro: Herr vice talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern slutade sitt anförande med, att Kungl.

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Maj:ts förslag till ingenting förbinder för framtiden. Den siste ärade talaren, som hade ordet, den ärade representanten för Ystad, hade i det hänseendet fullkomligt motsatt uppfattning. Han hyste nämligen den bestämda mening, att, är det så, att riksdagen nu beslutar sig för att bygga denna järnväg efter Kungl. Maj:ts förslag, så följer däraf med helt enkelt konsekvensens naturliga, att järnvägen också kommer att byggas, de militära invändningarna måtte vara aldrig så starka, bredspårig från Karungi ned till Haparanda. Jag vill endast fastslå detta och konstatera denna olika uppfattning, som från två olika håll gjort sig gällande. Hvilkendera uppfattningen till slut kommer att afgå med seger, är det väl ingen af oss, som i dag kan sia om. Men det kan nog hända, att den ena uppfattningen härvidlag har lika stora utsikter som den andra.

Då det för mig har gällt att taga ställning till detta, enligt allas uttalanden synnerligen invecklade trafikspörsmål för öfre Norrbotten, har jag helt naturligt i första hand sett frågan ur kulturell synpunkt. — Att man emellertid därvid icke har kunnat undgå att taga hänsyn äfven till de militärt-strategiska erinringar, som göras, är alldeles själfklart.

Då stambanans fortsättning norr om Boden planerades, tänkte man sig, att dess ändpunkt skulle vara Karungi, och man tänkte sig ingalunda då en tvärbana längs Tornedalen. Vid Karungi skulle förbindelse åvägabringas med det finska järnvägsnätet. När man nu talar om förbindelsen med det finska järnvägsnätet får man lof att erinra sig det sakförhållandet, att det svenska järnvägsnätet och det finska järnvägsnätet hafva olika spårvidd, så att det är icke en järnvägsförbindelse af den art och beskaffenhet, att järnvägsagnar från det ena landet utan vidare kunna gå öfver till det andra landets järnvägsnät, utan det är så, att öfver den bro, som skulle slås öfver Torne-älf, spåren från båda länderna komma att gå in på det motsatta landets gränsområde. Där kommer alltid onlastning af gods att äga rum.

Emellertid, då detta järnvägsförslag nu först planerades, var det många, som voro utaf den meningen, att banan borde söka sig ned till hafvet och att dess ändpunkt följaktligen borde blifva Haparanda. Utan tvifvel — det är min uppfattning — var den tanken riktig *då*. Och jag anser, att den är lika riktig *den dag, som nu är*. Ty det är af den allra största betydelse för öfre Norrbottens framtida utveckling, att dess järnvägsnät kommer i omedelbar förbindelse med en hamn vid hafvet. Sjö- och järnvägstrafiken konkurrera ju i viss mån med hvarandra, men i vida högre grad, kan man säga, stödja de hvarandra och komplettera de hvarandra. Den saken är ju helt enkelt ett trafiktekniskt axiom och kräfver ingen vidare bevisföring.

Vid afgörandet af spörsmålet om öfre Norrbottens trafikproblem framställer sig helt naturligt den frågan: behöfva järnvägarna där vara af normal spårvidd? Den frågan synes mig ingalunda kunna obetingadt besvaras med ja eller nej. Stambanan bör helt naturligt

hafva normal spårvidd ända fram till finska gränsen. Men hvad beträffar spörsmålet om tvärbanornas spårvidd, blir lika naturligt frågan, huruvida trafikbehofvet där uppe i öfre Norrbottens bygder kan tillgodoses med järnvägar af smalspårtypp.

Ang. anläggning af stats bana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Befolkningen i Tornedalen, den del af Tornedalen, som en längdbana från Haparanda upp till Matarengi skulle komma att beröra, utgör ungefär 12,000 personer. Af dessa 12,000 personer bo ungefär 8,000 ofvanför Karungi. Nåväl, ingen torde nu kunna förneka, att denna befolkningssiffras trafikbehof, äfven om folkmängden skulle komma att mer än fördubblas, mer än väl blir tillgodosedt genom en smalspårig tvärbana. Ingen bevisning är förebringad därom, att det skulle möta några som helst oöfverkomliga trafiktekniska svårigheter att bygga en sådan bana. Slå vi in på att bygga smalspåriga tvärbanor i Norrland, komma just härigenom Norrlands kulturella intressen och utveckling i synnerligen hög grad att främjas.

Genom att nu enligt reservanternas förslag bygga en normalspårig bana, som afviker från Lappträsk och, såsom herr Riström här erinrat om, i hufvudsak följer Sängisdalens dalgångar, går öfver Långträsk, Säivits och ned till Nikkola samt fortsätter därefter ned till Haparanda, kommer kustlandskapets kulturella utveckling att i hög grad främjas. Genom en smalspårig järnväg genom Tornedalen kommer äfven dess kulturella utveckling att mer främjas, och framför allt kommer den enligt min mening att *snabbare* främjas än genom en normalspårig bana från Karungi upp till Matarengi. Ty Tornedalen har behof af att få sin järnvägsförbindelse ansluten till en hamn vid hafvet. Annars kommer trafiken att öfver Torne älf ovillkorligen söka sig in på den finska banan, och exporten därifrån gå öfver finska hamnar. Det borde väl ingen vilja främja.

Nå, då invänder man ju det, — och herr Thorsson har här sagt det, — att denna bana från Karungi och ned till Haparanda kommer själfallet, ungefär såsom ett bref på posten. Ja, jag har redan sagt, att det är den mening, som därifrån gör sig gällande. Men gifver man akt på hvad den för vårt försvar ansvarige rådgifvaren vid konungens rådsbord i det hänseendet anført till statsrådsprotokollet, torde man måhända kunna gifva mig rätt i det påståendet, att det är stora och långa strider, som förestå, innan man kan få den järnvägen byggd.

Då jag alltså håller före, att en smalspårig bana i Tornedalen tillgodoser denna trakts trafikbehof och icke är ägnad att på något sätt ingifna några betänkligheter från försvarets synpunkt, samt öfre Norrlands kusttrakter jämväl skulle få en afsevärd fördel af en bana från Lappträsk till Haparanda, så har jag för min del icke kunnat annat än omfatta den mening som tagit sig uttryck i den reservation, som till statsutskottets förevarande betänkande finnes fogad, och till hvilken jag ber att få hemställa om kammarens bifall.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är synnerligen svår, och den är ju så mycket svårare, som man egentligen här har haft att träffa sitt val mellan två ståndpunkter, af hvilka ingen kan sägas vara ovillig mot befolkningens intressen uppe i Norrbotten. Det har gällt i stället att träffa sitt val mellan två ståndpunkter, som hvar för sig äro välvilliga mot befolkningens behof af ökade trafikmöjligheter. Det som har föranlett mig att ställa mig på utskottets sida uti den föreliggande frågan har emellertid varit hufvudsakligen följande.

I reservationen framföres det förslag, att järnvägsbyggnaden, som i någon mån är påbörjad, mellan Lappträsk och Veittijärvi skulle afbrytas, att en helt annan sträckning skulle gifvas järnvägen från Lappträsk ned till Haparanda, samt att man sedan skulle bygga en smalspårig, 60 centimeters järnväg genom Tornedalen, hvaraf måhända kommer att följa, att sträckan från Veittijärvi till Karungi icke kommer att utbyggas. För detta smalspårssystem — 60 centimeters — tala enligt min uppfattning mycket goda skäl, om jag tänker på den saken i allmänhet. Jag tillhör dem, som icke röstade för Inlandsbanan, fastän jag får medgifva, att jag i det hänseendet kände mig så tveksam beträffande *den nu senast föreslagna delen* af banan, att jag icke ville offentligen tillkännagifva någon ståndpunkt i frågan. Men främsta skälet till att jag ställer mig tveksam till Inlandsbanan är, att jag tror, att det sundaste och förnuftigaste ordnandet af Norrlands järnvägs- och trafikfrågor skulle åstadkommas, ifall dessa frågor växte fram direkt från ortsbefolkningen själf, och man icke toge hänsyn till militära och andra synpunkter. Det skulle då blifva så, att man anordnade smalspåriga, till drift- och anläggningskostnad billiga järnvägar, som sticka upp från norra stambanan i de viktiga floddalarna i Norrland. Såsom herr Ekman påvisade, kunna sådana smalspåriga järnvägar, afsedda äfven för persontrafik, i Tyskland byggas för ett pris af 17,000 mark per kilometer, och, enligt hvad jag har mig bekant, äro här i Sverige projekterade järnvägar i ganska svåra terrängförhållanden för 18,000 kronor per kilometer. Det synes mig alldeles uppenbart, att detta är det sätt, på hvilket det norrländska trafikproblemet borde lösas. Det är genom smalspåriga, till drift- och anläggningskostnad billiga järnvägar, som sticka upp i älfdalarna. Och följaktligen står jag principiellt såsom anhängare utaf detta, väl äfven ändå för trafikbehovet ganska tillfredsställande järnvägssystem.

Men när det gäller att vid slutet af den stora svenska stambanan, som sträcker sig genom Tornedalen och som kommer att sluta där uppe en gång vid Haparanda eller ändå längre norrut, när det gäller, säger jag, att vid slutet af detta stora järnvägssystem kasta fram en liten smalspårig, 60 centimeters järnvägsbit, som skulle gå där uppe i Tornedalen och för hvilken särskild materiell måste anskaffas och särskild reparationsverkstad måste byggas, så kan jag icke finna annat, än att detta måste ställa sig alldeles oekonomiskt. Det

blir någonting helt annat, än då det är fråga om att bygga längre sträckor. Men att på en liten bit där uppe bygga på detta sätt måste, som jag sagt, blifva i hög grad oekonomiskt. I hvarje fall kan jag icke neka, att jag har den känslan, att befolkningen där uppe skulle tycka, att det vore en ganska egendomlig anordning, som man gjorde för dess räkning.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Jag kommer således till det resultat, när det i nu föreliggande fall, vid slutet af den svenska stambanan uppe i Norrland, föreslås, att det skall blifva smalspårssystem, att det vore olämpligt att använda detta system.

Det andra skälet, som gjort, att jag ställt mig på utskottets ståndpunkt i denna fråga är, att jag har den uppfattning, att af de två intressen, som här skola tillgodoses, Haparandas intressen och Tornedalens intressen, de största intressena, som det framför allt gäller att tillgodose, äro Tornedalens intressen. Där bor det mesta folket, där finnas de största naturbetingelserna i alla hänseenden, där håller också förfinskningen på att bryta sig fram och få en helt annan makt öfver folket, än hvad fallet är i Haparandatrakten. Det har af sakkunniga meddelats mig, att språkgränsen, gränsen mellan svenskspråkiga och finskspråkiga befolkningen, skulle vara vattendelaren mellan Torne och Kalix älfvar och att för hvarje år, som går, finska språket alltmera breder sig in på det svenska området. Det är alldeles klart, att med de allmänna tänkesätt, som jag har, nämligen att man bör se till att *inom Sverige* bevara och utveckla svensk kultur, det för mig måste ställa sig såsom en synnerligen betydelsefull fråga, att man så fort som möjligt kastar upp det enda verkligt effektiva försvenskningmoment, som finnes för Tornebygden, nämligen framförandet af en järnväg dit. Det är effektivt. Vi ha anslagit penningar till undervisning, men det kommer icke att verka så effektivt — det visar erfarenheten — som att framföra en järnväg i dessa bygder. Det viktigaste är, synes det mig, att man hastigt får järnvägen fram till Tornedalen.

Nu säger herr Ekman i Mogård, att utskottets förslag skulle innebära ett undanskjutande af Haparandaintresset. Såvidt jag förstår, skulle reservationen innebära i afsevärd mån ett undanskjutande af Tornedalens järnvägsfråga, ty om vi här i dag skulle bifalla reservationen, hvad kommer då att ske inom den närmaste tiden? Jo, det järnvägsbyggande, som har börjat mellan Lapträsk och Veittijärvi, kommer att afbrytas, och banan kommer i stället att dragas nedåt Haparanda. För att man sedan skall få en smalspårig järnväg upp till Tornedalen, måste först stakningar och afvägningar utföras, kostnadsberäkningar uppgöras m. m., och såvidt jag kan se, kommer då icke Tornedalen att få sin järnvägsfråga löst, förrän efter en ganska ansenlig följd af år. Detta finner jag emellertid ganska obilligt och i alla händelser icke vara det klokaste.

Slutligen ha äfven de strategiska skälen framförts i denna debatt. Jag får nu liksom min partivän herr Thorsson medgifva, att jag

Ang. anläggning af statsbanan från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

icke förstår de strategiska skälen härvidlag. Det är det ena, och det andra är, att jag tror, att de äro betydligt öfverdrifna. Jag tror, att framtiden helt naturligt hänvisar folken till ett inbördes kommunicerande med hvarandra på helt annat sätt än förut. Det framgår redan af förhållandet mellan de kontinentalta staterna; där resas ju inga svårigheter för att sammanknyta två länder med hvarandra genom en kommunikationsled. Gamla arftiender, sådana som Tyskland och Frankrike, äro väl på åtminstone ett femtontal ställen förbundna med hvarandra medelst genomgående stora järnvägar, utan att de strategiska skälen fått lägga hinder i vägen därför. Jag vill nu för det första icke framskjuta den strategiska synpunkten såsom något i denna fråga afgörande, men jag måste bli alldeles yr i hufvudet, när jag tänker på, huru herr Ekman och reservanterna tagit den strategiska synpunkten. Här förhåller det sig faktiskt så, att statsministern och Kungl. Maj:t säga oss, att de strategiska skälen tala för, att vi icke nu bestämma, hvar öfvergången öfver Torne älf skall äga rum. Herr Ekman i Mogård förklarade lika bestämdt, att de strategiska skälen afgjort fordrade, att man fastslog, hvar öfvergången skall äga rum, och det är enligt hans mening vid Haparanda. De strategiska skäl, som framföras i Kungl. Maj:ts förslag, tala mot ett fixerande nu af öfvergången öfver Torne älf, medan de strategiska skäl, som herr Ekman håller sig till, tala för att vi fixera denna punkt. Jag skulle i detta fall icke ha vetat vare sig in eller ut, såvida jag icke liksom många af herrarne här i kammaren kommit att enskildt få del af de verkliga skälen, som af lätt förklarliga anledningar icke nu kunna från denna plats uttalas. När jag sålunda fått reda på de verkliga skäl, som här föreligga, för att Kungl. Maj:t icke nu önskar att få öfvergången fixerad, har jag måst äfven i den punkten finna, att Kungl. Maj:t har större fog för sin uppfattning i denna del, än herr Ekman kunnat anföra.

Jag ser i denna fråga en fråga angående rättvisa och billighet gentemot Tornedalens stora befolkning. Jag ser vidare i denna fråga en stor kulturfråga, nämligen en fråga för den svenska kulturen uppe i de finsktalande bygderna. Jag ser äfven i denna fråga, hvad en talare här förut kallade det, en stor och viktig riksfråga, och då jag tror, att utskottets förslag anvisar det bästa sättet, hvarpå denna fråga nu kan lösas, har jag måst ansluta mig till utskottets förslag, till hvilket jag nu ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Redan när vi skulle börja bygga ifrån Morjärv upp emot finska gränsen, ställde jag mig på den ståndpunkten, att banan icke borde sträckas dit den nu pekar, utan i stället till Haparanda. Jag ansåg nämligen då, att det vore lämpligare att komma till en hamn med banans ändpunkt och att vidare banan, om den droges till Haparanda, kunde lättare sammanknytas med finska banan, än om den ginge i den riktning, som nu är ifrågasatt. Det blef äfven Andra kammarens beslut, att banan

skulle få den af mig nu angifna sträckningen, men vi beslutade då endast en del af banan, och sedermera har sträckningen blifvit en annan, så att den först går till Lappträsk och sedan till Veittjärvi. Nu är frågan den, om vi från Veittjärvi skola gå ned till Haparanda eller om vi skola afbryta den nuvarande banbyggnaden vid Lappträsk och därifrån gå rundt omkring ned till Haparanda. Att så göra vore emellertid, anser jag för min del, icke ekonomiskt, och jag tror icke heller, att man kan uppskjuta banbyggandet upp till Tornedalen så länge, som det här nödvändigtvis måste dröja, innan alla förberedelser, såsom nya stakningar och nya undersökningar, ägt rum. Jag har därför ställt mig på utskottets ståndpunkt och anser, att vi böra så fort som möjligt söka komma fram till Tornedalen för att sedan därifrån anlägga sidospår utmed Torne älf dels upp till Matarengi och dels från Karungi ned till Haparanda. Herrarne må säga hvad som helst, det är dock min fullkomliga tro — jag kommer icke ifrån den — att om vi komma fram till gränsen, skall det icke dröja länge, förrän vi äfven byggt en bana ned till Haparanda. Den bör förofrigt enligt min öfvertygelse t. o. m. gå ned till Karl Johans stad, ty det är ju alldeles tydligt, att vi måste ned till hamnen därstädes.

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Nu är det ifrågasatt, att vi skulle bygga denna bana smalspårig, och jag kan för min del icke finna annat, än att banan för att kunna fullgöra hvad som kräfvos af den i och för upprätthållande af trafiken däruppe mycket väl kan vara smalspårig, men i alla fall tillgodose bygdens behof. Men det är ju andra skäl, som tala emot en dylik smalspårig bana. Enligt reservationen skulle vi bygga en bredspårig bana till Haparanda och sedan en smalspårig bana från Haparanda upp till Matarengi. Då skulle man alltså få göra två omlastningar dels i Haparanda och dels i Karl Johans stad, men dessa omlastningar fördyra transporten — det kan icke hjälpas — och därför tror jag icke, att denna anordning är lämplig. Man kan ju nu bygga tertiärbanor ganska billigt, och jag tror, att det låter sig med fördel göra att bygga en sådan billig bana däruppe.

De strategiska skälen skall jag, herr talman, icke inlåta mig på; de få ju afgöras framdeles. Det är väl dock icke någon så väsentlig skillnad, om det blir en smalspårig bana eller en bredspårig tertiärbana, då, såsom det redan har upplysts, de finska järnvägarnas spårvidd icke är densamma, som de svenska järnvägarnas, i det att de förra ha större spårvidd än de senare, och jag förmodar, att om man bygger en sådan bana som nu ifrågasatts, så lägger man väl icke bredare och större sleepers, än som är nödvändigt, och därför blir det nog svårt att däruppe komma fram med andra vagnar än våra egna.

Så har det sagts, att det skulle vara mera ekonomiskt att bygga enligt reservanternas förslag. Jag kan dock icke, när jag ser på kartan, hur det i verkligheten ställer sig, finna, att det blir mera ekonomiskt att bygga enligt reservanternas förslag. Om man nämligen ser på

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m. (Forts.)

kartan, där deras förslag är utstakadt, visar det sig, att det är en betydligt längre sträckning mellan Lappträsk och Haparanda än från Karungi till Haparanda. Jag tror således, att i ekonomiskt hänseende blir icke reservanternas förslag bättre än utskottets, och när jag därtill är angelägen om, att banan så fort som möjligt må komma till gränsen, så att inbyggarna i Tornedalen snarast möjligt må komma i förbindelse med landets öfriga inbyggare, och då jag anser, att detta kan ske fullt ut lika snart med utskottets förslag som med reservanternas förslag, kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Bjärnalt.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! När jag begärde ordet, trodde jag verkligen att herr Ekman före mig begärt ordet, och det var för att bemöta honom, som jag nu ville yttra några ord. Fastän jag således tagit fel, ber jag att i alla fall här få något ingå på den föreliggande frågan. Jag har ju varit bosatt i dessa finsktalande trakter i tolf års tid, och jag har under alla dessa år haft tillfälle att lära känna denna trängtan och detta lifsintresse hos befolkningen i dessa bygder att få komma i beröring med det öfriga Sverige. Jag har därunder kommit till insikt om, af hvilken ofantlig betydelse det för vårt land skulle vara att kunna få famna och ena hela denna finskspråkiga befolkning med Sveriges öfriga folk genom det enda medel, som kan bringa den svenskheten in på lifvet, nämligen en järnväg. Jag har varit vittne till denna dualism mellan sträfvandena hos Tornedalens finsktalande befolkning, som vill ha järnvägen upp till hjärtat af finnbygden, och Haparandaintresset, som vill ha järnvägen så direkt som möjligt ned till Haparanda. Striderna om denna järnväg ha ju pågått många, många år och striderna och slagen ha varit heta, oupphörligt ha vi fått stanna och göra en liten anhalt. Jag tycker nu verkligen, att dessa strider och dessa anhalter kunde vara slut. Vi ha nu hållit på i 16 år, tror jag det är, med denna järnväg, som ej borde ha tagit hälften så lång tid. Jag vill i detta sammanhang endast påminna om, med hvilken snälltgångsfart den finska järnvägsfrågan blef löst; den finska järnvägen var ju färdig upp till Tornedalen redan år 1902, hade således redan då nått Haparanda. Under hela denna tid ha den finsktalande befolkningens intressen så småningom dragits öfver till den finska sidan; där ha handelsintressena koncentrerats; där har man varit fäst genom språkintresset, och där har slutligen släktintresset och dylikt växt sig allt starkare och starkare. Jag tycker verkligen, att det kan vara på tiden, att vi infria det löfte, som ständigt gifvits denna befolkning, att vi verkligen i handling visa, att vi vilja gå den väg, på hvilken med säkerhet svenskheten kommer dit och förvenskningen där uppe blir verklig, nämligen genom att skaffa denna befolkning en järnväg.

Nu föreligga två olika förslag, det förslag, som herr Ekman

omfattar, och utskottets förslag. Ja, mina herrar, om vi hade råd att tillmötesgå alla de olika kraf, som herr Ekman, för öfrigt mycket välvilligt, vill tillmötesgå, så att man både tillgodoser Tornedalens intressen genom en särskild järnväg för själfva Tornedalen och vidare de handelsekonomiska och internationella intressena som ligga i en direkt förbindelse mellan den svenska och den finska banan — om vi, som sagdt, hade råd att tillgodose dessa intressen på det sätt herr Ekman och reservanterna föreslagit, skulle jag gärna gå med på deras förslag, men jag anser, att man icke har råd till att, såsom reservanterna vilja, bygga en bredspårig bana från Lappträsk till Karl Johans stad och Haparanda, eller ungefär 5 mil, och sedan bygga en smalspårig bana från Lappträsk till Karungi och vidare ifrån Haparanda till Matarengi, således en sträcka å $9\frac{1}{2}$ mil. Jag vill härvidlag, mina herrar, för det första påpeka, att det icke föreligger några direkta, detaljerade förslag angående dessa föreslagna järnvägsbyggnader, utan där förutsättas ovillkorligen nya utredningar och undersökningar; för det andra fördyras järnvägsbygandet genom en dylik splittring i dels en bredspårig bana å 5 mil till Haparanda och dels ett smalspårigt järnvägsnät å $9\frac{1}{2}$ mil med hänsyn till Tornedalens intressen, och för det tredje innebär ett beslut om byggande af en bredspårig bana till Haparanda ett föregripande af de underhandlingar, som med nödvändighet måste förutsättas för en sammanbindning mellan finska och svenska järnvägsnätet, i och för träffandet af ett aftal och en öfverenskommelse, där man icke på förhand vet, hvar slutpunkten kan komma att bestämmas. Om man nu däremot bygger järnvägen fram till Karungi och därifrån vidare till Matarengi, så tillmötesgår man alla de förhoppningar och önsknningar, som med afseende å denna järnväg finnas hos befolkningen där uppe. Man möjliggör då äfven, att denna bana kan byggas omedelbart, och man tillmötesgår vidare de önskemål, som göras gällande från Haparandaintresset och från den internationella trafikens synpunkt, nämligen att sammanbindningen med den finska banan må ske så fort som möjligt, och slutligen tillgodoser man Tornedalens kulturella fråga. Alla dessa saker främjas med det järnvägsförslag, som af Kungl. Maj:t framlagts och af utskottet tillstyrkts. Herr Rydéns synpunkter äro fullkomligt träffande i sak och fullkomligt analogt med de önskemål, som göra sig gällande icke allenast hos Tornedalens befolkning, utan äfven för Sverige i dess helhet. Då man således på den sidan har sett frågan såväl från den kulturella synpunkten som från alla de andra synpunkter, som här kunna anläggas, tvekar jag icke, herr talman, att i denna fråga gifva min röst åt utskottets förslag. Jag ber att få understryka, att hvarje dag, som går utan att denna järnvägsfråga verkligen föres framåt, är en nationell förlust för oss, en förlust icke allenast ur kulturell synpunkt, utan äfven med hänsyn till så många andra rena lifsintressen för oss, att jag ber eder, mina herrar, att verkligen se saken, sådan som den är, och icke gå med på en utredning, som

Ang. anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

ytterligare skulle förhåla denna frågas lösning, som dock nu fördröjts en 15, 16 års tid; denna fråga borde ju ha fått sin lösning för länge sedan, men af brist på samstämmande åsikter har dock så icke kunnat ske. Genom att framdraga järnvägen till Karungi möjliggöres, att Haparanda stad fortast och säkrast får sin järnvägsfråga löst, då väl ingen tvekan sedermera kan finnas om att draga fram järnvägen längs älfven genaste vägen till Haparanda; och jag beklagar lifligt, att utskottet ej nu kunnat reflektera å herr Berglunds motion.

Man har här dragit fram de strategiska synpunkterna. Ja, om herrarne följt med denna järnvägsfråga från början, ha herrarne funnit, huru oändligt olika de militära myndigheterna ställt sig. Än ha de förordat en järnväg från Lappträsk direkt till Haparanda, än ha de förordat en sträckning från Lappträsk uppåt till Niemis, Vitsaniemi, Korpikylä och Karungi, således fem olika linjer. När man ser dessa olika åsikter framförda, hvar skall man då anse, att det rätta ligger? Skall man icke då taga hänsyn till det, som för oss är det allra viktigaste, nämligen dels det internationella intresset och dels den stora kulturfråga, som det här gäller? Det är dock icke så, som en ärad talare, herr Nilson i Örebro, här sade, att det endast är 12,000 personer, som beröras af denna fråga, och att däraf, om jag fattade honom rätt, 8,000 bodde ofvanför Karungi. Denna fråga berör icke allenast dessa 12,000 personer, utan det är oändliga framtidsmöjligheter, som öppnas genom järnvägens framdragande i Tornedalen. Tornedalens invånare äro, mina herrar, Norrlands skåningar, och dessa Norrlands skåningar måste vi räcka vår hand för att sätta dem i stånd att göra denna Tornedal till en kornbod för hela den norrbottniska industribygd, som vuxit upp i Kiruna och i Gellivare och som undan för undan, såsom genom anläggningarna vid Porjusfallen, går allt vidare och vidare nedåt. Det är just ur dessa synpunkter, herr vice talman, som jag ber att på det varmaste få yrka bifall till utskottes förslag.

Med herr Kronlund förenade sig herrar *von Schéele, Persson* i Tällberg, *Olsson* i Älfdalsåsen, *Rehn, Zimdahl, Mörtzell, Karlsson* i Mo, *Bromée* i Billsta och *Lundgren* i Varberg.

Herr Ekman i Mogård; Herr talman, mina herrar! Med anledning af hvad som förekommit under debatten ser jag mig nödsakad att nu ytterligare säga några ord i denna fråga. Jag vet ju mycket väl, att det icke är så särdeles populärt numera att i denna kammare draga fram sparsamhetssynpunkten, och jag får ju gärna vidgå, att den för mig varit den hufvudsakliga synpunkten i detta fall. Syftet för mig har varit att åstadkomma dessa järnvägar, hvarom nu är fråga, så billigt som möjligt, men på samma gång så, att de på ett tillfredsställande sätt tillgodosåge ortsbefolkningens behof. Detta syfte vinner man gifvetvis, om man tar det smalspåriga

system, med en spårvidd af 0,6 meter, som i reservationen är föreslaget. Det är en väsentlig skillnad i anläggningskostnaderna mellan detta system och tertiärbanorna. Tertiärbanorna äro, enligt hvad erfarenheterna från Tyskland gifvit vid handen, mer än 100 procent dyrare i anläggningskostnad. Jag har därför mycket svårt att förstå herr Kronlund, när han säger, att vi icke ha råd att bygga dessa banor å 0,6 meter. Det är gifvet, att vi ha bättre råd att bygga denna normalspåriga bana söderut från Lappträsk till Haparanda, att alltså tillgodose dessa orters behof af järnväg, om vi kunna bygga hela vägen från Lappträsk fram till Karungi och sedan därifrån norr och söderut genom Tornedalen efter detta billigare system. Men därtill kommer också, att när jag talar om tillgodoseende af Tornedalens behof af järnväg, menar jag därmed icke endast den norra delen af Tornedalen, icke endast delen norr om Karungi, utan jag menar också den del af Tornedalen, som sträcker sig från Karungi söderut till Haparanda. Jag kan nu icke förstå, att man här kan tala om, att äfven denna södra dels trafikbehof skulle blifva bättre tillgodosedt genom Kungl. Maj:ts och utskottets förslag än med det förslag, som jag här tillåtit mig företräda.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m.
(Forts.)

Det har nu visserligen sagts, att det icke skall dröja länge, förrän äfven den södra delen af järnvägen blir byggd. Det är dock, som min vän herr Nilson från Örebro sade, icke lätt att sia i denna fråga, men vi kanske träffas om några år, och då måhända vi få höra ifrån dessa trakter, att det var sorgligt, att vi icke hellre togo denna 0,6 meters järnväg än att alljämt af internationella och strategiska skäl gå och vänta på åstadkommandet af en bana mellan Karungi och Haparanda. För min del har jag efter de upplysningar, som jag erhållit, den tron, att det, om herrarne nu biträda utskottets förslag, kommer att dröja mycket länge, innan södra Tornedalens och Haparanda järnvägsfrågor lösas. Jag undvek i mitt första anförande att tala något om öfvergången af Torne älf, och därför hade herr Rydén icke rätt, då han lade i min mun de orden, att jag skulle ha sagt, att öfvergången skulle förläggas vid Haparanda. Jag har fortfarande mycket svårt att yttra mig i den frågan, då jag vet, att det är en sak, som man för närvarande icke borde tala så mycket om, men det är dock visst, att jag ställer den frågan i samband med min innerliga öfvertygelse om, att det kommer att dröja mycket länge, innan tertiärbanan mellan Karungi och Haparanda blifvit färdig.

Herr Rydén talade särskildt om de ökade kostnader, som skulle uppstå på grund af att man måste skaffa särskild materiell för dessa smalspåriga banor och, såsom herr Rydén sade, äfven bygga en särskild reparationsverkstad. Den särskilda materiell, som användes vid dessa smalspåriga banor, är ju emellertid väsentligen billigare än materiellen för normalspåriga järnvägar, och därtill kommer, att anläggningskostnaden är afsevärdt mycket mindre. Någon särskild reparationsverkstad behöfver, så vidt jag kan finna, icke byggas. Ma-

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m. m. (Forts.)

teriellen för dessa smalspåriga banor är ju af så liten typ, att den utan någon som helst svårighet kan transporteras på den normalspåriga banan ned till Bodens reparationsverkstad. Äfven med inberäkning af dessa transporter bli driftkostnaderna så låga, att dessa transportkostnader i alla händelser inbesparas.

Det påpekades här af en talare, att det i alla fall förefanns en sådan skillnad mellan de finska banornas spårvidd och de svenska, att man icke behöfde frukta för, att den ryska rullande materiellen skulle kunna gå in på de svenska banorna. Jag vet, att skillnaden icke är så stor, att det möter några oöfverstigliga svårigheter, utan genom ett ganska enkelt arrangemang kan man komma ifrån dessa svårigheter, men visst är, att skillnaden mellan en bana med 0,6 meters spårvidd och de finska banorna är så stor, att där lyckas man icke göra något sådant arrangemang.

Jag har i denna fråga haft de synpunkter, som jag från början tillåtit mig angifva, nämligen önskan om att tillgodose trafikbehovet för Tornedalen i dess helhet på samma gång som Haparanda stads behof af att få kommunikationer snarast möjligt, och slutligen ha också de strategiska skälen beaktats. Jag har icke stor förhoppning om, att kammaren i detta fall skall följa reservanterna, men jag har en ganska stor förhoppning om att jag så småningom skall få ett erkännande från de trakter, som frågan närmast berör, gående ut på att, om vi denna gång hade följt reservanternas förslag, hade vi fått denna kommunikationsfråga *snabbare* löst, än nu blifvit fallet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindvall: Herr vice talman, mina herrar! Alltsedan Riksdagen beslöt att fortsätta byggandet af norra stambanan har ju hufvudmålet för detta byggande varit Tornedalen. Det har ju vidare äfven varit meningen, att denna bana skulle byggas fortast möjligt. Sträckan Lappträsk—Veittijärvi är nu under byggnad. När man nu står vid Veittijärvi, kan jag icke finna annat, än att man bör gå den kortaste vägen fram till hufvudmålet, Tornedalen, att alltså fortsätta banan fram de sju kilometer, som återstå till Karungi. Hvad vilja nu reservanterna? Jo, de vilja att vi icke skola fortsätta med att bygga den af Riksdagen i fjol beslutade bansträckan Lappträsk—Veittijärvi, utan i stället bygga en bana från Lappträsk till Karl Johans stad och vidare till Haparanda och sedan bygga en smalspårig järnväg upp genom Tornedalen. Dessa önskemål har jag icke kunnat tillmötesgå inom utskottet. Det är mig obehagligt att återkalla ett beslut, som fattades i fjol, och således upphöra med att bygga banan Lappträsk—Veittijärvi. Jag anser äfven, att sträckan Lappträsk—Karl Johans stad är sådan, att banan där icke bygges i Tornedalen, utan så att säga bakom densamma i en icke särdeles befolkad trakt, som ur järnvägssynpunkt är mycket olämplig.

Hvad nu beträffar byggandet af en smalspårig bana ifrån Haparanda genom Tornedalen, borde jag kanske vara den förste, som

skulle rekommenderat användandet af ett sådant bansystem, ty jag kanske har mer än mängden annan af herrarne erfarenhet om, hur godt och bra detta system är. Jag har själf byggt en sådan bana på 50 kilometer, den blef mycket billig, den gick nämligen till 17,000 kronor per kilometer. Tänker man bygga en bana efter detta system, får man med de afstånd, man i dessa trakter har att göra med, beräkna kostnaderna till 20,000 kronor per kilometer. Den tertiärbana — normalspårig — som här föreslås att byggas, skulle kosta 45,000 kronor per kilometer. Om man nu skulle bygga denna bana från Haparanda till Matarengi, en längd af inemot 80 kilometer, skulle det, om man använde det billigare bansystemet i stället för normalspårig bana, bli en prisskillnad på nära 2,000,000 kronor. Oaktadt detta har jag icke kunnat sluta mig till reservanternas förslag, då jag anser, att staten icke nu här uppe i höga norden skall slå in på det smalspåriga systemet, ett annat system än det vi ha öfver hela vårt land, det normalspåriga. Jag har icke kunnat vara med om detta, ehuru väl man skulle kunna tycka, att trafikbehovet för Tornedalens trafikområde med Torneälfdalen på ena sidan och de oländiga höjderna på den andra skulle kunna fyllas med en sådan bana, men, som sagdt, med tanke på de följder, som skulle komma, om man nu här uppe skulle slå in på ett annat system — särskildt tänker jag på reparationsverkstad för vagnstocken, och alla andra obehag, som skulle visa sig, om man byggde denna bana — har jag icke kunnat biträda detta förslag, ehuru jag håller detta bansystem mycket högt. Jag anser därför, att Kungl. Maj:ts förslag att bygga en bana från Veittijärvi till Karungi, en sträcka på 7,1 kilometer och vidare upp till Matarengi är det klokaste, men vi böra först se tiden något an, innan vi bestämma banans läggning från Karungi ned till Haparanda, och taga hänsyn till möjliga beslut från grannlandets sida. Det kan icke hjälpas att Haparanda och denna del af Tornedalen få vänta kanske ett par, tre år, innan denna sak kan ordnas. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Ang. anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi m m.
(Forts.)

Herr Rydén: Jag har begärt ordet endast för att delge kammaren, att Första kammaren, i hvilken man ju befarat, att reservationen skulle komma att bifallas, nyss utan votering bifallit utskottets förslag, och då böra väl de, som här haft militära och strategiska betänkligheter mot utskottets förslag, låta dessa betänkligheter falla, sedan äfven Första kammaren, som sagdt, bifallit utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkanden framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af friherre Gripenstedt m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 11.

*Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigationsskolorna samt tre i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen den 5 april 1911 aflåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 167, hade Kungl. Maj:tt under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att dels, med indragning från och med den 1 augusti 1912 af de nuvarande navigationsskolorna i Visby, Karlshamn och Strömstad, godkänna i propositionen intagna förslag till årlig stat för navigationsskolorna i riket, att tillämpas från och med den 1 augusti 1912, samt till villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmåner, dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

Statsutskottet hade i samband härmed till behandling förehaft nedannämnda tre inom Andra kammaren väckta motioner.

Uti motionen nr 353 hade herrar *Rydén* och *Christiernson* föreslagit, att Riksdagen ville godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 167 med följande ändringar:

att navigationsskolornas omorganisation verkställdes i öfverensstämmelse med de af chefen för sjöförvarsdepartementet förra året tillkallade sakkunnigas förslag i ärendet;

att staten för dessa skolor reglerades efter samma sakkunnigas förslag;

att föreståndarne för navigationsskolorna tillsattes på förordnande;

att inspektören för dessa skolor utsåges inom navigationslärarekåren;

att inspektörens och föreståndarnas ordinarie lärarebefattningar upprätthölles på sätt som fallet vore med rektorernas vid allmänna läroverken ordinarie tjänster; samt

att sjöofficer icke finge anses kompetent att söka föreståndarebefattning på grund af tjänstgöring som informationsofficer vid någon af flottans underbefälsskolor.

Vidare hade herr *Broström m. fl.* uti motionen nr 354 hemställt, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag i hvad det afsåge bibehållande af navigationsskolor uti Västervik och Gäfle, så att landets hela navigationsundervisning blefve förlagd endast till skolor

uti Göteborg, Malmö, Kalmar, Stockholm och Härnösand, samt att statsutskottet måtte vidtaga de förändringar uti skolornas stat, som af denna inskränkning uti deras antal föranleddes; och därjämte att Riksdagen måtte uttala, att fullmakt icke borde utfärdas å föreståndarebefattning, utan att densamma skulle uppehållas allenast på förordnande för viss tid, högst fem år i sänder.

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.
(Forts.)

Slutligen hade herr *Rune* i motionen nr 355 föreslagit, att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigationsskolorna besluta, att vid hvarje af de sju föreslagna skolorna en sjökaptensklass skulle inrättas, samt att därpå föranledd ökning af anslagen till navigationsskolorna måtte beslutas.

Uti mom. a) af förevarande utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts ofvannämnda proposition och herrar Rydén's och Christiernson's motion nr 353 samt herr Broströms m. fl. motion nr 354 och med afslag å herr Runes motion nr 355 besluta att med indragning från och med den 1 augusti 1912 af de nuvarande navigationsskolorna i Visby, Karlshamn, Strömstad, Västervik och Gäfle godkänna vid momentet fogadt förslag till årlig stat för navigationsskolorna i riket, att tillämpas från och med den 1 augusti 1912.

Den af utskottet föreslagna staten skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag hufvudsakligen däri att utskottet föreslagit

indragning äfven af skolorna i Västervik och Gäfle samt till följd häraf uteslutande ur staten af två föreståndaretjänster;

ökning af ordinarie lärartjänsterna vid navigationsafdelningarna från 7 till 13; samt

minskning i vissa för extralärares undervisning beräknade utgiftsposter.

Mot utskottets hemställan i mom. a) hade reservation afgifvits af herr *Starbäck*, som ansett, att utskottet bort grunda sitt förslag på bibehållande af skolorna i Västervik och Gäfle samt i anledning därpå hemställa om godkännande af i reservationen intaget förslag till stat för rikets navigationsskolor.

Efter föredragning af momentet gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr *Starbäck*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då Riksdagen förra året afslog Kungl. Maj:ts proposition angående

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

navigationsskolefrågans ordnande i riket, yttrade Riksdagen i sin skrifvelse med anledning af detta beslut bland annat följande: »Ehuru Riksdagen på grund häraf såsom ett önskemål ville uppställa, att ett mindre antal fullständiga navigationsskolor, än Eders Kungl. Maj:ts föreslagit, bibehölles, och att de öfriga indroges, förklarade sig dock Riksdagen icke i frågans dåvarande läge kunna bestämdt yttra sig om, i hvad mån en dylik indragning lämpligen kunde realiseras särskildt med hänsyn till den andel, respektive stadskommuner kunde hafva uti skolornas tillkomst.» Det var sålunda Riksdagens mening, att hänsyn skulle tagas till de kostnader och uppoffringar, som de olika städerna gjort i och för sina navigationsskolor. Nu finner man emellertid, att utskottet kommit till ett resultat, som enligt min mening i icke så ringa mån står i strid mot denna Riksdagens mening och äfven mot Kungl. Maj:ts uppfattning. Det gäller nämligen frågan om, huruvida städerna Gäfle och Västervik skola få behålla sina navigationsskolor eller icke. I båda städerna hafva stora uppoffringar gjorts för att tillgodose undervisningen med byggnader och lokaler. Dessutom tillkommer det förhållandet, att de ämbetsverk, hvilka yttrat sig i ärendet, marinförvaltningen och kommerskollegium, framhålla följande: »Då således städerna Gäfle och Västervik genom uppförande af navigationsskolebyggnader fullgjort det för erhållande af anslag för navigationsskolor därstädes af Riksdagen uppställda villkor, synes mellan staten och dessa städer hafva uppstått ett rättsförhållande, hvilket staten knappt lär kunna ensidigt upplösa. I hvarje fall torde det vara åtminstone tvifvelaktigt, huruvida, i händelse genom anslagens indragning navigationsskolebyggnaderna gjordes onyttiga för vederbörande samhälle, staten skulle kunna undgå ersättningsanspråk från samhällenas sida.» Det är sålunda, såsom ämbetsverken här framhålla, möjligt, att en eventuell process skulle kunna sluta så, att staten ådömdes ersättningsskyldighet till dessa samhällen för navigationsskolornas indragning.

Med afseende å det samhälle, jag har äran representera, vill jag inom parentes här också omnämna, att man sannerligen icke får undra på, om detta samhälle känner liksom litet missbelåtenhet, och icke så litet förresten, gentemot staten på grund af dessa förhållanden. Det var icke många år sedan som i Gäfle ett synnerligen dyrbart hus, den s. k. militärskolan, uppfördes för att tillgodose ett statskraf. Kostnaden för byggnaden gick upp till 2—300,000 kronor, om jag icke minns fel. Den står nu tom och kan icke användas, åtminstone har den hittills icke kunnat användas för något lämpligt ändamål. Det förefaller under sådana förhållanden minst sagdt något egendomligt, då de båda motionärerna, herr Rydén och herr Christierson, helt frankt påstå, att i så stora städer som Gäfle och Västervik det icke lär möta hinder för att navigationsskolebyggnaderna skola kunna användas för något ändamål — hvilket säga de naturligtvis icke, ty de kunna väl icke säga det, förmodar jag.

Jag tror, att det kommer att bli ganska krångligt för dessa städer att aptera sina dyra byggnader till något lämpligt ändamål, men för herrar representanter nerifrån det rika Skåne spelar det naturligtvis icke någon roll, hur pass illa det kan bli ställt i Västervik och Gäfle.

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.
(Forts.)

Nu skulle jag emellertid vilja säga det, herr talman, att om det endast vore dessa rent lokala förhållanden, som talade för skolornas bibehållande i Gäfle och Västervik, skulle jag icke vågat taga kammarens tid i anspråk. Men vid genomläsandet af de sakkunniges utlåtande och ämbetsverkens utlåtande får åtminstone jag, som ju kan anses ha en viss rätt att benämna mig själf pedagog, en viss uppfattning om, att de rent pedagogiska intressena tala för, att ämbetsverkens utlåtande, på hvilket Kungl. Maj:t har fotat sin framställning, är det riktiga. De sakkunnige utgå nämligen ifrån, att i de fyra högre klasserna elevantalet skall bli 30—35. Ämbetsverken framhålla, att det just i dessa skolor mera än i andra statens skolor finnes elever, som äro i behof af ständig personlig kontakt med den som undervisar, ty elevmaterialet består af sådana, som en tid varit ute på sjön och komma därifrån utan att ha vana vid sådant bokligt eller så beskaffadt intellektuellt arbete, som i dessa skolor bedrives, och att därför elevmaterialet är mer svårbehandladt. Jag tror sålunda, att det kan vara krångligt nog att finna de synpunkter, som de sakkunnige här framhållit, bärande, ty utgår man ifrån, att, såsom ämbetsverken mena, elevantalet icke bör vara högre än 20—24, komma i dessa skolor, som inrättas, parallellklasser snart att behövas; det blir då en särskild kostnad, som lägges på vederbörande kommuners skuldror, hvad byggnaderna beträffar, men naturligtvis, hvad lärarne beträffar, på statens.

Jag har sålunda icke kunnat biträda utskottets förslag. När jag nu går att göra mitt yrkande, finner jag emellertid, att den reservation, som jag här har fogat vid betänkandet, icke är möjlig att yrka bifall till. Dels förekommer där ett tryckfel, nämligen att navigationsskolorna i Västervik och Gäfle ingå bland dem, som skulle strykas — det är en sak som är lätt att rätta — men på grund af vissa förhållanden har också den summa, till hvilken jag kommit, blifvit större än den af Kungl. Maj:t föreslagna. Jag finner mig sålunda, på grund af dessa förhållanden, icke kunna framställa yrkande på bifall till min reservation, utan ber att få ansluta mig till Kungl. Maj:ts framställning. Jag anhåller sålunda, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Härpå anförde:

Herr Rydén: Herr talman! Jag ber att i denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag erkänner ju gärna, att herr Starbäck är pedagog, men jag är alldeles öfvertygad om, att han skall komma att stå ganska ensam

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

inom den pedagogiska världen i fråga om den uppfattning, han här gifvit uttryck åt och som närmast innebär, att det skall vara förståndigt att anordna ett skolväsen på det sättet, att man har många och små och dåliga skolor i stället för att hafva ett fåtal större och bättre organiserade skolor, ty det innebär realiter herr Starbäcks förslag i denna fråga.

Om herrarne vilja se på sid. 17 i utskottets betänkande, framgår däraf, att skolorna i Västervik och Gäfle ha varit synnerligen ringa besökta. Det har varit år, då i navigationsskolan i Gäfle i sjökaptensklassen icke funnits mer än 2 elever och i styrmansklassen 7, samt i skolan i Västervik i kaptensklassen 6 och i styrmansklassen 3 elever. Jag måste ändock göra herr Starbäck och hvem det vara månde den frågan: Är det förnuftigt att ha skolor inrättade på det sättet, att man skall ha en hel lärarpersonal anställd för att undervisa en klass med två elever? Det är ju alldeles orimligt. Jag kan ju mycket väl förstå, att den som är representant för Gäfle, liksom också den som representerar Västervik, här kommer att med näbbar och klor förfäkta, att detta är pedagogiskt sedt en praktisk och förnuftig anordning, men jag tror icke gärna, att de skola få stöd för en sådan uppfattning annat än hos de rent ortsintresserade kretsarna.

Jag ber sålunda att för min del få uttala min synnerliga tillfredsställelse med, att utskottet kommit till samma ståndpunkt i frågan som gör sig gällande dels hos de sakkunnige och dels i de motioner, som framförts af herr Broström samt af mig och herr Christierson, nämligen om indragande af skolorna i Västervik och Gäfle.

Sedan skulle jag kunna ha litet att invända mot organisationen i öfrigt, då denna organisation icke går fullt i öfverensstämmelse med min motion. Särskildt har jag fäst min uppmärksamhet vid att utskottet icke har velat gå med på att föreståndarne för navigationsskolan skulle utnämnas för en tid af fem år. Nu kan jag emellertid icke se något hinder på grund af Riksdagens beslut, därest utskottets förslag här skulle bifallas, för Kungl. Maj:t att det oaktadt bestämma, att föreståndarne skulle utses på viss tid. Det är alldeles säkert, att därmed vunnas afsevärda fördelar. Om vi se på de allmänna läroverken, finna vi, att rektorerna där utses för fem år. Förr i tiden utsågos rektorerna vid folkskolesminarierna på lifstid, nu har man äfven där öfvergått till en tid af fem år, och jag tror, att det ur alla synpunkter är lämpligt. Jag skulle kunna framföra flera exempel, om jag icke af andra skäl finge afstå därifrån, exempel, som visade, att det skulle vara synnerligen lämpligt, att de utsågos på fem år i stället för på lifstid. I denna del skulle jag alltså vilja yrka på en ändring i utskottets förslag, men jag har för den stora vinsten att få ett fåtal bättre organiserade skolor afstått från den mindre vinsten att få föreståndare utsedda för en tid af fem år.

Hvad så herr Starbäcks yttrande i andra delen, nämligen be-

träffande själfva staten, vidkommer, skall jag be att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det är en fullkomlig volt, som herr Starbäck här slagit nu, då han gått ifrån sin reservation och gått in på Kungl. Maj:ts förslag. Ty Kungl. Maj:ts förslag upptar icke mer än sju ordinarie lärare, medan däremot utskottets förslag upptar 13 ordinarie lärare. Herr Starbäck ville förut gå med på dessa 13 lärare, då han ansåg extralärarsystemet alldeles ohållbart, men nu gör han, för att tillgodose Gäfle stads intressen, en saltomortal från sin egen ståndpunkt öfver till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skulle kunna framlägga åtskilliga andra skäl, men jag antar, att herr Rune kommer att framhålla de »pedagogiska synpunkter», som tala för Västerviks skola, och då kanske jag får anledning att yttra mig på nytt, men för närvarande afstår jag från annat än att yrka bifall till utskottets förslag i nu föredragna punkt.

Herr Rune: Om herr Rydén väntat sig nöjet att få höra mig påstå, såsom han trodde, att det skulle vara ur pedagogisk synpunkt utmärkt, att det funnes en hel del små dåliga skolor, kommer han att bedraga sig, ty det kan icke falla mig in att påstå, att det skulle vara önskvärdt. Men jag förstår icke, hvarför han påstår, att en skola, därför att den icke har så många lärjungar som en annan skola, därför skulle vara dålig. Det beror väl på hurudana lärarne äro. Jag ser saken på det sättet, att för att bibringa sjömanspojkarne en ordentlig navigationsskoleundervisning kräfves det ett viss antal lärare och ett visst antal pojkar i de olika klasserna. Då antar jag, att det från statens synpunkt icke kan spela så synnerligen stor roll, hvar dessa skolor äro belägna. Det går ju i alla fall en lärare åt att undervisa 20 å 24 elever, och om detta sker i Stockholm eller i Västervik, tror jag icke har någon inverkan. Skulle det kunna ha någon inverkan, vore det väl möjligen den, att det kan vara billigare för eleverna att bo i Västervik, och det skulle till och med kunna hända, att de kunna sköta sina studier något bättre och mera ostördt där än i Stockholm. Men för öfrigt tror jag, som sagdt, att det icke spelar någon roll. Säkert är, att det icke inverkar på kostnaderna. Nu har det visserligen framhållits med stor styrka, att det inverkar på kostnaderna på grund af utgifterna för undervisningsmaterielen. Men hur är det då med dessa kostnader? Jo, härför får hvarje skola ett anslag på som jag tror omkring 400 kronor till undervisningsmateriel. Jag får då säga, att jag icke tycker, att det skulle spela så stor roll, om man kunde spara in detta.

Jag vill icke säga, att jag här bestämdt yrkar på, att staten skall hålla fast vid det aftal, som verkligen är ingånget mellan staten och de städer, som byggt egna navigationsskolehus. Jag skall i detta afseende dock för ro skull be att få säga herrarne, att det är konstateradt, att Rikets ständer i underdänig skrifvelse den 13 februari 1841, med anhållan att navigationsskolor måtte inrättas i vissa städer, däribland Gäfle, meddelat, dels att erforderliga anslag till

Ang. omorganisation af navigationsskolorna.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

dessa skolor anvisats, dels att ständerna vid berörda anslags medgifvande fästade det villkor, att dessa städer borde bekosta de för skolornas inrättande erforderliga hus och byggnader samt att, om de ej inom viss föreskrifven tid fullgjorde denna skyldighet, den en sådan stad tillerkända rättighet att få navigationsskola där anlagd finge efter Kungl. Maj:ts godtfinnande å annan stad öfverflyttas. Utaf detta sluter jag, att när städerna ha fullgjort dessa skyldigheter, rättigheten att ha skolan emellertid icke bör tagas ifrån dem. Men detta är en sak, som ju kan hjälpas upp med pengar, och jag tänker mig också, att städerna i dylika fall komma med ersättningskraf. Men hvad som däremot icke kan hjälpas med penningar, det är — jag är öfvertygad därom — att det i fråga om sjöfartsnäringens utöfvare, d. v. s. sjömännen, i vårt land kommer att visa sig ha menliga följder att det drages in så många skolor. Särskildt gäller det den skola, som är förlagd i den stad, jag representerar, i en trakt, där det finnes synnerligen stor skärgårds- och fiskarbefolkning. Om det finnes en skola i den trakt där de äro födda och lefvat fram sitt lif, äro de naturligtvis mera intresserade af att gifva sig in vid och studera vid denna skola. Jag tror därför, att det ur sjöfartsnäringens synpunkt varit mycket riktigt tänkt af Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t ansett, att det är väl hårdt att af landets tio skolor draga in halfva antalet med detsamma, eller fem stycken.

Det är ur denna synpunkt, som jag ser saken. Jag har blifvit öfvertygad om, att marinförvaltningen och kommerskollegium liksom Kungl. Maj:t haft fog för denna åsikt, och jag vill erinra herrarne om att i fjol, när denna fråga var före i kammaren, jag icke ytttrade ett enda ord såsom representant för Västervik. Och hvarför? Jo, därför att jag då icke hade stöd för den åsikt jag hyste privat, att det var lämpligt, att skolan där fick vara kvar. Jag hade icke stöd för den åsikten och därför roade det mig icke att stå upp och säga: »Mina herrar, ni få lof att ha skolan i Västervik kvar, ty där bor jag.»

Men nu ligger frågan på annat sätt. Nu ha marinförvaltningen och kommerskollegium, och man får väl tillerkänna åtminstone marinförvaltningen sakkunskap på detta område, sagt, att det icke är lämpligt, att man indrager skolorna i Västervik och Gäfle, och då få herrarne förlåta mig, om jag tycker, att jag har fog för att framställa mina yrkanden, äfven om det nu händelsevis är så, att jag representerar en stad, som är intresserad af saken.

Jag skall, herr talman, icke yrka bifall till min i ämnet afgifna motion, utan skall inskränka mig till att på de skäl, som nu anförts, få instämma med representanten för Gäfle och yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet von Krusenstierna: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall endast an-

hålla att få tillägga några ord till den motivering, som jag i statsverkspropositionen anfört för Kungl. Maj:ts förslag.

De två hufvudpunkter, i hvilka utskottets hemställan skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition, äro dels beträffande skolornas antal och dels beträffande fördelningen af lärarkrafterna, d. v. s. förhållandet mellan antalet ordinarie och extra lärare.

Hvad då först beträffar skolornas antal, torde starka billighets-skäl tala för Kungl. Maj:ts proposition. Jag har icke ansett det nödigt att i propositionen närmare utveckla dessa skäl, utan har i stället anfört, hvad marinförvaltningen och kommerskollegium i detta afseende framhållit.

Hvad beträffar frågan om skolornas antal, är det en synpunkt utöfver den jag nyss nämnde, som jag ansett vara af betydelse, nämligen den omständigheten, att vi nu gå att i navigationsskolorna inrätta två stycken nya klasser, nämligen skepparklassen och tredje maskinistklassen. Detta är en ny organisation och ingen kan nu förutsäga, hvad omfattning dessa klasser komma att få. Det synes mig då vara klokt att inför en sådan situation icke gå längre än att man är säker på, att man har fast mark under fötterna. Jag tror därför, med hänsyn till de ganska begränsade lokalutrymmen, som förefinnas inom de olika skolorna — om man frånser Stockholm, som ju har denna lokalfråga synnerligen väl ordnad — att det är klokt att gå försiktigt till väga.

Den andra hufvudfrågan, i hvilken utskottets hemställan skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition, är angående antalet ordinarie lärare. Denna fråga är dock af en relativt underordnad betydelse och en ändring i de bestämmelser, som komma att reglera den saken, är ganska lätt att åstadkomma, så att jag vill icke uppehålla mig länge härvid. Men jag vill dock påpeka, att utskottets förslag synes mig innebära ett sämre anordnande af undervisningen, såväl inom sjökaptensklassen som inom skepparklassen, än hvad Kungl. Maj:ts proposition gör. Och dessutom medför utskottets förslag en försämring med afseende på skepparklassens undervisning i så måtto, att dels antalet veckotimmar i denna klass kommer att blifva ganska litet och dels undervisningen i ämnena matematik och navigation icke kommer att blifva tillfredsställande. Jag har naturligtvis svårt att bedöma den senare frågan, men myndigheterna hafva uttalat denna uppfattning som sin bestämda öfvertygelse, och jag tror, att de ha rätt i detta hänseende. Det är nog sant, att det kan blifva svårigheter att skaffa extralärare med fast arfvode för skepparklassen, som Kungl. Maj:ts proposition afser, men det torde dock icke vara omöjligt. Och härvidlag synes mig, som om elevernas intressen borde i främsta rummet tillgodoses.

Med hvad jag nu haft äran anföra har jag blott velat framlägga de synpunkter, som för mig varit bestämmande i fråga om lämpligheten af att följa utskottet; och hyser jag på grund af de skäl jag

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
navigations-
skolorna.
Forts.)

åberopat den åsikten, att Kungl. Maj:ts proposition utgör en för navigationsskolorna och för staten bättre lösning än utskottets förslag.

Herr Thorsson: Herr vice talman! Det är ju ganska svårt att bedöma en fråga af den beskaffenhet, som den nu föreliggande frågan har, när man skall afgöra, hvilken af den ena eller andra formen, som kan vara den bästa. Men då den föreliggande frågan var föremål för fjolårets Riksdags behandling, uttalades det ganska allmänt redan i afdelningen i utskottet och sedan hela vägen, att för att få en tidsenlig undervisning bör man göra en afsevärd inskränkning af antalet skolor, på det att man vid de återstående skolorna må kunna fästa de bästa lärarkrafterna. Och det har förefallit mig, att det förslag, som blifvit framlagdt af de sakkunnige, i det hänseendet bäst tillgodoser möjligheten att kunna åstadkomma en duglig lärarkår.

Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet angaf nu själf, att han hade svårt för att bedöma, huruvida det vore möjligt att kunna anskaffa ett tillräckligt antal extralärare. Ja, det har det varit också för oss, då vi behandlade denna fråga, som vi ansågo vara af ganska stor betydelse. Vi hafva nämligen resonerat som så, att det kan vara mycket svårt att få tillräckligt antal kvalificerade lärare för att utbilda de lärjungar, för hvilka, på sätt i den kungliga propositionen sid. 31 angifvits, inträdesfordringarna vid navigationsskolorna ställts så låga som fordran på vanlig folkskoleunderbyggnad. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om de lärare, hvilka där skola undervisa, böra äga icke endast det rent teoretiska underlag, som är erforderligt för att kunna meddela undervisning, utan äfven en ganska god fond af pedagogisk erfarenhet för att kunna taga hand om det material, som de få under sin behandling, och lämna det den bästa undervisning. Vi hafva trott, att det skulle vara möjligare att kunna skaffa denna mångsidigt bildade lärarkår genom att gifva lärarne fastare anställning än genom att uppamma ett större antal extralärare, hvilka lärare endast gifva gästroller i skolorna för att vid första bästa tillfälle, när det erbjudes dem ekonomiskt bättre anställning, lämna skolorna. Jag tror därför, att det förslag, som utskottet här upptagit, hvori utskottet i hufvudsak följt de sakkunnige i alla andra afseenden än i aflöningsfrågan, där utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag, är det som bäst tillfredsställer de kraf, som man måste ställa på en skolorganisation, när man står i begrepp att omorganisera densamma.

¶ Nu har herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet anfört, att det för herr statsrådet i afsevärd grad varit rena billighets-skäl, som talat för bibehållandet af skolorna i Gäfle och Västervik. För min del vill jag säga, att det är naturligt, att hvarje samhälle får göra en uppoffring, då det vill tillsammans med staten så att säga åstadkomma ett gemensamt framträdande, och särskildt i detta fall hvilat det på det enskilda samhället att skaffa lokal och på staten att i öfrigt vidkännas omkostnader för skolorna. Jag är den förste att erkänna, att vissa billighetsskäl kunna tala för Kungl. Maj:ts ståndpunkt, men, när man

står inför en omorganisation af denna art, få icke dessa billighetsskäl vara afgörande, utan då får man se till, hvilken organisation som lämnar staten det största utbytet för det ändamål, för hvilket staten årligen lämnar understöd, och det förefaller mig, att de samhällen, som hafva uppbyggt lokalerna för att däri inrymma navigations-skolor, böra få underkasta sig samma bestämmelser som alla de samhällen, som hade uppbyggt lokaler för de gamla elementarskolorna och som fingo afstå från dessa skolor utan något egentligt vederlag från statsmakternas sida. Det utvecklas särskildt på en sida i den kungliga propositionen den uppfattning, som gjorde sig gällande, när man öfvergick från den gamla läroverksorganisationen till den nya. Kungl. Maj:t betonar bestämdt, att dessa synpunkter icke kunna vara afgörande i fråga om omorganisationen af dessa läroanstalter.

*Ang. omorga-
nisation af
navigations-
skolorna.
(Forts.)*

Jag är för min del lifligt öfvertygad om, att den farhåga, som herr statsrådet har, att man icke inom de nu afsedda skolorna skulle kunna rymma det nya antalet lärjungar, som skulle tillströmma sedan man inrättat nya klasser, är något öfverdrifven, så att den bör icke afskräcka kammaren från att följa utskottets framställning i föreliggande fråga. Ty det förefaller mig, att de samhällen, som få skolorna och påtaga sig att skaffa nya lokaler, äfven få underkasta sig den ytterligare utgift, som kan följa med att utöka dessa skollokaler. Det håller icke riktigt streck, såsom herr Rune anförde, att det blir samma kostnad, om man undervisar en klass inom en skola eller flera. Det finns något, som heter inre fastare organisation och bättre utnyttjande af lärarkrafterna och som är afsedt att vinnas med denna nya organisation. Vi hafva från utskottets sida föreslagit, att de ordinarie lärarnas arbete skall omorganiseras så, att man på det mest effektiva sätt kan uttaga deras arbetskraft utan att behöfva anställa extralärare. Det förefaller mig, att om en redan stor skola behöfver utvidgas med en ny klass, är det därför icke sagdt, att man i och med denna utökning af skolans klasser behöfver anställa hela det antal lärare, som är erforderligt för att få undervisning i den nya klassen.

Jag för min del vill tillstyrka kammaren att bifalla statsutskottets föreliggande utlåtande, hvartill jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Broström: Herr vice talman! Då jag är en af representanterna för rikets förnämsta sjöstad, torde de ärade representanterna för Västervik och Gäfle icke behöfva frukta, att, om jag icke kan ansluta mig till deras åsikt, att man bör bibehålla skolorna på dessa platser, detta beror på någon särskild afvoghet mot dessa samhällen, då det torde vara ställdt utom all fråga, att Göteborg skall hafva sin navigations-skola. Men jag har försökt att se denna fråga i stort och se den ur hela sjöfartsnäringens intresse. Och därom torde icke vara något tvifvel, att sjöfartsnäringen och dess utöfvare äro bäst betjänta af en stark organisation och ett fåtal men goda läroverk för navigationsundervisningen.

*Ang. omorga-
nsation af
navigationss-
skolorna.
(Forts.)*

Det är emellertid så, mina herrar, att det antal elever, som nu åtnjuter undervisning vid dessa läroverk, icke är så öfver höfvan stort. Under den senaste femårsperioden har detta antal uppgått till 650, och under näst föregående femårsperiod var antalet endast något öfver 600, om jag icke missminner mig. Fördeladt på fem läroverk utgör detta antal icke något öfver höfvan stort antal lärjungar. Tvärtom är det ett ringa antal i förhållande till elevantalet vid öfriga läroverk.

Hvad sedermera vidkommer fördelningen af dessa läroverk utefter vår kust, tror jag, att det är en ganska lycklig lösning, som statsutskottet nu anslutit sig till. Det blir geografiskt sedt särdeles väl anordnad med ungefär lika afstånd mellan de olika städerna, där skolor finnas. Dessutom är tillbörlig hänsyn tagen till att undervisningen, såvidt det är möjligt, förlägges till de större städerna, där eleverna kunna hafva tillgång till att få studera skeppsbyggeri, att få deltaga i justering af sjöfartsinstrument, så att de äfven få någon praktisk inblick i navigation, innan de lämna läroverket. Det torde också bland rederinäringens utföfvare icke råda mer än en mening därom, att i fråga om antalet läroverk utskottet har träffat ett lyckligt val. Det är mig ett stort nöje att till statsutskottet få uttala min tacksamhet för att utskottet på detta sätt behjärtat sjöfartsnäringens kraf och gått till mötes den framställning, som gjorts af de sakkunnige, som förra året voro utsedda af Kungl. Maj:t.

När man ser på antalet läroverk, får man äfven taga hänsyn till att det finnes en sak, som för just denna speciella undervisning är af mycket stor betydelse, nämligen tillgång till åskådningsmateriell. Utan att närmare känna till alla navigationsläroverken, vågar jag dock säga att härvidlag är åtskilligt öfrigt att önska. Då jag häromdagen besökte vår största och nyaste navigationsskola, den i Stockholm, slog det mig, att den åskådningsmateriell, som användes på vissa områden, särskildt för skeppsbyggeri — men äfven för maskinistundervisningen — var allt annat än modern. Det är en ganska dyrbar materiell, som behöfves för navigationsundervisningen och maskinistutbildningen och det är af stor betydelse för elevernas utbildning, att undervisningen bedrivs rationellt med en modern materiell. Det är då klart, att om man skall sönderdela undervisningen på alltför många läroverk, denna viktiga del af den praktiska utbildningen måste komma att ganska betänkligt åsidosättas.

Hvad beträffar organisationen af lärarkåren, så kan jag icke förstå annat än att utskottets utlåtande uppvisar en väsentlig förbättring af den kungliga propositionen, då ju utskottet har gifvit en mycket fastare organisation åt lärarkåren genom inrättandet af ett betydligt större antal ordinarie lärarplatser än hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag skulle gärna vilja instämma i det önskemål, som herr Rydén uttalat, att man hade fått föreståndarne anställda på viss bestämd tid, men då man ju har fått öfriga anspråk i hufvudsak tillgodosedda, som man rimligen kan ställa på navigationsskoleundervisningen, så vill jag icke framställa något yrkande i den riktningen, hur förmånligt jag

än tror, att det hade varit, om utskottet hade upptagit motionärernas förslag i detta hänseende.

Jag skall därför be, herr vice talman, att få uttala min anslutning till utskottets yrkande.

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.
(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Den hemställan, som statsutskottet i föreliggande utlåtande gör, ansluter sig principiellt till den mening, som förlidet år var Riksdagens enhälliga, och ansluter sig också till den organisation, som de särskildt tillkallade sakkunnige ha uppgjort. Dessa sakkunnige utgjordes af general Wrangel som ordförande, skeppsredaren Lundgren från Göteborg, ledamot af denna kammare, föreståndaren för Malmö navigationsskola Björling samt sjötekniska biträdet hos kommerskollegium, sjökapten Bjarke. Sålunda synes man ha rätt att utgå ifrån, att dessa sakkunnige voro i ordets eminentaste mening sakkunnige. Dessa voro fullkomligt eniga därom, att det med hänsyn till undervisningens resultat vore lämpligast, att en stark reducering gjordes i skolornas antal.

Nu har man såsom stöd för en motsatt mening åberopat det utlåtande, som afgifvits af kommerskollegium och marinförvaltningen. Gentemot marinförvaltningens auktoritet tillåter jag mig att såsom auktoriteter ställa sjöfartsnäringens målsmän, skeppsredarne Lundgren och Broström i denna kammare jämte flera andra, och hvad kommerskollegii auktoritet angår, så vill jag erinra därom, att kommerskollegii sjötekniska biträde anslutit sig till den organisation, som Riksdagen nu inbjudes att godtaga. Den person inom kommerskollegium, som var speciellt sakkunnig på området, har sålunda icke delat kommerskollegii uppfattning, utan för sin del hållit på den organisation, som statsutskottet hemställer till Riksdagen att antaga. Vid sådant förhållande anser jag för min del, att man står på synnerligen stark grund, när man hemställer, att Riksdagen måtte bifalla hvad utskottet föreslagit. Jag tillåter mig hemställa om bifall därtill.

Herr Lundgren i Göteborg: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall icke länge uppehålla diskussionen, utan ber blott att få påpeka ett par punkter, som icke förut blifvit framhållna.

Då man skall beräkna behovet af utrymme i de olika skolorna, bör man utgå från det antal sjömän, som äro inskrifna på motsvarande platser. Om vi då gå till Halland och Bohuslän, finna vi, att där finnas 10,456 sjömän inskrifna. I Skåne och Blekinge uppgår deras antal till 7,925. Vända vi oss sedan till ostkusten, så se vi, att på hela Sveriges ostkust finnas 12,846 inskrifna sjömän. Man har ju rätt att antaga, att ett motsvarande antal navigationsskoleelever utgår från dessa olika orter. Då skulle 18,381 sjömän falla på Göteborgs och Bohuslän, Halland, Skåne och Blekinge och 12,846 på Sveriges ostkust. Då ha vi emellertid lämnat tre skolor kvar på ostkusten, nämligen de i Kalmar, Stockholm och Härnösand, för ett antal af 12,846 inskrifna sjömän, un-

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

der det att det finnes endast en skola i Göteborg och en i Malmö för ett antal af 18,381 sjömän. Detta är siffror, som tala.

Anledningen hvarför ursprungligen så många skolor förlades på ostkusten var den, att förr en massa sjömän lågo hemma vintertiden i de små sjöstäderna och då kommunikationer saknades, måste dessa inrätta hvar sin navigationsskola. Dessa förhållanden föreligga nu icke längre, ty först och främst går sjöfolket numera icke på detta sätt i vinterläger i dessa småstäder, och vidare äro dessa nu rikligt försedda med kommunikationer, så att sjöfolket kan förflytta sig från den ena orten till den andra.

Detta är ett praktiskt skäl, som icke hittills blifvit framhållet. Det egentliga grundskälet till minskningen af antalet skolor har blifvit anfördt af herr Rydén och andra, nämligen en önskan att få undervisningen koncentrerad. Därom vill jag icke nu yttra mig, då så många talare före mig ha haft sakrika uttalanden om den saken.

Det yttrades af herr statsrådet, att de nya skeppare- och maskinistklasserna möjligtvis skulle kunna inverka på navigationsskolorna på ett sådant sätt, att man borde gå fram med försiktighet. Ja, den saken diskuterades mycket bland de sakkunnige, och vi kommo till den bestämda slutsatsen, att genom inrättandet af skeppareklassen och tredje maskinistklassen undervisningen för befälet och maskinisterna skulle i så hög grad underlättas, att detta skulle möjliggöra ett minskande af skolorna. Styrmän och befälhafvare å mindre fartyg, som förut togo styrmansexamen, komma nu att aflägga skeppareexamen, som tager kortare tid, och en hel del maskinister för småfartyg, som icke behöfva den högre maskinistexamen, komma att taga tredje maskinistexamen. Båda dessa kategorier ha endast en kort undervisningskurs, och sålunda kommer denna reform att lätta betydligt för de högre kurserna.

Herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Herr vice talman, mina herrar! Jag förstår mycket väl, att representanten för Göteborg icke hyser någon afvoghet mot Gäfle; det behöfver han icke alls försäkra. Men jag vill, till den kraft och verkan det hafva kan, erinra, att trots den stora skillnaden mellan Göteborg och Gäfle i storlek Gäfle dock är Norrlands största stad, har sedan gammalt varit en stor handelsstad med rederier och skeppsvarf och har sedan 1841 haft sin navigationsskola. Det torde i alla fall vara tillåtet att tveka, huruvida det kan vara riktigt att beröfva en stad och en landsdel en fördel, för hvilken de offrat ganska mycket, i synnerhet som jag måste härvidlag hänvisa till hvad herr sjöministern yttrat och vederbörande ämbetsmyndigheter uttalat. Det kan vara tvifvel underkastadt, hvilket som här är det rätta. Jag kan icke underlåta att finna fog för denna min uppfattning däri, att den ene talaren för och den andre efter utan att röna något mothugg stått upp och freddat sitt samvete genom att tala om: »Jo, för allt i världen, det är rätt

såsom vi vilja.» Hvarför dessa långa tal? Ha vi så förfärligt godt om tid, ha vi inga flera ärenden på föredragningslistan? Nej, mina herrar, ni tala för att freda edra samveten, och därför skall äfven jag, herr vice talman, freda mitt samvete i det längsta och kommer därför att besvåra kammaren med en votering.

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.
(Forts.)

Herr *Leksell* instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) af utskottets förevarande utlåtande nr 104, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts proposition i denna del.

Omröstningen utföll med 155 ja mot 29 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Mom. b) — g).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 35, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor, dels ock väckta motioner rörande tullbevillningen.

Punkterna 1:o och 2:o).

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter hemställt.

Andra kammarens protokoll 1911. Nr 56.

Ang. utredning
om tullsystemets
verknin-
gar m. m.

Punkten 3:o).

I samband med Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor hade bevillningsutskottet bland andra motioner till behandling förehaft jämväl en af herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.* inom Andra kammaren väckt motion, nr 203, däri föreslagits, att Riksdagen måtte besluta,

att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa en möjligast allsidig utredning rörande tullsystemets verkningar samt lämpligheten af dess afskrifning eller modifiering, hvarvid särskildt borde beaktas, i hvad mån lifsmedelstullarna till skada för befolkningens breda lager och till förfång för vårt lands konkurrenskraft på världsmarknaden verkade till fördyring af lefnadskostnaderna, samt för Riksdagen framlägga de förslag, denna utredning kunde föranleda; och

att likaledes hos Kungl. Maj:t anhålla att, i samband med denna utredning, måtte uppgöras en plan för att, dels genom besparingar och dels genom beredande af andra inkomstkällor för staten, ordna frågans statsfinansiella sida, därest Riksdagen funne sig böra, sedan utredningen förelåg, besluta lifsmedelstullarnas fullständiga afskaffande samt där-
emot svarande eller eljest påkalladt borttagande af eller nedsättning i öfriga tillsatser.

Uti förevarande punkt hemställde utskottet, att berörda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation af herr *Branting*, som hemställt att Riksdagen, med anledning af ifrågavarande motion, måtte till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse af det i motionen föreslagna innehåll.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Branting* yttrade: Herr talman, mina herrar! Den motion, som är framförd af vår riksdagsgrupp genom herr *Eriksson* i Grängesberg, afser, såsom vi alla känna, att det omsider skall företagas en fullständig granskning af tullsystemets verkningar. Vi veta ju, att tulltaxekommittén på grund af sin instruktion och väl också af sin sammansättning icke företagit någon sådan pröfning, utan inskränkt sig till att peka på det industriella uppsvinget som ett bevis för att vår ekonomiska politik är riktigt lagd i afseende på tullfrågan. Det är då nödvändigt, att det åter och åter framhålles af dem, som icke kunna dela en sådan uppfattning, att det har inträdd ytterst väsentliga förändringar, sedan vårt tullsystem infördes.

Vi måste ju ändå alla vara ense därom, att den situation, som rådde på 1880-talet, då den amerikanska spannmålsimporten öfversvämmade Europa och sänkte jordvärdet samt åstadkom, att i alla länder, där de

jordbesittande klassernas politiska inflytande var af större betydelse, en tullmur upprestes mot denna import — att denna situation, säger jag, icke längre är förefintlig, utan att i detta afseende liksom i så många andra inträdt helt nya förhållanden. Det har ju ägt rum sedan dess på jordbrukets område och äger alltjämt rum en omläggning från stordrift med produktion af spannmål, som förut var det bärande, till intensivt jordbruk, som alltmera utvecklats sig. Vidare ha vi en annan sida af saken, som bör belysas, och som är af så ytterst stor vikt, nämligen frågan hvilken inverkan tullarna ha på den snabba, onaturligt snabba, kunde man kanske säga, utvecklingen af trust- och kartellväsendet, en utveckling, som har sin grund i kapitalismens egen natur, men som till sina verkningar skärpes och ytterligare försvåras genom ett tullsystem, som anpassas efter dessa mäktiga intressegruppers önsksningar och behof. Vi ha kommit därhän, att vårt land blifvit ett af de dyraste länderna, och det kan ingen, icke ens den argaste protektionist, på allvar bestrida, att lifsmedelstullarnas införande och bibehållande dock är en medverkande orsak, låt vara vid sidan af andra, till detta förhållande. Och den orimliga dyrheten att lefva här i landet neutraliserar i väsentlig grad de lönestegringar, som arbetarklassen med möda och svårigheter kämpat sig till, liksom det är gifvet, att det för vår exportindustri, hvars utveckling vi måste befrämja så mycket vi kunna, är en lifsfråga, att vi alltmera närma oss normala förhållanden i afseende på lefnadsomkostnaderna.

Det är således klart, att det här föreligger reella, starka skäl för den utredning, som vi nu närmast begära i denna sak. Man kan ju säga, att vi icke behöfde en sådan utredning, utan att vi kunde direkt uppställa och söka drifva fram en fordran på afskrifning af tullarna i större eller mindre mån, särskildt af lifsmedelstullarna, med de konsekvenser, som däraf kunde följa i afseende på industritullarna. Men hela denna fråga är dock ett så inveckladt problem och hela vår läggning, sådant statslifvet utvecklats sig, går så afgjordt på den linjen, att man först skall ha utredning och en ingående utredning, innan stora och afgörande steg tagas, att det icke kan löna sig, att vi, som önska en förändring, söka komma fram på annat sätt i denna fråga än på utredningens väg. Och då är det ju å andra sidan gifvet, att det måste medföra stora olägenheter, om man fördröjer igångsättandet af en sådan utredning.

Det är nödvändigt att någonting *snart* göres i denna sak. Det svarar emot ett kraf, som reses allt bestämdare inom de breda lagren af vårt folk. Det svarar också mot hela den situation, som inträdt på arbetsmarknaden i och med det, att arbetsgifvarnes organisationer framträdt som en stark faktor; förut, för ett fåtal år sedan, hade den icke alls den betydelse, som den för närvarande har. Så länge det kunde gå för sig att neutralisera den ökade dyrheten, därigenom att arbetarne tillkämpade sig lönestegringar, var enligt sakens natur tullfrågan icke så brännande, som den eljest skulle varit. Då vi nu nalkas en tidpunkt, då lönestegringar bli allt svårare att uppnå, måste dessa breda lager,

*Ang. utredning
om tullsystemets
verknin-
gar m. m.
(Forts.)*

Ang. utredning
om tullsystemets
verknin-
gar m. m.
(Forts.)

som klämmas på detta sätt mellan dyrtid och svårighet att uppnå högre lefnadsstandard genom högre löner, trängas tillbaka till att undersöka, huruvida det icke vore möjligt att komma fram på andra vägar. Och därigenom blir enligt sakens natur dels *kooperationen* en mera framskjuten faktor i vårt ekonomiska lif, än förut varit fallet, och dels träder *tullfrågan* med nödvändighet i förgrunden. Det är icke någon sorts konstlad agitation, det är icke något den enas eller andras åtgörande eller det ena eller andra partiets hållning, som därvidlag är bestämmande, utan det är djupt liggande orsaker, som drifva fram en ompröfning af tullfrågan i vårt land. Det bör sålunda ej gå för sig för Riksdagen att sluta örönen för de röster, som höjas i detta afseende.

Nu skall jag gärna erkänna — och jag har också gjort det i min reservation — att ställningen för närvarande är för Riksdagen en smula ömtålig, när tyska traktaten just nu behandlas af den tyska riksdagen. Men äfven med all önskvärd hänsyn tagen till detta faktum, så måste vi dock i första hand se på de stora folklagrens intressen i vårt land i dessa afseenden. Och med fästadt afseende vid den anordning med långa utredningar, som vi ha här i landet, och vid den grundlighet, hvarmed vi pläga gå till väga i dessa saker, så är det så mycket mera nödvändigt, att vi icke förspilla tiden, när det gäller att *börja* en sådan utredning. Därför har jag för min del icke kunnat böja mig för de opportunitetsskäl, som utskottet anfört gentemot motionens upptagande till realpröfning. Fastän jag erkänner deras förefintlighet och äfven i viss mån deras betydelse, har jag dock icke kunnat låta mig föras så långt, att jag erkänner, att dessa skäl äro absolut afgörande. Jag måste fastmer göra gällande, att det är så viktigt för vårt folk, att denna utredning snart kommer i gång, att en opinionsyttring bör komma till stånd angående nödvändigheten af att denna fråga skyndsamt upptages till allvarlig pröfning.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke annat än bestämdt påyrka bifall till den af mig vid betänkandet i denna punkt fogade reservationen, hvilken sammanfaller med vår riksdagsgrupps yrkande i den afgifna motionen. Den går ut på en utredning, en allsidig pröfning af denna stora fråga. Jag tror det vore klokare, att Andra kammaren uttalade sig för denna sak redan nu, än att dröja därmed, och alltså skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Borg, Winberg, Persson* i Stockholm, *Wavrinsky, Svensson* i Nyköping, *Eriksson* i Grängesberg, *Lindberg, Strömberg, Larsson* i Västerås, *Rundgren, Lindblad*, friherre *Palmstierna* och *Söderberg* i Stockholm.

Vidare yttrade:

Herr Röing: Herr vice talman! Lika litet som bevillningsutskottet skall jag tillåta mig att här vid detta tillfälle ingå på de skäl, som

föranledt de ärade motionärerna att vid innevarande års riksdag framkomma med sin motion. Jag vill endast framhålla, att anledningen till att vi frihandlare, utom herr Branting, ha kunnat förena oss med protektionisterna i utskottet i denna hemställan, är den uppfattning, som vi uttalat i motiveringen af utskottsbetänkandet, att vi anse den närvarande tidpunkten vara allt annat än lämplig för beslut om en sådan utredning, som nu blifvit af motionärerna ifrågasatt. Och liksom herr Branting nyss i sitt yttrande framhöll, så har han i sin reservation äfvenledes medgifvit, att det icke skall från hans sida bestridas, att den just nu föreliggande situationen gör det ganska förklarligt, att utskottet nu afböjt en realitetsbehandling af motionen.

Af detta skäl tillåter jag mig, herr vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennersten: Äfven jag ber att få säga några ord med anledning af herr Brantings anförande nyss. I likhet med den föregående talaren har äfven jag inom utskottet ansett, att tidpunkten icke var inne att gå med på en sådan undersökning, som herr Branting föreslagit. Det är naturligtvis dessutom för mig betydande och tungt vägande skäl af annan art, som göra, att jag äfven rent principiellt motsätter mig en dylik undersökning.

Då jag emellertid icke kan finna tillfället lämpligt att nu ingå på något bemötande af hvad herr Branting anført, så vill jag inskränka mig till att säga, att jag för min del icke skulle vilja vara med om att rubba den jämnvikt, som vi nu lyckligt uppnått mellan jordbruket och industrien.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr vice talmannen, i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Branting afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid af herr Branting, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3:o) af utskottets förevarande betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Branting afgifna, vid punkten fogade reservationen.

*Ang. utredning
om tullsystemets
verknin-
gar m. m.
(Forts.)*

Voteringen utvisade 124 ja mot 57 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

[§ 13.

Om ändring i förordningen angående tillverkning af brännvin m. m.

Härefter förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 36, i fråga om dels särskild afgift för brännvin, som tillverkas vid bränneri under tid, då vissa utländska råämnen där användas, dels ock särskild skatt å dylika ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse.

Under återopande af utdrag af statsrådsprotokollet för finansärenden för den 17 februari 1911 hade Kungl. Maj:t i proposition nr 90 af samma dag föreslagit Riksdagen att besluta, att från och med den dag, som af Kungl. Maj:t bestämdes,

dels de i 3, 8, 13 och 33 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907 meddelade föreskrifter angående användning af majs för brännvinstillverkning samt särskild afgift för brännvin, som tillverkades vid bränneri under tid, då majs där användes, skulle gälla jämväl maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika, utländska ämnen samt brännvin, som tillverkades vid bränneri under tid, då maniokarot eller andra ämnen af omförmälda slag där användes,

dels ock förordningen angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse, den 6 mars 1908 skulle äga tillämpning å maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika, utländska ämnen, använda vid sådan tillverkning.

I anledning af berörda proposition hade inom Riksdagen väckts två likalydande motioner, den ena inom Första kammaren, nr 98, af herr Nilsson och den andra, nr 330, inom Andra kammaren af herr Jönsson i Boa, uti hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte besluta dels sådan ändring i 13 § i förordningen angående tillverkning af brännvin, att för brännvin, tillverkad vid bränneri, där majs, utländsk potatis, maniokarot eller andra väsentligen lika stärkelseriika utländska produkter inmaskades, tillverkaren måtte påföras en särskild afgift af 10 öre för hvarje beskattningsbar liter af normalstyrka, samt öfriga ändringar i förordningen angående tillverkningen af brännvin, som däraf kunde nödvändiggöras, och dels sådan ändring i förordningen angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse, att vid användning af majs, utländsk potatis, maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika utländska produkter, för dessa skulle erläggas en särskild afgift af 10 öre per kilogram.

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen ville i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition besluta, att — — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — — stärkelseriika, tullfria utländska ämnen, använda vid sådan tillverkning;

2:o) att Riksdagen måtte i anledning af ofvanberörda motioner besluta, att från och med den dag, som af Kungl. Maj:t bestämdes, dels 13 § i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907 skulle erhålla följande förändrade lydelse:

*Om ändring i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin m. m.
(Forts.)*

§ 13.

1. Har — — — tillverkning.
2. Har — — — liter.
3. De — — — afgifterna.
4. För brännvin, tillverkad vid bränneri under tid, då jämlikt anmälan enligt 8 § 1 mom. majs eller utländsk potatis där användes för brännvinstillverkning, skall tillverkaren påföras en särskild afgift af 8 öre för hvarje liter. Denna afgift inbetalas förskottsvis till länsstyrelsen, dock hvarje gång för minst 10,000 liter; för mycket erlagd afgift restitueras efter tillverkningsrättens upphörande på därom af tillverkaren gjord framställning.

5. Hvad — — — riket.

dels 2 § i förordningen angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse, den 6 mars 1908 skulle erhålla följande förändrade lydelse;

2 §.

För majs, som användes vid tillverkning af stärkelse, skall erläggas en särskild skatt med åtta öre för hvarje kilogram, dock att skatt skall erläggas för minst femhundra kilogram majs i medeltal för hvarje helgfritt dygn af den tid, under hvilken majsafverkning på grund af tillståndsbevis må äga rum.

samt

3:o) att herrar Nilssons och Jönssons i Boa motioner, i hvad de icke vore besvarade genom hvad utskottet här ofvan hemställt, icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid *punkten 2:o)* fogad reservation hade herrar *Bromée* i Billsta, *Kvarnzelius*, *Röing*, *Eriksson* i Grängesberg och *Wilson* tillkännagifvit, att de icke kunnat biträda utskottets förslag i hvad det afsåge ändring af § 2 i förordningen angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse den 6 mars 1908, samt förklarar sig instämma i utskottets hemställan under *punkten 2:o)* i endast i hvad anginge ändring af 13 § i förordningen angående tillverkning af brännvin.

Punkten 1:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 2:o)*; och yttrade därvid

Om ändring i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin m. m.
(Forts.)

Herr Jönsson i Boa: Herr vice talman, mina herrar! Då jag tillät mig väcka en motion i den föreliggande frågan, så var syftet utslutande att gifva ett nödigt skydd åt den inhemska potatisodlingen mot utländsk konkurrens. Ehuru bevillningsutskottet ansett sig icke till fullo kunna tillstyrka min motion, vill jag dock till detsamma uttala mitt tack för den välvilja, hvarmed det behandlat densamma.

Jag kan dock ej annat än uttala mitt beklagande af att utskottet ej redan nu velat föreslå lämplig skatt för utländsk potatis, använd till stärkelse. Då emellertid utskottet i sin motivering erinrat om Riksdagens skrifvelse af 1907 och synes hålla för sannolikt, att Kungl. Maj:t, då nu tyska handelstraktaten ej längre synes lägga hinder för Riksdagens då uttalade önskan, skall till nästa års Riksdag inkomma med förslag i ärendet, så vill jag endast nu understryka detta och uttala en varm vädjan till Kungl. Maj:t att behjärta dessa af utskottet gjorda uttalanden.

Vid utskottsbetänkandet finnes emellertid fogad en reservation, som jag med några ord anser mig böra bemöta. Reservanterna säga i sin motivering, att, då Kungl. Maj:t icke föreslagit någon förhöjning af skatten för majs, som användes vid tillverkning af stärkelse, och icke heller motionärerna förebragt någon som helst motivering för nödvändigheten af sitt yrkande, reservanterna icke kunnat biträda utskottets förslag i hvad det afser ändring af 2 § i förordningen angående särskild skatt å majs, använd vid tillverkning af stärkelse. Jag tillåter mig erinra, att vid den föreslagna skattesatsen för majs motionärerna anført, att nuvarande tullsats å majs upphör den 1 december innevarande år. Då Riksdagen år 1907 beslöt att nedsätta tullen på majs från 3,70 till 1,50, aflät Riksdagen samtidigt en skrifvelse till regeringen med begäran om förslag angående skatt på majs, använd till stärkelseberedning, och 1908 beslöt Riksdagen att åsätta dylik skatt af fem öre pr kilogram. Det synes oss därför, som om, när nu tullen helt försvinner, det vore lämpligt att ytterligare stärka denna skattesats.

Hvad maniokaroten vidkommer, så kan ifrågasättas, om den af utskottet föreslagna skattesatsen är tillräcklig för att skydda den inhemska potatisen, då man besinnar, att denna rot innehåller ej mindre än 80 à 85 % stärkelse. Beräknar man, att 100 kilogram maniokarot kosta 12 kronor och att dessa 100 kilogram gifva ett utbyte af 80 kilogram stärkelse till pris af 25 öre pr kilogram, så gör detta 20 kronor. Om nu priset på maniokaroten är något lägre, så kan densamma med fördel användas. Skulle man nu endast beräkna en skattesats af fem öre, så torde häraf med önskvärd tydlighet framgå, huru ödesdigert detta skulle blifva för den inhemska potatisodlingen. Stärkelsefabriker för användning af maniokarot komme gifvetvis att anläggas vid våra kuststäder och komme att fylla hela landets behof af stärkelse. Svenska stärkelsefabrikernas förening har också beaktat den stora fara, som finnes därför, och har i skrifvelse till Riksdagens bevillningsutskott bland annat anført följande: »Föreningen anser, att den fria importen af majs, som kommer att taga sin början den 1 december, och hvars verkningar säkerligen på flere sätt blifva omgestaltande inom det svenska jordbru-

ket, kommer att på potatisodlingens område verka förstörande och omöjliggöra dess fortbestånd. Sak samma med maniokaroten, hvilken till följd af dess höga till 85 % uppgående stärkelsehalt helt naturligt i de industrier, hvarest densamma kommer till användning, skulle uttränga den inhemska potatisen. Kommer så härtill stärkelsehandteringens redan nu så tryckta läge och den stora öfverproduktion, som finnes, så inses lätt den stora fara, som hotar, därest utländska produkter med hög stärkelsehalt komme att importeras och för detta ändamål användas.» På grund häraf tillstyrker föreningen bevillningsutskottet att antaga de skattesatser jag tillåtit mig föreslå.

Vi motionärer hafva äfven anfört, att det icke från någon synpunkt med berättigadt intresse kan vara önskvärdt, att brännvin eller stärkelse tillverkas af utländska produkter, utan dessa handteringar i hufvudsak böra vara afnämare för den inhemska potatisodlingen i den mån den icke kan konsumeras. Här äger ju en allmän sträfvan rum att befordra nykterhetsintresset och motarbeta konsumtion och tillverkning af brännvin. I många orter har också stärkelsehandteringen tagit ett glädjande uppsving. Då nu brännvinskonsumtionen synes minska, så kan naturligtvis ej i denna handtering användas de nu däri ingångna mängder af potatis, utan potatisodlaren måste söka andra utvägar för dess användning och dess naturliga afnämare bli då stärkelsefabrikationen. Det synes mig därför, som att man genom att skydda denna fabrikation mot utländsk konkurrens bör göra den bärkraftig för att den så småningom skall kunna finna användning för all den potatis, som ej kan inom landet konsumeras.

På grund af hvad jag anfört skall jag tillåta mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Som herrarne finna, har jag jämte fyra andra af de utskottsledamöter, som deltagit i frågans behandling, i denna punkt icke kunnat biträda utskottets hemställan.

Motionären har nu försökt att här något mera fylligt än han gjort i sin motion motivera sin mening, men jag kan ändock icke finna annat än att det fortfarande finnes goda skäl för vårt yrkande.

Kungl. Maj:t har, som bekant, föreslagit, att den extra afgift, som för närvarande utgår för majs, som användes vid bränneri- och stärkelsefabrik, skall utgå äfven för maniokarot och andra lika stärkelserika utländska ämnen. I sitt tillstyrkande af denna Kungl. Maj:ts proposition är utskottet, såsom herrarne finna, fullständigt enigt.

Härutöfver ha emellertid motionärerna, som bekant, föreslagit en höjning af den extra beskattningen från fem till tio öre både för brännvin, tillverkad af dylika utländska råvaror, och för till stärkelseberedning afsedda utländska produkter. Gentemot motionärernas framställning ber jag att först och främst få framhålla, att denna siffra, tio öre, synes väl så hög äfven när det gäller brännvinstillverkning. Detta har äfven varit utskottets mening, hvarför utskottet, som ansett

Om ändring i förordningen angående tillverkning af brännvin m. m.
(Forts.)

Om ändring i förordningen angående tillverkning af brännvin m. m. (Forts.)

en viss höjning önskvärd, gått med på en sådan men stannat vid åtta öre. Enligt min uppfattning bör man icke låta samma princip tillämpas när det gäller stärkelse, som när det gäller brännvin, ty hvad som går an vid brännvinstillverkning kan icke gå an vid stärkelsefabrikationen. Jag går så långt, att jag i värsta fall kunde vara med om till och med ett rent förbud mot att importera utländska råämnen för att användas vid tillverkning af brännvin, så att brännvinsfabrikanterna skulle bli nödsakade att använda uteslutande inhemska råämnen. Men när det gäller andra fabrikationsgrenar, konsumtionsartiklar för industrien eller allmänheten, måste man taga hänsyn till, huruvida skatten afsevärdt fördyrar tillverkningen och huruvida det är absolut nödvändigt att en sådan förhöjning äger rum.

Motionärerna ha för sitt yrkande om höjning af tillverkningsafgiften för stärkelse icke förebragt något som helst skäl, utan inskränkt sig till att framhålla, att denna borde höjas i samma grad som vore fallet med afgiften för brännvinstillverkning. Jag skall be att till yttermera visso få peka på att motionärerna i klämman till sin motion påyrka, att äfven skatten för utländsk potatis skall sättas till tio öre. Såsom vi veta, får för närvarande utländsk potatis användas vid stärkelsefabrikation utan att särskild skatt därför behöfver utgöras. Sålunda ha motionärerna här gjort ett hopp från 0 till tio öre per kilogram. När vi då veta, att svensk potatis af stärkelsefabrikerna kan köpas för 3,50 å 4 kronor för 100 kilogram, och skatten skulle bli 10 kronor för 100 kilogram, så synes det mig, att man verkligen får taga motionärernas siffror med en viss försiktighet. Nu har det sagts mig, af motionärerna, att dessa siffror när det gäller potatis ha kommit in af förbiseende, och jag vill gärna tro detta deras påstående. Men när vi skulle behandla frågan, syntes det oss i alla händelser, som om, äfven bortsedt från detta motionärernas förbiseende, icke några skäl förebragts, som ådagalade nödvändigheten att vid stärkelsefabrikationen vidtaga någon höjning i den nuvarande skattesatsen fem öre. Om för en dylik åtgärd verkligen skulle förefinnas tvingande skäl, synes det oss äfven synnerligen märkvärdigt, att icke Kungl. Maj:t framkommit med något förslag i ämnet. Den regering, vi nu ha, har väl ändock icke visat sig så slö för de svenska näringsarnas intressen, att om här verkligen föreläge ett absolut nödtvång för den ifrågavarande industrien att erhålla detta skydd, regeringen icke skulle till Riksdagen inkommit med förslag i ämnet. Vi ha således fått den uppfattningen, att här icke föreligga så tvingande skäl som motionärerna vilja göra gällande.

Det är på dessa grunder, som vi icke kunnat vara med på motionärernas framställning ens i den modifierade form, som utskottet gifvit densamma. Då artikeln stärkelse är ett halffabrikat, som i stor utsträckning användes i en hel del af våra öfriga industrier, får man icke fördyra denna vara mer än som visas vara alldeles nödvändigt.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation i punkt 2. Den afser, som bekant, ingen ändring af utskottets hemställan i hvad denna gäller skatten för brännvinstillverkning, utan afser en-

dast ett vidhållande af status quo, det nuvarande tillståndet, i fråga om stärkelsefabrikationen.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr vice talman, mina herrar! Då jag vid behandlingen af denna fråga varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag be att med några ord få angifva skälen därför äfvensom försöka bemöta de invändningar, som herr Eriksson i Grängesberg gjort mot utskottets hemställan.

Förevarande utskottsbetänkande är föranledt af en kunglig proposition, hvori Kungl. Maj:t föreslår ändring i tvenne redan befintliga förordningar, dels i den förordning, som gäller särskild skatt å brännvin, tillverkad af utländska produkter, och dels i den förordning, som gäller särskild skatt å råvara, som användes för tillverkning af stärkelse. Då icke någon anmärkning mot utskottets betänkande är gjord med anledning af utskottets hemställan i den första af punkterna, skall jag icke sysselsätta mig med den frågan, utan hufvudsakligen beröra förordningen angående skatt på råämnen, som användas för tillverkning af stärkelse.

Jag torde kanske få lof att återföra i herrarnes minne något af denna förordnings förhistoria. Såsom herrarne torde minnas, så behandlades frågan om skatt på fin stärkelse eller skatt på råvara, hvaraf stärkelse skulle tillverkas, i denna kammare år 1907, då tvenne olika motioner här i kammaren aflämnades i syfte att få tillstånd någon förordning, hvarigenom man skulle försvåra användningen af i synnerhet den tyska potatisen men äfven användningen af majs för tillverkning af stärkelse. Vi torde också komma ihåg, hurusom båda kamrarna enhälligt affärdade en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvori de begärde utredning om skatt antingen på råvaran eller också på den färdiga stärkelsen, som tillverkats af utländska produkter. Vi torde också minnas, hurusom Kungl. Maj:t sedan vid 1908 års riksdag återkom till Riksdagen med en utredning och föreslog antagandet af en ny förordning, hvarigenom en särskild skatt af 5 öre per kg. skulle åsättas majs, som användes för tillverkning af stärkelse. Kungl. Maj:t meddelade samtidigt, att Kungl. Maj:t icke kunnat utreda frågan om skatt på utländsk potatis, som skulle användas för stärksetillverkning, därför att Kungl. Maj:t ansåg, att handelstraktaten med Tyska riket lade hinder i vägen för en sådan beskattnings genomförande. När bevillningsutskottet behandlade frågan om förordning angående beskattning af majs, som skulle användas för tillverkning af stärkelse, och Riksdagen på bevillningsutskottets tillstyrkan godkände Kungl. Maj:ts förslag i förevarande syfte, och Riksdagen sedan affärdade skrifvelse till Kungl. Maj:t och tillkännagaf Kungl. Maj:t sitt beslut, så påminde Riksdagen Kungl. Maj:t om, att Kungl. Maj:t borde, när nya underhandlingar skulle inledas med Tyska riket om en ny handelstraktat, hafva i minnet den skrifvelse, som Riksdagen näst förlidet år hade aflämnat. Detta tycks också Kungl. Maj:t hafva gjort, eftersom vi af årets traktat kunna finna, att våra underhandlare förbehållit oss rätt att beskatta stärkelse, som kan komma

Om ändring i förordningen angående tillverkning af brännvin m. m.
(Forts.)

Om ändring i att tillverkas af utländska produkter. Alltså kan man säga, att saken förordningen så långt är klar.

Man hade då väntat och hoppats, att Kungl. Maj:t redan till innevarande Riksdag skulle inkommit med förslag i detta syfte. På grund af att ett sådant förslag icke inkommit, torde motionen hafva framkommit. När denna motion behandlades i bevillningsutskottet, uttalades starka sympatier för syftet med motionen, möjligen icke för den skattesats, som där var föreslagen och som tycks hafva tillkommit af förbiseende. Utskottet uttalade sina sympatier för tanken, men vid behandlingen af frågan blefvo vi snart på det klara med, att äfven om Kungl. Maj:t kommit in med förslag till en sådan förordning redan till innevarande Riksdag, skulle i realiteten icke mycket varit att vinna därutaf. Detta därför, att den nu gällande traktaten med Tyskland icke utlöper förrän den 1 december, och om man då haft en förordning, som beskattat tysk potatis, kunde den icke hafva trädt i kraft förrän den 1 december, och då hade svenska fabrikanter haft två månader på sig för import af tysk potatis. Förordningen hade då hufvudsakligen gällt på papperet och icke varit till något nämnvärdt gagn. När utskottet enat sig om att påminna Kungl. Maj:t om att redan till nästa Riksdag komma med förslag i ämnet, har jag för min del ansett mig kunna ansluta mig till det slut, hvartill utskottet kommit.

Då nu reservanterna hafva reserverat sig mot den föreslagna skattesatsen af 8 öre per kilogram majs, som skulle användas för tillverkning af stärkelse, har detta berott därpå, enligt hvad vi hört af herr Eriksson i Grängesberg, att ingen utredning af frågan skulle föreligga och att ett verkligt behof af en sådan höjning icke heller skulle föreligga. Jag är den förste att medgifva, att det kan vara förhållandet i hvad det berör majsen, men vi skola komma ihåg, att denna ändring afser, att den förordning, som gäller majsen, skall äga tillämpning å maniokarot. Det är den tanken vi måste hålla fast.

Hvad är då en lämplig skattesats för maniokarot? Är det 5 öre per kilogram? Jag anser, att en skattesats af 5 öre per kilogram maniokarot skulle vara otillräcklig för att kunna gifva något så när tillräckligt skydd åt den svenska potatisodlingen. Maniokaroten har betingat ett pris enligt Kungl. Maj:ts proposition af mellan 11 och 14 öre per kilogram, och den har, enligt hvad jag har mig bekant, sålts för 9 kronor per 100 kilogram, men om vi utgå från ett pris af 11 kronor per 100 kilogram och därtill lägga en skattesats af 5 kronor, få vi ett pris af 16 kronor per 100 kg. Då vi hafva oss bekant, att 100 kilogram maniokarot gifva 80 kilogram stärkelse, se vi hvad denna stärkelse, som utvinnes af maniokaroten, kostar. Om vi dividera 16 kronor med 80, få vi fram, att den stärkelse, som utvinnes af maniokaroten, går till 20 öre per kilogram.

Om vi öfverföra detta på potatisstärkelse, så är medelutvinningen af 14 å 16-procentig potatis 10 kilogram per hektoliter. Alltså komma vi till ett pris af 20 öre per kilogram potatisstärkelse. Om vi jämföra

dessa siffror, komma vi upp till ett pris på potatis, levererad i fabriken, af 2 kronor per hektoliter. *Om ändring i förordningen angående tillverkning af brännvin m. m.*

(Forts.)

Det kan icke vara meningen, att man icke bättre skall skydda potatisodlingen, som för stora delar af södra Sverige har en så ofantlig betydelse. Man kan säga, att potatisodlingen har sin största betydelse för den magra åkerjorden i de södra delarna af landet, där man icke kan odla betor, och där man icke alltid kan hålla på med stråsäd, råg och hafre, utan där man måste hafva någon rotfrukt, hvarigenom man kan rensa jorden, äfvensom något, som det mindre jordbruket kan afyttra för att ägaren skall kunna skaffa sig någon inkomst att betala skatter etc. Det är tusentals af dessa småbönder, som sitta i de karga bygderna, hvilka hafva endast så mycket jord, att de kunna underhålla blott sig själfva och sin familj, och hvarifrån de icke kunna sälja något under året med undantag af litet potatis om hösten, som måste säljas för att de skola kunna betala sina skatter. Jag frågar: är det då rimligt, att icke skydda dem, så att de få någon betalning för det lilla, de kunna sälja, utan så att de blifva tvungna att sälja under det verkliga värdet? Jag vet, att det de sista åren har händt i min egen bygd, att de fått sälja potatis för 1,50 à 1,65 kronor per hektoliter. Det är väl icke meningen, att vi på *detta* sätt skola skydda småbrukarnes intressen, vi, som annars låtsas vara småbrukarnes vänner.

Om vi taga den föreslagna skattesatsen af 8 öre, skulle tillverkningspriset utom andra kostnader, som jag icke tagit med i beräkningen i något fall, således den direkta kostnaden efter 8 öre i skatt och 11 öre per kilogram i inköpspris blifva 19 öre per kilogram för maniokastärkelse. Jag undrar, om man kan säga, att detta är en skattesats, som man behöfver rygga tillbaka för. Det vanliga medelpriset för potatisstärkelse håller sig ju till 25 à 26 öre per kilogram. Om man icke har mer än 2 à 3 öre till att aflöna folket, att amontera fabriker och att hålla bränsle etc., så undrar jag, om man kan säga, att potatisodlingen fått något skydd, som är för stort tilltaget. Jag är öfvertygad om, att om någonsin en skattesats varit berättigad, så är det i detta fall.

Jag har icke annat att tillägga än det, att jag endast skall be att få vända mig till Kungl. Maj:t med en begäran, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga till nästa riksdag sådana åtgärder, som utskottet syftat på, så att vi måtte få något skydd mot den tyska potatisen. Och jag skall, herr vice talman, be att få sluta med att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Vennersten, Bosson, Jonsson* i Hökhult, *Santesson* och *Erlansson*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr vice talmannen gifvit propositioner dels å bifall till utskottets hemställan, dels ock å afslag därå och bifall i stället till den af herr Bromée i Billsta m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 3:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Efter härfpå skedd föredragning af bankoutskottets utlåtande, nr 42, angående anslag till gjutning i brons af vissa Riksdagen tillhöriga porträttmedaljonger m. m., biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 121, i anledning af vissa framställningar angående anslag å riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

§ 16.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 122, angående driftkostnader för statens produktiva fonder i hvad angår jordbruksärendena; och biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 17.

Om ändringar i förordningen angående försäljning af brännvin. Slutligen upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande hos Riksdagen väckta motioner, äsyftande ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen med afsende å det s. k. Göteborgssystemet, nämligen: inom Första kammaren nr 28, af herr *Lindblad*, och nr 52, af herr *Bellinder*, samt inom Andra kammaren nr 89, af herr *Fornander*, nr 120, af herr *Leander m. fl.*, och nr 122, af herrar *Byström* och *Broomé* i Högbo.

Herr *Lindblad* hemställde i sin motion, att Riksdagen ville besluta följande ändrade lydelse af förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905:

§ 17. 2. Bolag må ej till annan öfverlåta utminuterung af annat brännvin än punsch, ej heller all utskänkning af brännvin inom kommunen; skulle bolag mot bestämd afgift åt annan öfverlåta rättighet till sådan utminuterung eller utskänkning, göre bolaget — — — — sin rörelse.

Om ändringar i förordningen angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

Öfvergångsstadganden.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1914.

Bolagets nettovinst — — — — — fördelning af dessa medel äger rum.

I sin motion hade herr *Bellinder* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda:

dels huruvida icke ledningen och tillsynen öfver den detaljhandel med brännvin, som nu utöfvades af ett hundratrettiootal hvar för sig själfständiga bolag, borde öfverföras till en för hela riket gemensam styrelse, tillsatt af Konungen;

dels huruvida icke förbud kunde utfärdas för detaljhandel med egentligt brännvin i annat än slutet och försegladt kärl;

dels, såsom en följd häraf, huruvida icke all utskänkning af egentligt brännvin i öppet mått eller glas borde förbjudas;

dels beträffande ändring i bestämmelserna angående storleken af nu gällande försäljningsavgifter till en mera enkel och mera effektiv form, och

dels huruvida och på hvilka villkor nuvarande spritförädlingsverk borde och kunde af staten inlösas, samt slutligen

dels hvilken ökad inkomst staten genom de till utredning föreslagna förändringarna kunde komma att tillföras,

och därefter till Riksdagen framställa det förslag till förändring af nu gällande förordning om försäljning af brännvin och annan spirituosa, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

I den af herr *Fornander* afgifna motionen hemställdes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag, som i 12 och 14 §§ af sagda förordning omförmäldes, berättigades att i viss utsträckning anordna matserveringsställen utan samband med försäljning af spirituosa drycker, samt därefter förelägga Riksdagen det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Uti herr *Leanders m. fl.* motion hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag,

Om ändringar i förordningen angående försäljning af brännvin. (Forts.)

som i 12 och 14 §§ af nämnda förordning omförmäldes, förpliktades att vid öfverlåtande af utminuteringsrättighet stadga som villkor, att den, som fått sådan rättighet på sig öfverlåten, skulle vara skyldig att hos bolaget inköpa allt för rörelsen erforderligt egentligt brännvin och det brännvin i öfrigt, som bolaget tillhandahölle i sin rörelse, äfvensom att afgift för sålunda öfverlåten rättighet skulle utgå efter det verkligen försålda litertal spirituosa, samt därefter förelägga Riksdagen det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade herrar *Byström* och *Broomé* i Högbo uti sin motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att första stycket i 3 mom. 15 § af förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte få följande lydelse:

Bolags delägare skola vara minst nio, af hvilka åtminstone sex böra vara boende å den ort, där bolagets styrelse har sitt säte. Bolagets styrelse skall bestå af fem ledamöter, af hvilka två utses af delägarna i bolaget, en af landstinget, en af hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt en af den kommun, där bolaget idkar sin rörelse, dock att i stad, som icke deltagar i landsting, stadsfullmäktige utse den ledamot, som eljest skulle af landstinget väljas. I Stockholm utses tre ledamöter af stadsfullmäktige. Därest å landet eller i stad, som deltagar i landsting, nytt bolag bildas å tid, då landstinget icke är samladt, må ordföranden i landstinget äga att utse en person att under tiden, till dess styrelseledamot blifvit af näst sammanträdande landsting utsedd, vara ledamot i styrelsen.

Utskottet hemställde,

1:o att Riksdagen, i anledning af herrar *Bellinders* och *Lindblads* förevarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den utredning rörande behöfligheten af ändrade föreskrifter för brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet, om hvars föranstaltande Riksdagen i skrifvelse nästlidet år anhållit, jämväl måtte tagas under öfvervägande, i hvad mån ytterligare revision af gällande brännvinsförsäljningsförordning i af utskottet förordade hänseenden kunde finnas af behofvet påkallad, samt att därefter måtte för Riksdagen framläggas det förslag, som af utredningen kunde föranledas;

2:o att sistnämnda motioner, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1:o), icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att motionerna i Andra kammaren

nr 120, af herr *Leander* m. fl.

nr 89, af herr *Fornander*, och

nr 122, af herrar *Byström* och *Broomé* i Högbo,

icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

af herr *Karlsson* i Göteborg, som inom utskottet yrkat,

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

1:o att Riksdagen måtte, i anledning af herrar *Lindblads* och *Bellinders* förevarande motioner i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för revision af gällande brännvinsförsäljningsförordning i angifna hänseenden låta snarast möjligt verkställa erforderlig utredning samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen kunde föränledas; samt

2:o att motionerna i Andra kammaren

nr 89, af herr *Fornander*,

nr 120, af herr *Leander m. fl.*, och

nr 122, af herrar *Byström* och *Broomé* i Högbo, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda;

af herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, *Kvarnzelius*, *Forss*, *Olofsson*, *Jansson* i Bråten och *Eriksson* i Grängesberg, som ansett, att utskottet bort hemställa

1:o att Riksdagen måtte, i anledning af herrar *Lundblads*, *Bellinders* samt *Byströms* och *Broomés* förevarande motioner i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för revision af gällande brännvinsförsäljningsförordning i angifna hänseenden låta snarast möjligt verkställa erforderlig utredning samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen kunde föränledas; samt

2:o att motionerna i Andra kammaren

nr 89, af herr *Fornander*, och

nr 120, af herr *Leander m. fl.*, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda; samt

af herr *Hammarström* mot viss del af utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr *Karlsson* i Göteborg: Jag skall be att med några ord få redogöra för föreliggande betänkande. På grund af det sätt, hvarpå betänkandet anordnats, skulle man kunna tänka sig, att en och annan af kammarens ledamöter med den brådska vi nu ha, icke har hunnit ta del af betänkandet tillräckligt grundligt. Samtliga dessa motioner afhandla, som herrarne ha sett, ändringar i föreskrifterna för de s. k. systembolagen. Herrar *Lindblads* och *Bellinders* motioner innefatta

Om ändringar i förordningen angående försäljning af brännvin. (Forts.)

ju ganska genomgripande ändringar, under det af de öfriga motionärerna endast föreslås mindre partiella sådana. Herr Lindblads yrkande går ju ut på, att, med en kortare öfvergångstid, de s. k. öfverlätna rättigheterna, d. v. s. hvad som i vanligt tal kallas för vinhandelsrättigheter, skola indragas. Herr Bellinder gör å sin sida en ganska våldsamt attack mot systembolagen och föreslår åtskilliga ändringar i föreskrifterna för dessa bolag. Han framhåller bland annat, att det framför allt bör tillsättas en öfverstyrelse för bolagen.

Utskottet har emellertid afstyrkt samtliga motioner utom herr Bellinders. Själfva utskottsbetänkandet har ju verkligen den formen, att man skulle kunna tro, att det utgjorde i någon grad en tillstyrkan äfven till herr Lindblads motion, men om kammaren närmare tar del af hvad utskottet säger om herr Lindblads motion, finner den, att motionen är fullständigt afstyrkt. Däremot anser utskottet, som sagdt, i fråga om herr Bellinders motion, att man i skrifvelse till Kungl. Maj:t skall bland annat förorda, att bolagens bokföring skall anordnas på annat sätt än för närvarande äger rum, så att denna bokföring skall komma att utvisa inkomster och utgifter för de olika grenarna af bolagets rörelse och sålunda föras särskildt för utminuterungen och särskildt för utskänknigen.

Vidare önskar utskottet beträffande mathållningen, att man skall i möjligaste mån undvika, att utgifterna därför skola drabba bolagets öfriga rörelse. Sedan uttalar utskottet den åsikten, att man bör undersöka, hvilka åtgärder, som böra vidtagas för bolagens skyddande mot producenternas sammanslutningar, de s. k. trusterna. Ytterligare vill utskottet förekomma den konkurrens, som för närvarande råder bolagen emellan. Man förordar därför, att alla systembolag skola vara skyldiga att till samma pris och samma alkoholhalt tillsaluhålla egentligt brännvin, billig konjak och liknande drycker. Den, som känner till förhållandena på detta område, vet ju, att en sådan konkurrens bolagen emellan förekommer, och detta måste anses synnerligen olämpligt.

Och till sist, hvilket kanske är det viktigaste, har utskottet föreslagit, därmed gående till mötes herr Bellinders motion, att det skall komma till stånd en öfverstyrelse, som skall ha till uppgift att åstadkomma och vidmakthålla större likformighet de olika bolagen emellan i fråga om en del med brännvinsförsäljningen sammanhängande spörsmål.

Utskottet har varit enhälligt beträffande sitt uttalande om herr Bellinders motion. Däremot är det i fråga om herr Lindblads motion, som det förefinnes meningsskiljaktigheter. Vi reser vanter ha föreslagit, att i den utredning, utskottet med anledning af herr Bellinders motion anser bör komma i fråga, man äfven skall taga hänsyn till, huruvida man icke inom en kortare eller längre tid skall kunna indraga samtliga de s. k. öfverlätna rättigheterna. Som herrarne måhända ha observerat, äro nu två reservationer afgifna, en af herr Ollas Ericsson i Ofvanmyra m. fl. och en af mig. Skillnaden oss emellan är egentligen endast

den, att de öfriga reservanterna anse det tillräckligt med en öfvergångstid af tre år, efter hvilken man skulle kunna indraga samtliga dessa öfverlättna rättigheter. För min del har jag förordat en öfvergångstid af tio år, dels emedan jag ansett det vara nödvändigt att bolagen få en viss tid på sig att hinna ordna sig för öfvertagandet utaf hela rörelsen — det är nämligen icke någon liten rörelse det här gäller för bolagen att öfvertaga — dels emedan jag ansett, att vinhandlarne borde ha någon tid på sig för att kunna ordna sina ekonomiska angelägenheter, då det ju är ganska stora kapital, som äro bundna vid denna rörelse. En annan omständighet som nödvändiggör en rätt lång öfvergångstid är den, att de hos olika vinhandlare anställda biträdena böra få tid att skaffa sig andra utkomstmöjligheter. Jag tror nämligen icke, att det är lämpligt att genom våldsamma åtgärder skapa en opinion mot mått och steg, som äro afsedda att gagna nykterheten. Däremot tror jag i motsats till utskottet, att det förefinnes ganska goda skäl för att vidtaga ett sådant steg som det tilltänkta, att indraga de s. k. öfverlättna rättigheterna. Detta skulle nämligen, mina herrar, vara ett ytterligare steg på den väg, på hvilken Göteborgssystembolagen äro afsedda att verka, nämligen att undanrycka sprithandlingen det stöd, som det enskilda vinstbegäret lämnar densamma. Och det är egentligen därför, för att ytterligare slå in på denna idé, som jag för min del varit ganska ifrig för att något skulle företagas i den vägen. Jag skall nämligen öppet här erkänna, att jag för min del — om ock ej i hvarje detalj — ansluter mig i fråga om brännvinslagstiftningen till det system, som förordats af doktor Ivan Bratt här i Stockholm, ett system, som afser att pröfva, om man icke genom en massa reformer på det här området skulle kunna komma fram till skapliga förhållanden, hvarigenom man skulle kunna undvika ett rusdrycksförbud.

Innan jag slutar, anser jag mig böra framhålla en punkt i betänkan-det, som jag har gemensam med öfriga reservanter och som egentligen står i samband med vår ställning till herr Lindblads motion. Vi ha nämligen förordat att, med förutsättning af bifall till våra yrkanden, under den öfvergångstid vi med olika längd förordat, innan vinhandlarne skulle lämna sina rättigheter, de skulle vara ålagda att hålla samma minimipris på spirituosa. För min del har jag nämligen ansett det ganska olämpligt, såsom fallet varit med Stockholms systembolag, att man har satt ett mycket högt pris på konjaken, upp till tre kronor, hvilket kommer att ha till följd, att vinhandlarne i andra städer med framgång kunna konkurrera med Stockholms vinhandlare, och till och med sätta dem ur räkningen i ganska hög grad. För min del anser jag icke sådana åtgärder vara lämpliga. Dylika åtgärder äro af det slag, som äro ägnade att väcka opinion mot hvad som företages på nykterhetsområdet.

Då jag nu har redogjort för vår olika ståndpunkt, öfriga reservanters och min, får jag dock tillägga, att det finns ännu en liten skiljaktighet, nämligen den, att herr Ollas Ericsson med flera yrkat bifall till herrar Byströms och Broomés motion rörande sammansättningen af

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

systembolagens styrelser, i det de önska större inflytande åt de kommunala myndigheterna. För min del har jag i likhet med utskottet ansett, att, om och då, vågar jag säga, en sådan öfverstyrelse kommer till stånd, som hela utskottet förordat, det vore onödigt, att man ytterligare ökar antalet af dem, som representera det kommunala intresset. Jag anser det fullkomligt tillräckligt, om man ordnar förhållandena med att tillsätta en öfverstyrelse och i öfrigt har det, som man hittills haft det.

Herr talman, jag vill icke under förhandenvarande omständigheter upptaga kammarens tid längre, utan jag vill helt kort och godt yrka bifall till min reservation.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Efter det nu af bevillningsutskottets vice ordförande hållna anförandet skall jag fatta mig synnerligen kort och bara be att med några få ord få motivera den reservation, som är bifogad utskottets betänkande, och hvars första namn är Ollas Ericsson i Ofvanmyra.

Skillnaden mellan denna reservation och den af herr K. G. Karlsson aflämnade är ju ringa, kan man säga, men den är dock af en viss principiell innebörd. Herr Karlsson redogjorde för innebörden af de olika reservationerna. Jag skall bara be att få yttra mig om, hvari skillnaden mellan dessa reservationer består och hvarför vi icke kunnat följa hans reservation.

Herr K. G. Karlsson har för sin del ansett, att det skulle behövas en öfvergångstid för dessa vinhandlare utaf tio år. Vi för vår del ha ansett dessa tio år för en alldeles för lång tid, vi ha ansett, att det bör räcka med tre år. Nu är det ju så, att brännvinsbolagen äga att utlämna utminuteringsrättighet till vinhandlarne, och förslaget innebär sålunda endast ett tillägg till lagstiftningen eller ett förbud att utlämna utminuteringsrättigheten. Nu ha ju dessa våra göteborgssystembolag icke mer än treårig koncessionstid, och då är alldeles tydligt, att de enligt nuvarande lag icke kunna lämna rättighet till vinhandlarne för längre tid än tre år; det är det längsta, som är möjligt. Sålunda har det synts oss, att lagstiftningen härvidlag icke bör medgifva längre öfvergångstid än hvad som nu kan anses ligga i lagstiftningen, åtminstone i dess innebörd.

Det har synts oss, att särskildt de, som ha synnerligt intresse af, att det blir någon lagstiftning i öfverensstämmelse med tankegången i herr Lindblads motion, böra göra ett bestämdt uttalande i denna riktning, och jag ber att som nykterhetsvän få vädja till nykterhetsvännerna i kammaren, både absolutister och icke absolutister, att, om de ha sympatier för motionens tanke, gå med på vår reservation, äfven om de kunna anse öfvergångstiden vara något för kort. Ty det är alldeles tydligt, synes det mig, att, då Första kammaren icke vill gå ens så långt, att den vill gå med på herr Karlssons reservation och icke ens vill vara med på något som helst yrkande i denna riktning, Andra kammaren gör klokt i, och de, som vilja ha lagstiftning i det syfte, hvilket bägge

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

reservationerna afse, göra klokt i att taga den kortare öfvergångstiden, ty det är klart, att här afses endast en utredning, och skulle tiden befinnas för kort, kommer utredningen att gifva svar på den frågan.

Vidare skilja sig reservanterna litet i ett annat afseende, nämligen däruti, att vi för vår del vilja ha med i utredningen tankegången i herrar Byströms och Broomés motioner. De afse, att de kommunala institutionerna skola få tillsätta åtminstone en ledamot i brännvinsbolagens styrelse. Nu är det, som vi veta, så, att tre tillsätts af bolagsmännen, en af landstinget, en af hushållningssällskapets förvaltningsnämnd och en af Konungens befallningshafvande, hvilken senare har yttranderätt och förslagsrätt men icke rösträtt. Nu afser denna motion, att äfven stadsfullmäktige skola få tillsätta en ledamot i bolagens styrelser, och reservanterna ha ansett, att det finnes vissa skäl för denna mening. Vi ha ansett, att det nykterhetsintresse, som kan finnas inom orten, icke kan gifva sig fullödigt tillkänna, om det icke blir så, att de kommunala representationerna få tillsätta en ledamot i styrelsen, och därför ha vi ansett, att vid den utredning, som nu påkallas, äfven denna synpunkt bör tagas i beaktande. Det gäller icke här att utforma någon lagtext, utan man skulle, såsom vi tänkt oss saken, föreslå, att vid utredningen deras motion skall tagas i tillbörligt beaktande.

Jag har nu påpekat, hvad som utgör skillnaden mellan reservationerna, och jag ber att få sluta med att yrka bifall till den reservation, som är afgifven af herr Ollas Ericsson i Ofvanmyra m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Byström, Ström* i Transtrand, *Berg* i Göteborg, *Jansson* i Edsbäcken, *Igel, Bery* i Munkfors, *Bogren, Olsson* i See, *Ersson, Bengtson* i Glösbo, *Jonsson* i Hå, *Lindgren* i Skog, *Karlsson* i Fjäl, *Broomé* i Högbo, *Hasselquist* och *Åberg*.

Herr Ekman i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag vill hoppas, att här icke finnas många, som icke erkänna det riktiga i den princip, som ligger till grund för Göteborgssystemet. Tyvärr har det under tidens lopp blifvit så, att vid tillämpningen många detaljfel insmugit sig, hvaremot anmärkningar framställt, och detta har föranledt, att anmärkningarna kommit att sträcka sig från tillämpningen till själfva systemet. Jag anser, att det är hög tid att rätta detta förhållande, genom att man försöker få en utredning, på hvad sätt detaljerna skola bli riktiga, så att därmed principen må räddas och upprätthållas. I egenskap af mångårig ledamot i styrelsen för ett göteborgssystembolag kan jag säga herrarne, att det icke är så lätt att hålla den gyllene medelmåttan i fråga om tillämpningen af systemet. Det är mycket, som fordras från det ena hållet, för hvilket, om man åstadkommer det, man klandras från ett annat håll. Det var t. ex. för ett antal år sedan ett stort göteborgssystembolag, mot hvilket i tidningarna framställdes många anmärkningar på grund af dåliga, mörka och smått tilltagna lokaler. Då gjorde de naturligtvis rättelse därutinnan. Med de ganska betydande medel, som de hade till sitt förfogande, byggde de nya, ljusa,

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

vackra, fina lokaler. Då kommer nu här den anmärkningen, att man har krogpalats och sådant, som man anmärkt från andra håll. Likaså, då man tillämpar den princip, som man ansett vara riktig, nämligen att man borde försöka få dem, som konsumera brännvin, att äfven förtära mat — detta system, som i utlandet och särskildt i Danmark verkat så fördelaktigt — då säger man nu, att man tvingar dem, som vilja ha mat, att dricka brännvin. Det är en mängd sådana saker, som äro svåra att komma ifrån, och dessutom ha vi den oerhördt svåra saken att hålla utskänkningsgränser inom rimliga gränser utan att genom inskränkning i densamma öka utminuteringsgränserna. Det är nämligen så, att den minsta rubbning af utskänkningsgränserna inverkar på utminuteringsgränserna, men jag tror, att man kan få bukt med dessa förhållanden, om man går till arbetet med god vilja, och jag vill särskildt säga, att jag gillar de gjorda uttalandena af motionärerna och inom utskottet af reservanterna, att det måste vara enhet mellan olika bolag, så att det icke är på ett sätt hos det ena och på ett annat sätt hos det andra, och därför är jag gärna villig att tillstyrka förslaget om en utredning, som skall mynna ut i den blifvande öfverstyrelsen, som ser till, att icke bolagen gå olika vägar och därigenom så att säga konkurrera med hvarandra och göra svårigheter det ena för det andra. Jag vill därför, som sagdt, tillstyrka detta förslag, men jag tycker, att det knappast är skäl att i enlighet med motionärens önskan gifva åt denna blifvande utredning några särskilda direktiv. Det är antagligt, att de, som få i uppdrag att göra utredning, komma att vara personer, som se saken från alla synpunkter, såväl dess afvisidor som nykterhets- och sedlighetsynpunkter. Vi göra därför klokt i att icke allt för mycket binda dem utan låta dem se saken i hela dess vidd. Det är åtskilligt i de framställda motionerna, hvarom det icke rådt så mycken tvist, exempelvis det, att det skulle medgifvas åt kommunerna att utse en eller flere ledamöter i styrelsen. Så göres väl på många ställen redan nu.

Beträffande åter den brännande frågan om öfverlåtelse af minut-handelsrättigheter till enskilda köpmän, tycker jag för min del, att det vore bättre att icke föregripa den blifvande utredningen. Saken är svår att afgöra, och ehuru jag gärna skulle se, att den billigare konjaken, som endast är färgadt brännvin, verkligen kontrollerades af bolagen, tror jag att det kan hända, att den blifvande utredningen kommer att finna, att reformen endast skulle föranleda besvär. Men, som sagdt, jag är med om en utredning för att få enhet och få en öfverstyrelse, som kan bibehålla denna enhet hos bolagen, och då jag icke kan finna något yrkande i de gjorda motionerna, som lämnar denna utredning fria händer, men utskottet ställt sig på den riktiga ståndpunkten att endast begära en utredning, vill jag här, ehuru ingen af utskottets ledamöter ännu yrkat bifall därtill — det kan ju hända att de komma att göra det — för min del yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jespersen: Herr talman! Jag skulle kunna i allt väsentligt instämma i det, som den föregående talaren yttrat i frågan, men det är

särskildt en sak, som jag skall be att få påpeka till de skäl, som föregående talare anført.

Det är nämligen så, att i ett par af våra större göteborgssystembolag vid åtskilliga tillfällen uttalats, att det skulle vara mycket svårt för dem att kunna sköta hela denna rörelse med sprithandlingen, om de icke finge öfverlåta en del af densamma på andra personer. Med detta uttalande kan det ju vara ganska betänkligt att förutsätta något bestämdt i fråga om utredningen, och jag får säga, att jämte andra skäl, som äro anförda, har detta på mig verkat, att jag följt med utskottet till det resultat, hvartill utskottet här kommit.

Beträffande en annan sak, nämligen herrar Byströms och Broomés i Högbo motion vill jag tillkännagifva, att till denna idé har jag anslutit mig, ehuru jag icke reserverat mig, ty jag finner det vara ganska rimligt, att bolagen icke få ha hela afgörandet i frågan om, hur rörelsen skall handhafvas, såsom de ha, då de sätta till de tre styrelseledamöterna, och myndigheterna endast få sätta till två. Jag vill erinra om, att man nog på åtskilliga ställen icke handhar detta Göteborgssystem så, som det borde ske, och jag tror, att man äfven här i närheten, nämligen i hufvudstaden, kan finna åtskilligt att anmärka på, hur Göteborgssystembolagen handhafvas.

Jag tror det är befogade skäl, som ha framställts, då man sålunda bland annat har ansett, att den vinst, som komme det allmänna till godo, icke stode i rimligt förhållande till den stora rörelse, som bedrefves, utan att det hade gått bort mera, än om rörelsen rätt handhafvats.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennersten: Jag hyser icke något tvifvel om, huru resultatet af denna debatt här kommer att utfalla. Men om jag det oakadt, ehuru stående på utskottets ståndpunkt, ber att nu få säga några ord, så är det för att framhålla några omständigheter, som synts mig viktiga, på det att de icke måtte bli alldeles förbisedda under denna diskussion.

Jag skulle inom utskottet icke hafva tvekat att sälla mig till de herrar, som nu stå såsom reservanter, därest dessa förhållanden, som jag nu i korthet skall beröra, hade blifvit beaktade i reservationen.

Om man vill gå med på att öfverföra den sprithandel, som nu äger rum hos vinhandlarne, till bolagen, så måste man enligt mitt förmenande samtidigt se till, att denna sprithandel verkligen kommer till bolagen, och icke delvis går öfver till den utländska handeln. Man måste också tillse, att, om man rubbar den ekonomiska grundvalen för vinhandlarnes existens, man då söker, så vidt möjligt är, gifva dem någon ersättning för den sålunda lidna förlusten. Dessa två synpunkter är det, som jag skall be att i allra största korthet något närmare få utveckla.

I en uppgift, som jag fått från fullt trovärdigt håll, säges det, att »danska firmor sälja nu konjak för 1,68 per liter tull- och fraktfritt öfver hela vårt land, och i hvilken omfattning endast dansk försäljning skulle

*Om ändringar
i förordningen
angående försäljning af
brännvin.
(Forts.)*

*Om ändringar
i förordningen
angående för-
säljning af
brännvin.
(Forts.)*

gynnas, om herr Lindblad vunne målet med sin motion, torde framgå däraf, att, trots att i Göteborg finnas 22, däribland flera större vin- och spirituosafirmor, likväl under 1907 inköptes och förtullades i Göteborg 100,000 liter olika slag i Köpenhamn inköpt spirituosa». Sifferuppgifterna liksom uppgifterna i öfrigt få stå för min sagesmans räkning; jag har endast velat anföra detta såsom bevis för att här är något att taga vara på för den utredning, som skulle komma till stånd. Om detta förhållande blifvit beaktadt, skulle jag hafva ansett, att det icke varit olämpligt, om vi läte en utredning ske, som resulterade i ett förslag om öfverförande af hela sprithandeln till bolagen.

Beträffande vinhandlarnes ställning skulle jag vilja tillägga följande. Då de otvifvelaktigt, i den mån de ännu ha handeln med sprit, komma att lida förluster, kan man fråga sig, om det kan vara billigt och riktigt att, på samma gång vi försämra deras ställning och lämna frihet åt andra köpmän att fortfarande sälja vin, om det då kan vara lämpligt att vi framgent i samma utsträckning som hittills låta den direkta handeln från utlandet med konsumenterna fortgå.

Jag skall be att få säga, att, om uti motiveringen dessa af mig här framhållna synpunkter blifvit beaktade, hade jag gärna slutit mig till reservanterna, och jag skall ytterligare be att få tillägga, att, om jag blott från reservanternas håll finge höra en antydning om, att de vore med om att vid en utredning hänsyn toges till hvad jag här tillåtit mig framhålla, skulle jag också vara benägen att icke yrka bifall till utskottets hemställan, utan att i stället följa reservanterna. Dock vill jag i fråga om öfvergångstiden meddela, att jag för min del anser det vara klokast att ansluta sig till den uppfattning, som herr K. G. Karlsson i detta afseende uttalat.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Kammaren torde nu ha hört, att det finnes ganska delade meningar rörande denna fråga. Den siste ärade talaren, som tillhör majoriteten inom utskottet, har i olikhet med föregående talare bland samma majoritet ansett, att den riksdagsskrifvelse, som reservanterna påyrkat, icke vore nog omfattande: han ville ha utredningen utsträckt att gälla äfven andra delar, som beröra frågan. Jag tror sålunda, att vår reservation icke gått för långt, och att man tryggt kan följa oss. Jag skall dock för den händelse herr Vennersten känner sig tillfredsställd med ett sådant uttalande, be att få säga, att jag anser, att man vid en sådan utredning som här ifrågasatts äfven bör taga med en del af de af honom omförmälda synpunkterna i beaktande. Jag tror nämligen, att man icke gärna kan undgå att vidtaga sådana åtgärder i brännvinslagstiftningen, som hindra utläningar sälja spritvaror direkt till oss. Och detta kan regleras med lämpliga tullsatser. Det talades också om den saken på afdelningen inom utskottet, och jag hörde ingen af reservanterna sätta sig emot en sådan åtgärd. Äfven var man välvilligt stämd för den anmärkning, som herr Vennersten framställde med afseende på specerihandlarnes

rätt till försäljning af viner. Jag tror, att, om man skall företaga en sådan utredning som här ifrågasatts, man icke heller kan förbise den saken. Men det är ett annat argument, som varit bestämmande för majoriteten och som framfördes af herr Jespersen, nämligen att systembolagen icke skulle kunna handtera hela denna försäljning af s. k. bättre spirituosa. Jag kan icke förstå ett sådant resonemang. Är det så, att vinhandlarne ha betjäning, som sitta inne med den erfarenhet och kunskap, att de kunna stå allmänheten till tjänst och förse dem med den spirituosa, som är begärlig för konsumenterna, så tänker jag, att bolagen kunna arrangera sig på samma sätt och skaffa sig sakkunniga personer, som sköta om den affären. Jag tror därför icke, att det ligger någon fara i att antaga vår reservation. Jag skulle önska, att Andra kammaren toge densamma, särskildt med hänsyn till att Första kammaren nu tagit utskottets utlåtande. Om Andra kammaren tager vår reservation, så ha kamrarna därmed stannat i olika beslut beträffande särskildt herr Lindblads motion, och man får då försöka att sammanjämka de olika besluten kamrarna emellan, och jag tänker då, att utskottet kan föreslå något liknande det, som herr vice ordföranden i utskottet nu framställt, åtminstone förefaller det mig som om man skulle kunna basera en sammanjämkning på något liknande det, hans förslag innehåller. Jag tror sålunda, att kammaren gör klokast i att bifalla den af mig med flera afgifna, vid betänkandet fogade reservationen, till hvilken jag anhåller få yrka bifall.

*Om ändringar
i förordningen
angående försäljning af
brännvin.
(Forts.)*

Herr *Larsson* i Klagstorp instämde häruti.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr vice talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o afslag därå och bifall i stället till den af herr *Karlsson* i Göteborg afgifna, vid betänkandet fogade reservationen och 3:o afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som afgifvits af herr *Ericsson* i Ofvanmyra m. fl.; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 18.

Ordet lämnades härefter till

Herr *Stauff*, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, dels att jordbruksutskottets utlåtande nr 123, angående reglering af utgifterna för kapitalökning i hvad angår jordbruksärendena, uppföres först bland två gånger bordlagda ärenden, dels att konstitutionsutskottets memorial nr 30, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll etc., samt statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar, uppföres först å föredrag-

ningslistan för det plenum, som infaller närmaste hvardag efter morgondagen.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 19.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 182, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 juli 1910.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af en verkstad i Nynäshamn för telegrafverkets räkning m. m. samt i ämnet väckta motioner, och

nr 109, i anledning af två uppskjutna punkter i Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1909;

bevillningsutskottets memorial:

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af stämpelskatten å inrikes växlar, och

nr 39, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del af bevillningsutskottets betänkande nr 30 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 3, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

Tisdagen den 23 maj.

91 Nr 56.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades:

friherre *Palmstierna* under den 27 maj och
herr *Lundgren* i Göteborg under 2 dagar fr. o. m. den 26 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.